

2023:00601 - Åpen

Rapport

Kunnskapsgrunnlag for trøndersk landbruk

Verdiskaping og ringvirkninger av landbruksbasert næring i Trøndelag

Forfattere

Roald Sand (SINTEF)

Anne Sigrid Haugset (SINTEF)

Patrycja Klimek (NIBIO)

Heidi Knutsen (NIBIO)

Siv Karin Paulsen Rye (NIBIO)

Rapport

Kunnskapsgrunnlag for trøndersk landbruk

Verdiskaping og ringvirkninger av landbruksbasert næring i Trøndelag

EMNEORD:

Landbruk
Jordbruk
Skogbruk
Reindrift
Relaterte næringer
Verdiskaping
Ringvirkninger
Trøndelag

VERSJON

4 V4

DATO

2023-06-13

FORFATTER(E)

Roald Sand og Anne Sigrid Haugset, begge fra SINTEF.
Patrycja Klimek, Heidi Knutsen og Siv Karin Paulsen Rye fra NIBIO.

OPPDRAKSGIVER(E)

Gjennomført med tilskudd fra Trøndelag fylkeskommune

OPPDRAKSGIVERS REF.

Ikke oppdrag

PROSJEKTNR

102027770

ANTALL SIDER OG VEDLEGG:

102+ vedlegg

SAMMENDRAG**Overskrift sammendrag**

Denne samarbeidsrapporten fra SINTEF og NIBIO viser status og utfordringer for økonomisk verdiskaping i landbruk og landbruksrelatert virksomhet i Trøndelag. Totalt ga landbruket grunnlag for 17,4 milliarder kroner i verdiskaping i 2021. Jordbruket ga grunnlag for 12,2 milliarder i verdiskaping fordelt ganske likt på primærledd (inkludert tilleggsnæringer), foredlingsindustri og øvrige ringvirkninger i økonomien. Skogbruket ga grunnlag for 5 milliarder i verdiskaping fordelt med 0,9 milliarder på primærleddet, 2,6 milliarder i foredlingsindustrien og 1,6 milliarder i øvrige ringvirkninger. Reindrift ga grunnlag for totalt 90 millioner kroner i verdiskaping fordelt med 37 millioner kroner på primærledd, 33 millioner på foredlingsindustri og 21 millioner kroner i øvrige ringvirkninger. Blant store utfordringer for framtidig verdiskaping er det å ta vare på viktige arealer og å legge til rette for at de ulike delene av landbruk og landbruksrelatert virksomhet kan få en mer økonomisk, bærekraftig drift.

UTARBEIDET AV

Roald Sand

SIGNATUR

Roald Sand (Jun 26, 2023 07:18 GMT+2)

KONTROLLERT AV

Lone Slettbakk Ramstad

SIGNATUR

L.S.Ramstad (Jun 26, 2023 08:25 GMT+2)

GODKJENT AV

Linn R. Naper

SIGNATUR

RAPPORTNR

2023:00601

ISBN

978-82-14-07755-1

GRADERING

Åpen

GRADERING DENNE SIDE

Åpen

Historikk

VERSJON	DATO	VERSJONSBEKRIVELSE
V1	16.05.2023.	Intern versjon SINTEF/NIBIO, kapittel 1-7.
V2	02.06.2023.	Intern versjon SINTEF/NIBIO, alle kapitler.
V3	07.06.2023.	Intern versjon SINTEF/NIBIO sendt til kvalitetssikring.
V4	13.06.2023.	Endelig versjon SINTEF/NIBIO sendt til signering.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	6
1 Innledning	10
1.1 Formål og problemstilling	10
1.2 Rapportens innhold.....	11
2 Metode	12
2.1 Avgrensinger og begrepsavklaring.....	12
2.2 Metode og datagrunnlag for beregninger innen primærjordbruket.....	13
2.3 Reindriftsnæringen	16
2.4 Skogbruket	16
2.5 Tilleggsnæringer.....	17
2.6 Landbruksrelatert industri og annen virksomhet	17
2.7 Ringvirkninger	17
3 Landbruket i Trøndelag – status og utvikling.....	18
3.1 Landbruksarealer og -eiendommer	18
3.2 Jordbruket	19
3.2.1 Antall gårdsbruk og arealutvikling.....	19
3.2.2 Bruksstruktur og antall bruk med ulike driftsformer.....	20
3.2.3 Jordbruksproduksjon	22
3.2.4 Økonomien i jordbruket	23
3.2.5 Endringer i 2022 og 2023 som påvirker økonomiske resultater i jordbruket	24
3.3 Skogbruket	25
3.3.1 Skogareal, tilvekst, stående kubikkmasse og hogstprognoser	25
3.3.2 Hogst.....	27
3.3.3 Skogkultur.....	28
3.3.4 Tømmerpriser og økonomi i skogbruket	29
3.4 Reindrift	29
4 Verdiskaping i jordbruket	31
4.1 Produksjonsinntekter og verdiskaping i tradisjonelt jordbruk	31
4.2 Verdiskaping i ulike produksjoner.....	36
4.2.1 Melkeproduksjon, storfe	36
4.2.2 Melkeproduksjon, geit.....	38
4.2.3 Sauehold	38
4.2.4 Kjøttproduksjon med ammeku.....	40
4.2.5 Kraftfôrbasert husdyrhold	42
4.2.6 Kornproduksjon	44

4.2.7	Annen planteproduksjon	45
4.3	Verdiskaping per årsverk	47
4.4	Verdiskapingsberegninger i andre fylker	52
5	Verdiskaping i reindrifta	53
5.1	Strukturene i reindrifta i Trøndelag	53
5.2	Verdiskaping og årsverk i reindrift	53
5.3	Reindriftsrelatert næring	56
5.4	Verdiskaping andre deler av landet	56
6	Verdiskaping i skogbruket	57
6.1	Primærproduksjon og hogst	57
6.2	Bruttoprodukt og verdiskaping i skogbruket	58
6.3	Syssetsetting i skogbruket	61
6.4	Verdiskaping og sammenligning med andre beregninger	62
7	Verdiskaping i tilleggsnæring	63
7.1	Definisjon og avgrensing	63
7.2	Korrigeringer i forhold til landbrukstellingsmetoden	63
7.3	Samlet verdiskaping i tilleggsnæringer	64
7.4	Verdiskaping i tilleggsnæringer i enkeltkommuner	66
7.5	Årsverk i tilleggsnæringer i enkeltkommuner	68
7.6	Verdiskaping i tilleggsnæringer fordelt på jordbruk og skogbruk	70
8	Verdiskaping i landbruksrelatert virksomhet	71
8.1	Data, framgangsmåte og forutsetninger	71
8.2	Verdiskaping og syssetsetting på fylkesnivå	71
8.3	Syssetsetting på kommunenivå	72
8.4	Verdiskaping på kommunenivå	77
9	Ringvirkninger og landbrukets samlede økonomiske betydning	79
9.1	Data og beregningsmåte	79
9.2	Ringvirkninger av trøndersk landbruk	81
9.3	Samlede økonomiske virkninger av landbruket i Trøndelag	84
10	Status og utvikling i ulike deler av landbruk og landbruksbaserte næringer	87
10.1	Bærekraft og det grønne skiftet	87
10.2	Tradisjonelt jordbruk og tilleggsnæringer	88
10.3	Jordbruksrelatert virksomhet	91
10.4	Reindrift	92
10.5	Skogbruk	92
10.6	Skogbruksrelatert virksomhet	93

10.7	Annet.....	93
11	Diskusjon og konklusjon	94
11.1	Innledning	94
11.2	Landbrukets betydning	94
11.3	Utviklingstrekk og framtidige utfordringer	96
11.4	Konklusjon.....	97

BILAG/VEDLEGG

Verdiskaping og årsverk i ulike driftsformer i jordbruket, kommunevis.

Verdiskaping og sysselsetting i landbrukets primærledd, relatert næring og ringvirkninger i Trøndelag, kommunevis og fordelt på jordbruksbasert og skogbruksbasert.

Sammendrag

Hvordan fornybare bioressurser gir mat, bygningsmaterialer, energi og arbeidsplasser/bosetting er viktig for bærekraftig utvikling globalt så vel som regionalt og lokalt. Denne kunnskapsgrunnlagsrapporten gir en oversikt over økonomisk verdiskaping med basis i landbruket i Trøndelag, og peker på utviklingstrekk og framtidige utfordringer. Rapporten er laget i samarbeid mellom SINTEF og NIBIO, men også med bidrag fra studenter og ansatte ved Nord Universitet samt en referansegruppe med representanter fra Fylkeskommune, Statsforvalter, Bondelag og Woodworks! Cluster.

Data og metode

Verdiskaping defineres som det samfunnsøkonomiske begrepet bruttoprodukt, det vil si produksjonsverdier eller omsetning (inkludert tilskudd) minus vareinnsats. Bruttoproduktet går til ansatte som får lønn, långivere som får rente samt kapitalslit (avskrivninger) og utbytte til eier. Vi ser ikke nærmere på denne fordelingen eller hvordan produksjonen gir verdier til det offentlige i form av merverdiavgift og skatteinntekter.

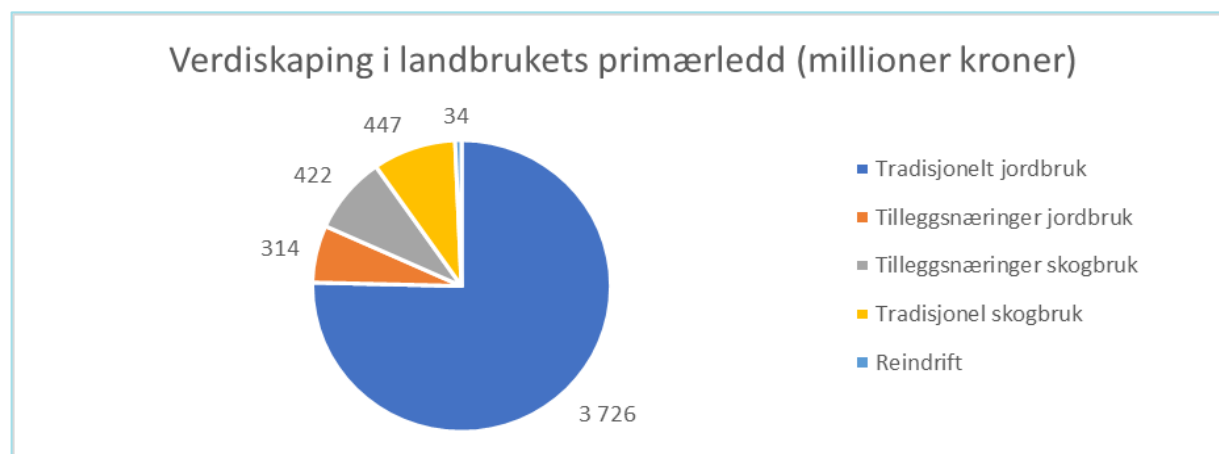
Vi har sett nærmere på tre "nivåer" for betydningen av trøndersk landbruk:

- Verdiskaping og sysselsetting i primærleddet i jordbruk, skogbruk og reindrift, inkludert tilleggsnæringer
- Verdiskaping og sysselsetting hos relaterte næringer og jord/skogbruksbasert industri, inkludert spesialiserte leverandører til landbruket
- Ringvirkninger landbruket har for øvrige deler av samfunnet i Trøndelag, inkludert bosetting- og inntektsvirkninger for det offentlige.

For primærjordbruket er viktigste datakilder Landbruksdirektoratets (LD) produksjonstilskuddsdatabase og NIBIOs driftsgranskninger. I reindrifta baserer vi oss på årlige verdiskapingsanalyser og ressursregnskap fra LD. For skogbruket bruker vi statistikk fra LD og SSB samt bedriftsinformasjon fra Brønnøysundregisteret. For landbruksrelatert industri benyttes tilgjengelig SSB-statistikk for sysselsetting, Brønnøysundregisteret, andre offentlige opplysninger og intervju, mens ringvirkninger er beregnet med Panda-modellen.¹

Verdiskaping og sysselsetting på trønderske gårder, skoger og reinbeiter

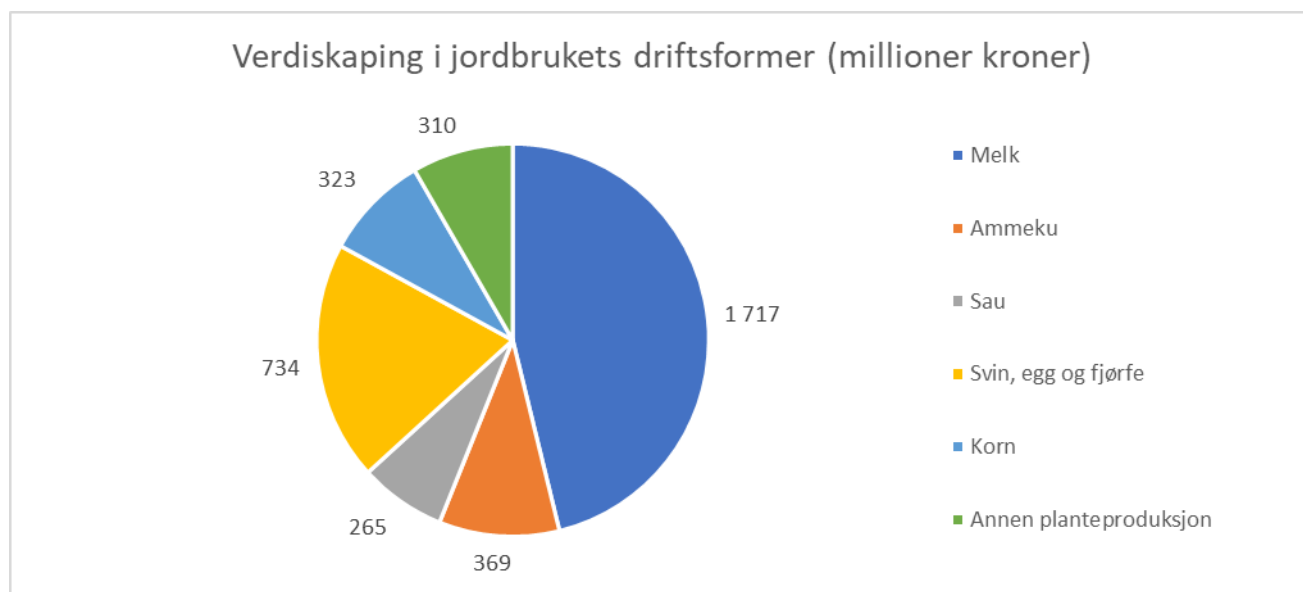
Total verdiskaping for primærproduksjonen i trøndersk landbruk for året 2021 var 4,9 milliarder kroner. Figuren under viser at tre fjerdedeler av denne verdiskapingen har opphav i tradisjonelt jordbruk (husdyrhold og planteproduksjon), mens den siste fjerdedelen stammer fra tilleggsnæringer til tradisjonelt jordbruk (6 %), tilleggsnæringer skogbruk (9 prosent), tradisjonelt skogbruk (9 prosent) og reindrift (0,7 prosent).

¹ <https://www.pandaanalyse.no/pandamodellen/>

En undersøkelse av tilleggsnæringer i jordbruk og skogbruk som er gjort i forbindelse med denne verdiskapingsanalysen, viser at verdiskapingen fra tilleggsnæringer i Trøndelag er betydelig høyere enn det tidligere beregninger viser, spesielt for skog- og utmarksbaserte næringer. Dette er tema i en egen rapport.

Innen jordbruket har vi sett nærmere på ulike driftsformer, og vi viser her verdiskapingen på driftsformene av størst økonomisk betydning.

Grovfôrbaserte produksjoner (melk, ammeku og sau) står 2,4 milliarder kroner i verdiskaping i 2021, ned 9 % siden 2015. Melkeproduksjon står for 46 prosent av verdiskapingen i tradisjonelt jordbruk i Trøndelag, men har falt kraftig i verdiskaping siden 2015. Ammeku står nå for 10 % av verdiskapingen etter en betydelig vekst, mens sau står for 7 % av verdiskapingen etter stort fall i verdiskapingen også der.

Kraftfôrbaserte produksjoner som svine- og fjørfekjøtt samt eggproduksjon står for til sammen 0,7 milliarder kroner eller 20 prosent av verdiskapingen, etter en betydelig økning særlig for fjørfekjøtt. Korn utgjorde 9 % av verdiskapingen i det gode kornåret, 2021. Annen planteproduksjon ble beregnet til å gå noe ned fra 2015, og utgjør nå til sammen rundt 17 prosent av verdiskapingen i trøndersk jordbruk.

Verdiskaping og sysselsetting i landbruksrelatert industri/bedrifter

Som landbruksrelatert virksomhet regner vi i hovedsak aktører i landbrukets verdikjeder i Trøndelag som foredler trønderske råvarer, slik som slakterier, meierier, sagbruk og trebearbeidende industri. I tillegg kommer noe produksjon av landbruksmaskiner og sikkerhetsutstyr med basis i leveranser opp mot trøndersk landbruk, som vi for enkelhets skyld har slått sammen med jordbruksrelatert industri.

For 2021 har vi beregnet en verdiskaping på 6,6 milliarder kroner i trøndersk landbruksrelatert virksomhet, og sysselsetting av 6 427 personer. Dette fordeler seg videre med:

- 3,9 milliarder kroner i verdiskaping i jordbruksrelatert industri/bedrifter
- 2,6 milliarder kroner i verdiskaping i skogbruksrelatert industri/bedrifter
- 33 millioner kroner i verdiskaping i reindriftsrelatert industri/bedrifter.

Verdiskapingen er altså betydelig høyere i relatert industri enn i primærleddet.

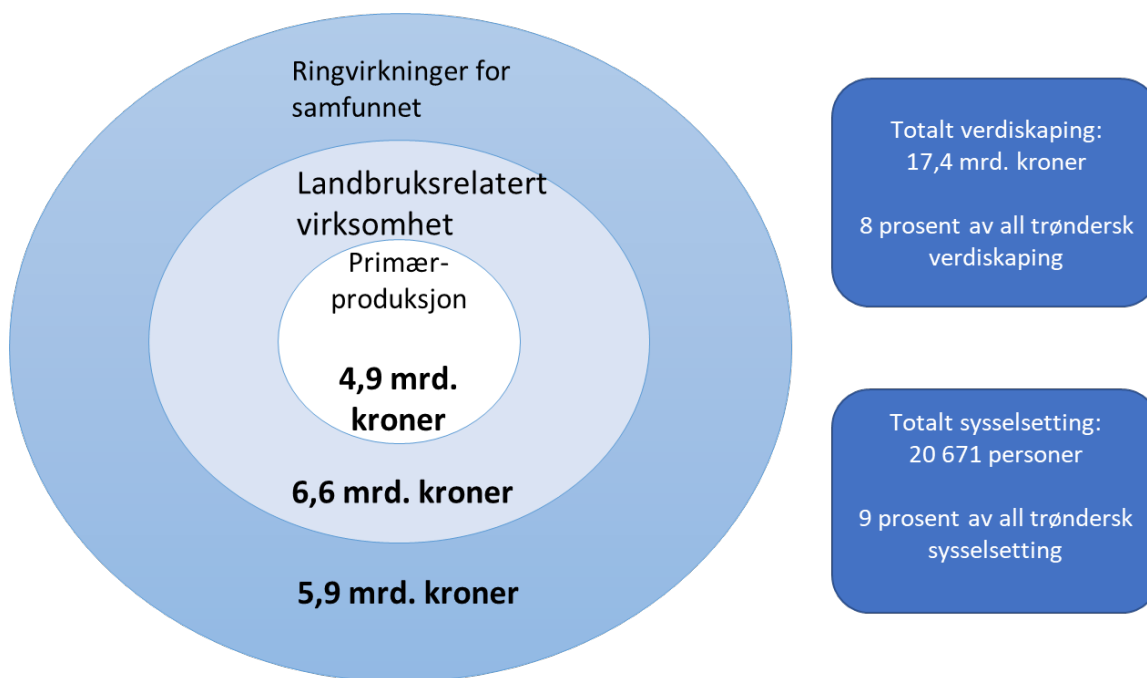

Ringvirkninger og total verdiskaping

Vi finner at landbruket ga grunnlag for 17,4 milliarder kroner i verdiskaping og 20671 sysselsatte eller arbeidsplasser i Trøndelag i 2021. Dette utgjør 8-9 % av fylkets økonomi og er også av spesiell betydning som en type basisnæring som selger mye av produksjonen utenfor fylket.

Jordbruket ga grunnlag for 12,2 milliarder i verdiskaping fordelt ganske likt på primærledd (inkludert tilleggsnæringer), foredlingsindustri og øvrige ringvirkninger i økonomien. Skogbruket ga grunnlag for 5 milliarder i verdiskaping fordelt med 0,9 milliarder på primærleddet, 2,6 milliarder i foredlingsindustrien og 1,6 milliarder i øvrige ringvirkninger. Reindrift ga grunnlag for totalt 90 millioner kroner i verdiskaping fordelt med 37 millioner kroner på primærledd, 33 millioner på foredlingsindustri og 21 millioner kroner i øvrige ringvirkninger.

Figuren illustrerer hvordan en krone i verdiskaping på gården, i skogen og på reinbeitet gir grunnlag for totalt 2,55 kroner i verdiskaping i relatert virksomhet (matvareindustri, trelast, papirindustri, leverandører av utstyr osv.) og i form av ringvirkninger i samfunnet. Den totale sysselsettingen på 20 671 personer utgjør 8,6 prosent av sysselsettingen i Trøndelag, mens totalen på 17,4 milliarder kroner i verdiskaping utgjør 7,6 prosent av estimert verdiskaping i Trøndelag i 2021.

Utvikling og utfordringer i trøndersk landbruk

Innen primærjordbruket har verdiskapingen gått ned med 1,5 prosent i reelle tall, mens sysselsettingen (enkeltpersoner med hovednæring jordbruk) har gått ned med 3 prosent i perioden 2015-2021.

Jordbruksarealet har vært stabilt i sum på fylkesnivå, fordi nydyrking erstatter areal som omreguleres eller ikke drives. Ofte er det god kornjord som går ut og marginale områder som dyrkes opp, men hvordan dette slår ut for økonomien i landbruket har vi ikke gode data på.

Siden 2015 har de gjennomsnittlige trønderske landbruksprodusentene blitt færre og større i alle driftsformer unntatt ammekyr som flere, særlig tidligere melkeprodusenter, har startet med. Melkeproduksjon er fortsatt størst når det gjelder verdiskaping, og illustrerer disse strukturendringene tydelig: Gjennomsnittstall for kyr

per melkebruk var 20 i 2007, 28 i 2015 og 35 i 2021, mens den produserte melkemengden har vært ganske stabil. Utviklingen gir økende produksjonsvolum per årsverk, samtidig som investeringsutgifter og driftskostnader øker. Hvor bærekraftig økonomien er i ulike deler av jordbruket og hvordan man kan fornye seg, er fortsatt et viktig spørsmål å se nærmere på.

Steinkjer og Levanger er de største landbrukskommunene i Trøndelag i volum, men det er Frosta som har desidert høyest verdiskaping pr mål jordbruksareal. Hovedgrunnen til det er god grønnsaksjord og ikke minst omfattende veksthusproduksjon som her telles med som jordbruksdrift under planteproduksjon.

Verdiskapingen i virksomhet relatert til jordbruket har gått opp med 1,5 prosent i perioden 2015-2021, men har etterpå gått litt ned. Nortura flytter nå sin foredling av gris ut av fylket. Samtidig er det satsinger i andre deler av industrien, også innen Nortura, som kan bety at sysselsetting og verdiskaping innen denne delen av landbruksverdikjeden holder seg oppe. Av rammebetingelser som industriaktører peker på som viktig for videre drift, er alt fra konkurransefremmende tiltak innen meieri til høye transportkostnader for råvarene på en del områder og hvordan det offentlige legger areal og infrastruktur til rette for industri/foredling.

Innen primærskogbruket eksklusive tilleggsnæring, gikk hogsten ned med 5 prosent i 2015-2021. Prisvekst på trevirke gjorde imidlertid at tømmerverdiene gikk opp med 17 prosent. Sysselsettingen økte med 4 prosent og verdiskapingen med 42 prosent på grunn av høyere tømmerverdier og økt tjenesteproduksjon. Trøndelag leverer 10 prosent av landets industrivirke av gran, og står foran en situasjon der aktiviteten i skogen kan økes betraktelig utfra skogprognoser. I skogbruket varierer årlig hogst betydelig ut fra hogstmodne volum, tilgjengelighet, pris/økonomi og en rekke andre forhold som skogeiere vektlegger. Blant annet kan verdien av skogbaserte tilleggsnæringer som jakt/fiske være vel så høy. Hvorfor de siste årenes økninger i tømmerprisene ikke har slått like sterkt ut for hogsten i Trøndelag som andre steder i Norge, er et spørsmål man bør se nærmere på.

Virksomhet relatert til skogbruket økte sysselsettingen med 6 prosent fra 2015-2021, og fortsatte å gå opp i 2022. Utviklingen i 2023 er foreløpig ikke like bra, og det etterspørres bedre lokal/regional tømmertilgang og en generell bedring i rammebetingelsene fra skognæringa. Sistnevnte gjelder eksempelvis langsiktige forhold som produktivt skogareal og forhold som kompetansetilgang og strømstøtte.

For reindrift er verdiskapingen beregnet til 34 millioner kroner i Trøndelag i 2021, og dette er 8 prosent opp siden 2015. Relatert virksomhet i Lierne og Røros har også økt i betydning. Arealspørsmål, rovdyrpolitikk og forståelse for reindriftas betydning er store og velkjente utfordringer.

Konklusjoner

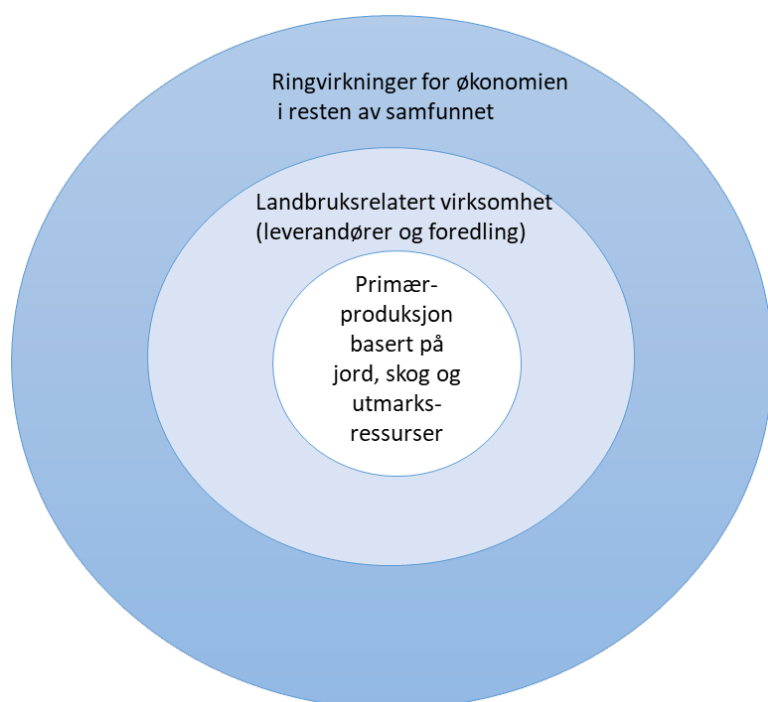
Trøndersk landbruk ga grunnlag for over 17 milliarder i verdiskaping og om lag 8-9 prosent av økonomien i Trøndelag i 2021. For at produksjonen skal holdes oppe og øke, peker våre data på særlig arealbruk, økonomi og rammebetingelser som utfordringer næringslivet trenger hjelp til.

1 Innledning

Landbruk og landbruksbasert virksomhet har stor betydning for sysselsetting og verdiskaping i Trøndelag, i tillegg til å være viktig i en verden som trenger mer mat og en mer klimavennlig og bærekraftig økonomi. Landbrukets betydning er dokumentert i tidligere rapporter fra Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning og Trøndelag Forskning og Utvikling i Kjesbu et al. (2009) og Knutsen et al. (2017),² henholdsvis for årene 2007 og 2015. Nye seks års utvikling gjør det nå aktuelt å oppdatere kunnskapsgrunnlaget for trøndersk landbruk med utgangspunkt i nytt tallgrunnlag, denne gangen for 2021. Denne oppdateringen har SINTEF og NIBIO gjort gjennom et prosjekt med tilskudd fra Trøndelag fylkeskommune, fått flere bidrag fra studenter og ansatte ved Nord Universitet samt gode diskusjoner med en referansegruppe med representanter fra Fylkeskommune, Statsforvalter, Bondelag og Woodworks! Cluster. I denne hovedrapporten fra prosjektet er landbrukets samlede økonomiske betydning i fokus. Fra det samme prosjektet er det også laget en egen rapport (Haugset et al. 2023) om tilleggsnæringer i landbruket.³

1.1 Formål og problemstilling

Prosjektets formål er å øke kunnskapen om hvordan landbrukets produksjon av råvarer gir grunnlag for sysselsetting og verdiskaping i Trøndelag i dag og hva som kan være utfordringer/muligheter. Figur 1-1 viser hvordan vi analyserer på tre "nivåer": primærleddet (på gårder, i skogen, på reinbeite osv.), hos landbruksrelaterte næringer og industri, og i form av ringvirkninger for øvrige deler av samfunnet.

Figur 1-1: Illustrasjon som viser inndelingen av landbrukets kjerneaktivitet (primærleddet), landbruksrelatert virksomhet og øvrige virkninger for samfunnet (ringvirkninger).

Figur 1-1 viser at landbrukets kjerneaktivitet er jordbruk, skogbruk, reindrift og tilknyttet næring til dette på landbrukseiendommer og utmarksbeite. Dette gir virkninger for leverandører av varer og tjenester inn mot landbruket, og råstoff å foredle i det vi kaller landbruksrelatert virksomhet. Annen næringsvirksomhet kan

² Kjesbu, E., R. Sand og O. Sjelmo. 2009. Landbrukets økonomiske betydning i Trøndelag. TFoU-rapport 2009:3.

Knutsen, H., S. Kårstad og R. Sand. 2017. Kunnskapsgrunnlag for trøndersk landbruk. NIBIO-rapport nr.154 2017.

³ Haugset, A.S., R. Sand, H. Sivertsen og H. Knutsen. 2023. Tilleggsnæringerens betydning i trøndersk landbruk. SINTEF-rapport 2023:00601.

også være avhengig av landbruk eller aktiviteten i landbruksrelatert virksomhet utover såkalte kjøp/salg-relasjoner av råstoff. Et eksempel på dette er reiselivsnæring som baserer seg på landbrukets kulturlandskap. Et annet eksempel er når lokal dagligvare og tjenestetilbud kan bli lagt ned hvis inntektsvirkningene fra landbruket blir for lave. Denne siste presiseringen er viktig når vi til slutt skal si noe om betydningen av landbruksvirksomhet for arbeidsplasser, bosetting og andre forhold i et samfunn.

Sentrale problemstillinger i prosjektet er å:

1. Dokumentere verdiskaping og sysselsetting innen primærleddet for jordbruk, skogbruk og reindrift på kommunenivå, og vise lønnsomhetsvurderinger knyttet til mest sentrale jordbruksproduksjoner.
2. Beregne verdiskaping og sysselsetting i tilleggsnæringer i landbruket på kommunenivå med større grad av presisjon enn tidligere.
3. Gi en oversikt over jord- og skogbruksbasert industri i Trøndelag, og beregne verdiskaping og sysselsetting på kommunenivå.
4. Vurdere verdiskaping og ringvirkninger av leverandørindustrien til landbruket.
5. Beregne regionale ringvirkninger av landbruket i Trøndelag fordelt på jord, skog og reindrift.
6. Foreta en sammenligning med andre deler av Norge.
7. Belyse utviklingstrekk basert på tidligere studier.
8. Drøfte omfang og betydning av trøndersk landbruk i regionen, og peke på sentrale utfordringer og muligheter for trøndersk landbruk framover.

I rapporten konsentrerer vi oss om å lage et kunnskapsgrunnlag for økonomisk status og utfordringer/muligheter for landbruket og landbruksrelatert virksomhet i Trøndelag.

1.2 Rapportens innhold

I kapittel 2 beskrives metodene og datakildene vi har brukt for beregninger av sysselsetting og verdiskaping, samt hvordan vi har hentet inn data om utfordringer/muligheter.

I kapittel 3 gis en oversikt over utviklingen i landbruket i Trøndelag de siste årene.

I kapittel 4 vises resultater fra verdiskapingsberegningene for jordbruket, i kapittel 5 for skogbruket og i kapittel 6 for reindrifta.

I kapittel 7 går vi gjennom betydningen av tilleggsnæringer og andre landbruksbaserte næringer.

I kapittel 8 ser vi nærmere på sysselsetting og verdiskaping i landbruksrelatert virksomhet i Trøndelag

I kapittel 9 beregner vi ringvirkninger og landbrukets samlede økonomiske betydning.

I kapittel 10 går vi gjennom hva våre data sier om utviklingstrekk i trøndersk landbruk og landbruksrelatert virksomhet.

I kapittel 11 diskuteres og oppsummeres resultater, og vi peker på muligheter og utfordringer for det trønderske landbruket.

I vedlegg vises kommunevise tall for flere typer beregninger.

2 Metode

I dette kapitlet går vi gjennom definisjon, avgrensinger, datagrunnlag og metoder for hvordan vi har beregnet landbrukets økonomiske virkninger i Trøndelag.

2.1 Avgrensinger og begrepsavklaring

Tidligere er verdiskapingsberegninger gjort for landbruket i Trøndelag i 2007, 2010 og 2015.⁴ Etter dette er Sør- og Nord-Trøndelag slått sammen til Trøndelag fylkeskommune, Halså og Rindal kommuner har blitt overført til Trøndelag og det er skjedd flere andre endringer i kommunestrukturen. I denne rapporten blir alle tall vist etter ny kommunestruktur. For oppdelte kommuner har vi fordelt Snillfjord kommune med 27 prosent til Hitra, 16 prosent til Heim og 57 prosent til Orkland. Mindre grensejusteringer som Namsos/Nærøysund og Steinkjer/Indre Fosen har vi ikke justert på jordbruket, kun på skogbruket. For 2010 ble det beregnet verdiskaping for kommunene i Møre og Romsdal, på samme måte som for Trøndelag, og disse tallene er lagt inn for Halså og Rindal dette året. For 2015 var det ikke tilsvarende beregninger, og det er derfor estimert tall for de to kommunene for 2015.

Med **landbruk** mener vi primærnæring og råstoffproduksjon innen jordbruk, skogbruk og reindrift. Foredling av råstoff som skjer på gårder eller i reindriftnæringer, samt annen bruk av landbrukets arealressurser, bygninger og maskiner kalles tilleggsnæringer. Tilleggsnæringene beregnes for seg selv, men havner også inn under primærleddet i landbruket i Trøndelag om næringsaktiviteten ikke telles med som relatert virksomhet.

Landbruket har virkninger for foredlingsindustri og annen virksomhet som i ulik grad er helt avhengig av at det er betydelig aktivitet i primærleddet i trøndersk landbruk. Dette kaller vi **relatert virksomhet**.

Landbrukets primærledd, tilleggsnæringer og relatert virksomhet har virkninger overfor andre næringer gjennom disse virksomhetenes behov for underleveranser og de tilhørende ansatte og bedriftseieres behov for lokale og regionale varer og tjenester. Virkninger utover landbruk og relatert virksomhet, kaller vi **ringvirkninger** og gjelder mer indirekte virkninger næringsliv og offentlig sektor generelt.

Med **jordbruk** menes produksjon av jord- og hagebruksråvarer innen tradisjonelt husdyrhold og planteproduksjon, der vi ser nærmere på følgende driftsformer: melkeproduksjon på kyr og geiter, produksjon av storfekjøtt på ammekyr, sauehold, svinhold, produksjon av egg, produksjon av fjørfekjøtt, produksjon av svinekjøtt, kornproduksjon, potetproduksjon, produksjon av grønnsaker på friland, veksthusproduksjon av grønnsaker og blomster, frukt- og bærproduksjon samt birøkt. Videreforedling og direkte salg av mat til forbruker samt annen bruk av jordbruksressurser til næringsaktivitet, betraktes som tilleggsnæringer.

Med **skogbruk** menes planting, skogskjøtsel og hogst innen primærskogbruket med et skille mellom hva som skogeierne selv utfører og hva spesialiserte tjenesteleverandører utfører av aktivitet. Salg av ved, jaktrettigheter, bygdesager og utmarksbasert turisme er definert som tilleggsnæringer og belyses for seg selv.

Med **reindrift** mens dyreholdet med reinsdyr som er en viktig del av sørsamisk kultur i Trøndelag.

Begrepet verdiskaping brukes på mange måter i faglitteratur og politisk/økonomisk sammenheng. I Nasjonalregnskapet som Statistisk Sentralbyrå utarbeider, nyttes bruttoproduktet som uttrykk for samfunnsmessig verdiskaping. Enkelt sagt er bruttoproduktet lik verdien av produserte varer og tjenester

---

⁴ Kjesbu et al. (2009), S.K. Rye, K. S. Folstad, H. Knutsen og S. Bruzell. 2013. Verdiskaping i jordbruket i Trøndelag. NILF-notat 2013-4 og Knutsen et al. (2017).

minus kostnader til innkjøpte varer og tjenester. Kapitalslit (avskrivninger) er ikke trukket fra. Produktsubsidier, for eksempel prissubsidier er med i bruttoproduktet, men ikke subsidier som ikke kan relateres direkte til et produkt.

I jordbruket er det mange støtteordninger som ikke er knyttet til produkt, for eksempel husdyrtilskudd, areal- og kulturlandskapstilskudd, og investeringsstøtte. Slike tilskudd blir ikke regnet med i verdiskapingen i Nasjonalregnskapet. De er likevel viktige for inntektene i jordbruket og for inntektsvirkningene i andre næringer. Det kan også argumenteres for at overføringene til jordbruket er betaling for produksjon av fellesgoder og et mål på hvordan samfunnet verdsetter produksjon av fellesgoder rent økonomisk. Derfor har vi valgt å ta med alle subsidier i beregningen av verdiskaping i jordbruket.

I beregningene som omtales i rapporten, er det *bruttoprodukt inkludert tilskudd* som brukes når verdiskaping omtales. Det produktet som skapes er betaling for arbeidsinnsats, forrentning av investert kapital og kapitalslit (avskrivninger). I en del tidligere beregninger for jordbruket er nettoprodukt brukt som begrep for verdiskaping. Nettoproduktet er bruttoproduktet fratrukket avskrivninger. Avskrivningene kan være vanskelige å fastsette, og det vanligste i andre næringer er å beregne verdiskapingen som bruttoprodukt. Dette er grunnen til at bruttoprodukt er valgt som uttrykk for verdiskapingen i dette prosjektet.

```
VERDISKAPING =  
BRUTTOPRODUKT  
Sum inntekter  
+ Familiens arbeid på nyanlegg  
– Sum kostnader før avskrivninger  
+ Kostnader til leid hjelp  
+ Kostnader til jordleie  
= Bruttoprodukt inkl. tilskudd  
– Avskrivninger  
= Nettoprodukt inkl. tilskudd
```

I beregningene er inntektene delt i markedsinntekter og offentlige tilskudd. Markedsinntekter omfatter alle inntekter fra salg av jordbruksprodukter, eksklusive pristilskudd. Også leieinntekter for bruk av traktor og redskaper mv. inngår i markedsinntektene. Tilskudd omfatter alle offentlig tilskudd, som areal- og kulturlandskapstilskudd, produksjonstilskudd husdyr, driftstilskudd melkeproduksjon, distriktstilskudd, grunntilskudd, avløserrefusjon og diverse andre driftstilskudd.

De aktuelle direkte økonomiske virkningene i landbruket må beregnes i prosjektet fordi det ikke er offisiell statistikk av god nok kvalitet for verken omsetning, verdiskaping eller sysselsetting på regionalt nivå. Fylkesvise nasjonalregnskap for enkelt næringer kan brukes, men disse har den svakhet at de representerer en enkel, mekanisk nedbryting av nasjonale totalregnskap for ulike næringer ned på fylkesnivå. Dette kan medføre at regioner med høy produksjonsevne i forhold til sysselsetting og areal, får tildelt lavere produksjon og verdiskaping i jordbruket enn de ville fått med en mer detaljert beregning. I tillegg tas tilveksten inn som formues- og inntektsendring i nasjonalregnskapet for skog med den følge at inntektene beregnes atskillig høyere enn det kontantstrømmene tilsier. Nasjonalregnskap er derfor pr. i dag lite egnet og lite brukt til å beskrive regional aktivitet i jordbruk så vel som skogbruk.

2.2 Metode og datagrunnlag for beregninger innen primærjordbruket

For å gjøre beregningene for jordbruket er det benyttet en regnearkmodell med data om produksjonsomfang for hver kommune koblet med data om økonomi for hver produksjon. Landbruksdirektoratets produksjonstilskuddsdatabase og NIBIOs driftsgranskinger i jord- og skogbruk for driftsåret 2021 er de to viktigste datakildene til beregningene. I hovedsak er det brukt data fra gårdsbruk i Trøndelag, supplert med bruk fra andre regioner, eller fra kalkyler. For veksthusproduksjon er det i tillegg til data fra driftsgranskningene også brukt regnskap hentet inn på proff.no.

Landbruksdirektoratet har i sin tilskuddsdatabase oversikt over alle jordbruksbedrifter som har mottatt produksjonstilskudd. Tall fra denne databasen er brukt for å få tall for produksjonsomfang for de ulike

produksjonene i de enkelte kommunene i 2021⁵. Datagrunnlaget fra Landbruksdirektoratet er nærmere beskrevet i vedlegg 1. Beregninger basert på tilskuddsdatabasen til Landbruksdirektoratet betyr at produksjon på jordbruksbedrifter som ikke søker om produksjonstilskudd, ikke regnes med i beregningene. Den økonomiske aktiviteten på disse brukene antas som små, slik at dette har lite å si for resultatene. De økonomiske dataene fra driftsgranskingene er gjennomsnittstall for ulike driftsformer for regnskapsåret 2021. Driftsgranskingene dekker bare jordbruksbedrifter som er yrkesmessig drevne, og som har standard omsetning på minst kr 150 000. Det er lagt vekt på å finne et utvalg for de ulike driftsformene som ligger nær den faktiske størrelsen på brukene i fylket, men det vil alltid være noen avvik mellom brukene i modellen og jordbruksbedriftene i fylkene.

For deltagerbrukene i driftsgranskingene blir det hentet inn tall for arbeidsforbruk, fordelt på jordbruk, skogbruk, landbruksbaserte tilleggsnæringer, andre næringer og lønnsarbeid utenfor bruket. Mange noterer timer på ukesbasis, mens data fra andre blir hentet inn via intervju eller rapportering på årsbasis. For alle produksjoner der det er brukt data fra driftsgranskingene, er det dette registrerte arbeidsforbruket som er lagt til grunn for å beregne årsverk i jordbruket i Trøndelag. Der det er brukt kalkyler for å beregne verdiskaping, er arbeidsforbruk estimert ut fra normtall.

I regnearkmodellen er det brukt økonomiske data fra ensidig produksjon, mens det i praksis er mange bruk som har kombinerte produksjoner. Modellen setter noen grenser for hvor stor kompleksitet en kan legge inn. Å bruke data fra ensidig produksjon er både en tilpasning til modellen, men også nødvendig for å kunne presentere resultatene for f.eks. melkeproduksjon, sauehold og kornproduksjon hver for seg. Fordi mange av brukene i driftsgranskingene driver produksjon i kombinasjon med korn, blir det i modellen automatisk korrigert for dette, slik at all verdiskaping fra kornproduksjon kan vises samlet.

Ved å bruke gjennomsnittstall fra faktiske bruk som grunnlag for beregningene i en modell, vil det alltid være enkelte variabler en ikke klarer å treffe innenfor en akseptabel feilmargin. For husdyrhold tar en for eksempel utgangspunkt i antall dyr. Samtidig skal en i modellen også komme fram til omtrent riktig produksjon i form av leveranser av melk, kjøtt og egg samt arealbruk for fylket. Det er derfor nødvendig å gjøre enkelte korrigeringer av de dataene som blir lagt inn i modellen, for eksempel for å få riktig grovfôrareal. I tillegg til den automatiske korrigeringen for korn, er det gjort manuelle korrigeringer for å sikre at man får riktig grovfôrareal og tilskudd.

Totalt hadde brukene som ligger til grunn for beregningene for Trøndelag for 2021 for lite grovfôrareal. Det er derfor korrigert for areal og arealtilskudd. Totalt er også brukene som inngår i beregningene noe større enn gjennomsnittet i fylket. Det gjør at tilskudd som er uavhengige av produksjon, som driftstillegg til melkeproduksjon og ammeku, blir lavere i modellen enn det som faktisk er utbetalt til jordbruksbedriftene i fylket. Motsatt blir bunnfradraget i modellen lavere enn det faktiske bunnfradraget. I modellen blir derfor både driftstilleggene og bunnfradrag korrigert til det som faktisk er utbetalt. For tilskuddsomfanget som kan sammenlignes direkte med det som er utbetalt fra Landbruksdirektoratet,⁶ blir tilskuddet som modellene har beregnet 0,2 prosent for høyt for Trøndelag. Denne forskjellen er av liten betydning for resultatene.

Under beskrives nærmere hvilke data som er brukt for de ulike driftsformene/produksjonene:

Melkeproduksjon, ku

Melkeproduksjonsbrukene i driftsgranskingene er delt inn i bruk fra flatbygder og bruk fra andre bygder som igjen er inndelt i bruk med 35 kyr eller færre og bruk med mer enn 35 kyr. Det er i hovedsak brukt data fra melkeproduksjonsbruk i Trøndelag. For å ha mange nok observasjoner bak hvert gjennomsnitt, er det for

⁵ Kilde: Landbruksdirektoratet, Produksjons- og avløsertilskudd til jordbruksforetak – søknadsomgang 2021.

⁶ Areal- og kulturlandskapstilskudd, produksjonstilskudd til husdyr, driftstillegg (melk og ammeku) og bunnfradrag.

flatbygdene i Trøndelag, supplert med bruk fra Østlandets flatbygder, og for de andre bygdene i Trøndelag er det supplert med bruk fra Møre og Romsdal. Det ble gjort kontroller mot mengde produsert melk og storfekjøtt i Trøndelag, og utvalget av bruk som danner det økonomiske grunnlaget ble justert slik at det ikke er stort avvik mellom produksjon i beregningsmodellen og det som faktisk ble produsert. Totalt er produksjonen av melk for brukene i modellen 1 prosent over det som oppgis som produsert mengde. For storfekjøtt er summen av kjøttproduksjonen på melkeproduksjonsbruk og på bruk med ammeku, 0,1 prosent fra oppgitt mengde.⁷

Melkeproduksjon, geit

Det er brukt landstall for melkeproduksjon på geit fordi dette er en liten produksjon i Trøndelag.

Kjøttproduksjon, ammeku

For bruk med ammeku er det brukt bruk fra Trøndelag supplert med noen bruk fra Møre og Romsdal. Brukene med ammekyr er ikke delt inn i undergrupper.

Sauehold

Brukene er delt inn etter størrelse, bruk som har 100 vinterfôra sauer eller færre, og bruk som har flere enn 100 vinterfôra sauer. Det er ikke mange nok sauebruk fra Trøndelag i driftsgranskingene til at det blir store nok grupper. Det er derfor supplert med bruk fra Sør-Norge. Disse brukene er valgt ut fra produksjonsomfang og sone for arealtilskudd, slik at de skal være så lik brukene fra Trøndelag som mulig.

Fjørfekjøtt

Det er brukt landstall fordi det er få bruk med fjørfekjøtt som produksjon i driftsgranskingene i Trøndelag.

Eggproduksjon

Det er brukt landstall fordi det er få bruk med egg som hovedproduksjon i driftsgranskingene i Trøndelag.

Svinehold

Landstall. Gruppen er satt sammen av bruk med slaktegrisproduksjon (ikke egne purker), kombinert produksjon (egne smågriser), og produksjon av smågris, men det er forutsatt at alle smågris er produsert i fylket, og at det ikke eksporteres smågris til andre fylker.

Kornproduksjon

Bruk med kornproduksjon er delt opp i to størrelsesgrupper, mindre eller lik 400 dekar og større enn 400 dekar. Det er brukt gjennomsnittstall for kornbruk fra Trøndelag supplert med bruk fra Østlandet for å få et stort nok datagrunnlag for bruk med ensidig korn. Brukene fra Østlandet er korrigert for regionale forskjeller i kornslag, avling, pris og tilskudd.

Potetproduksjon

Det er brukt landstall fordi det er få bruk med potet som hovedproduksjon i driftsgranskingene i Trøndelag.

Frukt og bær

Det er lite frukt- og bærproduksjon i Trøndelag. Det er derfor brukt landstall fra driftsgranskingene. Ved beregningene for 2015 ble det benyttet en kombinasjon av kalkyler og driftsgranskingsdata for frukt og bær.

Grønnsaker på friland

---

⁷ Kilde: Landbruksdirektoratet, Leveranser til slakteri i landbruket 2021 og leveranser til meieri i landbruket 2021.

Det har ikke vært mulig å få opplysninger om arealfordeling for de ulike grønnsakene som produseres i Trøndelag. Vi har derfor lagt til grunn samme fordeling som i referansebruk for grønnsaker.⁸ For 2015 ble det benyttet kalkyler for referansevekster sammen med data fra driftsgranskingene.

Veksthusproduksjon

Veksthusproduksjon dekker både produksjon av grønnsaker (tomat, agurk, salat og urter) og helårs- og sesongproduksjon av blomster. Det er derfor brukt flere ulike kilder for å komme fram til omfanget av produksjonen. For større produsenter er det hentet inn regnskapstall fra proff.no. I 2017 ble det foretatt en del telefonintervjuer av veksthusprodusenter for å komme fram til omfanget av produksjonen i 2015. For de produsentene som fortsatt har produksjon, har vi brukt samme omfang som i 2015, kombinert med kalkyler. For beregning av årsverk er det beregnet arbeidstimer ut fra jordbruksarbeidertariff⁹ og bokførte lønnskostnader. Noen hagesentre og blomsterbutikker har litt egenproduksjon av for eksempel sommerblomster. Disse er vurdert til i hovedsak å drive detaljhandel, og er ikke inkludert i beregningene.

Birøkt

For birøkt er det brukt standardkalkyler fra Håndbok for driftsplanlegging.

Pelsdyrhold

Pelsdyrhold har tidligere vært regnet som en del av det tradisjonelle jordbruket, men etter at loven om forbud mot pelsdyrhold trådte i kraft i 2019, er pelsdyrhold tatt ut av beregningene. For å kunne sammenligne med tidligere år, er verdiskaping fra pelsdyrhold tatt ut av beregningene for tidligere år.

2.3 Reindriftsnæringen

Våre beregninger av verdiskaping og sysselsetting innen reindriftsnæringen i Trøndelag er basert på Landbruksdirektoratets årlige verdiskapingsberegninger og ressursregnskapet for reindriftsnæringen.¹⁰ Reindriften drives i reinbeiteområder og distrikter som går på tvers av fylkes- og kommunegrensene. Våre beregninger av aktivitet på kommunenivå bygger på data om totalt reinbeiteareal i hver enkelt trøndersk kommune, fra reindriftsavdelingen hos Statsforvalteren i Trøndelag. Vi har beregnet hver kommunes andel av totalt reinbeiteareal i hvert reinbeitedistrikt, og fordelt reinbeitedistriktets totale slaktekvantum mellom kommunene basert på disse andelene. For kommuner som er med i flere reinbeitedistrikter, er slaktekvantumet summert. Verdiskapingen i reindrifta er dermed fordelt mellom trønderske kommuner ut fra beiteareal i kommunen og produksjon i reinbeitedistriktet, uten å ta hensyn til hvor reindriftsutøverne bor eller til at reinbeitearealer benyttes av reindrifta i ulik grad.

2.4 Skogbruket

Beregning av verdiskaping for primærskogbruket er basert på SSBs og Landbruksdirektoratets avvirkingsstatistikk, samt bedriftsinformasjon om spesialisert tjenesteyting fra Brønnøysundregisteret.¹¹ Vi har som i Knutsen et al. (2017) vektlagt å skille mellom primærskogbruket, spesialiserte tjenester og tilleggsnæringer med fokus på hva som er løpende inntekter og kostnader. Det siste betyr at vi ikke har gjort beregninger av verdiene av tilvekst og de investeringer som er gjort. Innen primærskogbruket er det i tillegg til verdier av avvirkning for salg, gjort et forsiktig anslag på verdien av avvirkning til ved/bioenergi samt tatt med verdiskaping innen spesialisert tjenesteyting.

⁸ Se Budsjettnemnda for jordbruket, Referansebruksberegninger 2022, for mer informasjon om referansebrukene.

⁹ Jordbruksarbeidertariff inkl. arbeidsgiveravgift, sone 1-4, fra kr 202,13 til kr 219,44, avhengig av sone.

¹⁰ Landbruksdirektoratet (2021). Totalregnskap for reindriftsnæringen. Regnskap 2021 og budsjett 2022. Rapport 46/22. Landbruksdirektoratet (2022): Ressursregnskap for reindriftsnæringen: For reindriftsåret 1. april 2021 – 31. mars 2022. Rapport 44/2022

¹¹ Proff-forvalt (2023): Offentlig bedriftsinformasjon.

2.5 Tilleggsnæringer

Beregninger av verdiskaping og sysselsetting innen tilleggsnæring er behandlet i en egen rapport (Haugset et al. 2023). I korte trekk brukes informasjon fra landbrukstillinger og driftsgranskinger for aktive jordbruksforetak. I tillegg har vi brukt statistikk fra SSB om verdier i utmark og vedetterspørsel, tidligere kartlegginger samt egne intervju og en survey til å justere enkelte sider ved beregningene. Se videre i kapittel 7.

2.6 Landbruksrelatert industri og annen virksomhet

Sysselsetting og verdiskaping i virksomheter som er relatert eller økonomisk avhengig av trøndersk primærlandbruk er kartlagt på samme måte som i Knutsen et al. (2017), regnskapsdatabaser og annen etablert kunnskap om produksjon i jordbruksbasert og skogbruksbasert industri. Innen jordbruksbasert foredlingsindustri er det i første rekke meieri, slakteri, kjøttforedlingsbedrifter, kornmottak/kraftfôrproduksjon og potetpakkeri som er direkte relatert til den regionale jordbruksaktiviteten. Bakerinæringen derimot er antatt å ikke være avhengig av lokalt eller regionalt råstoff, siden Trøndelags produksjon av matkorn er av svært beskjedent omfang. Vi har også gjort nye kartlegginger med epost og telefonintervju av om lag 20 enkeltbedrifter for anslag på deres avhengighet av råstoff fra trøndersk primærlandbruk, samt gått gjennom offentlig informasjon om øvrige bedrifter med flere enn 10 ansatte ifølge Brønnøysundregisteret.

Innen skogbruksbasert foredlingsindustri er det i første rekke trelast- og trevareindustri og treforedling som er relevant foredlingsindustri. I tillegg har vi bioenergi og enkelte bedrifter i møbelindustrien som bruker råstoff fra regionalt skogbruk. Ved siden av SSBs statistikk for verdiskaping og sysselsetting fordelt på næring, er det brukt opplysninger fra kartlegging av trebedrifter i Knutsen et al. (2017), innhentet regnskapsdata fra de kartlagte bedrifter gjennom de databaser vi bruker samt at det er undersøkt direkte om ca. 20 bedrifters avhengighet av trøndersk virke gjennom telefonintervju og kontakt på epost. I tillegg har vi gått gjennom hjemmesidene til de aller fleste bedriftene i landbrukets tradisjonelle verdikjeder med over 10 registrerte ansatte i Brønnøysundregisteret.

Bioenergi er kartlagt i begrenset grad ut fra bedriftsinformasjon i databaser, tidligere rapporter og kraftsystemutredninger.¹²

2.7 Ringvirkninger

Generelle underleveranse- og etterspørselsvirkninger for offentlig sektor og næringsliv, er beregnet med Panda-modellen på lignende vis som i Kjesbu et al. (2009) og Knutsen et al. (2017). Dette innebærer å legge inn i modellen oppdaterte anslag på sysselsetting, omsetning, lønn og verdiskaping i primærledd med tilleggsnæring pluss landbruksrelatert industri/næring og oppdaterte leveransestrukturene utfra næringer vi tar med direkte og utvikling i kjøpsstrukturer. Ringvirkningsberegningene er gjennomført for sysselsetting på fylkesnivå og arbeidsmarkedsnivå, hvor de regionale tallene er fordelt videre ned på kommunenivå ut fra næringsstruktur og størrelse på tettstedene. I beregningene er det lagt til grunn at folketallet i regionen tilpasses endringer i antall arbeidsplasser.

---

¹² Tensio: Kraftsystemutredning for Nord-Trøndelag og Bindal 2022-2042, Kraftsystemutredning for Sør-Trøndelag 2022-2042.

3 Landbruket i Trøndelag – status og utvikling

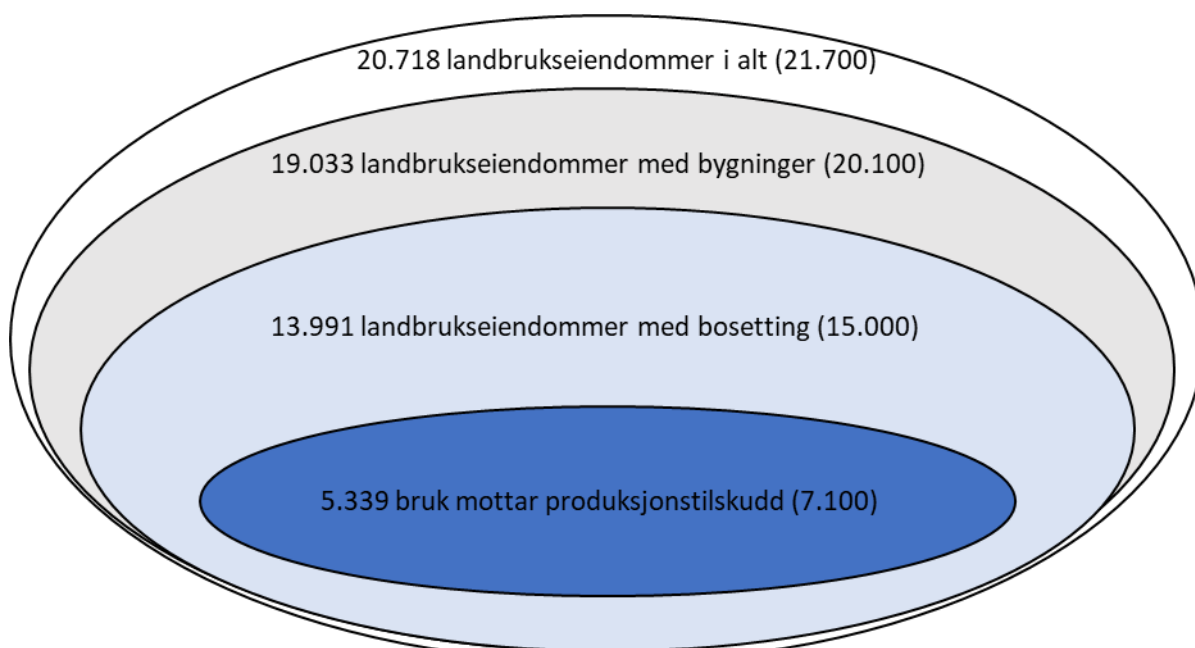
I dette kapitlet gir vi en oversikt over ressurser, strukturer, økonomi og produksjon i jordbruk, skogbruk og reindriftsnæring i Trøndelag. Vi legger vekt på å få fram sentrale utviklingstrekk over de siste årene. Framstillingen er basert på offentlig, tilgjengelig statistikk.

3.1 Landbruksarealer og -eiendommer

Det totale landarealet i Trøndelag er på om lag 37 000 km². Det er ca. 10 600 km² produktiv skog og 1 700 km² jordbruksareal i drift i Trøndelag. Jordbruksareal i drift utgjør 4,5 prosent av landarealet i Trøndelag, mens skogarealet utgjør 28 prosent. Reindrifta benytter 68 prosent av landarealene i Trøndelag som beiteområder.

I alt er 2 616 km² kartlagt til å være dyrkbar jord i Trøndelag, det vil si arealer som kan dyrkes opp til å bli fulldyrka jord og som holder kravene til klima og jordkvalitet for plantedyrking. Av dette arealet er 51,3 prosent i dag registrert som skog, og 2,5 prosent er overflatedyrka jord og innmarksbeite. Resten av arealet er myr og åpen fastmark. Det dyrkbare arealet ligger i hovedsak i klima sone 3–5, og er derfor lite egnet til matkorndyrking.¹³

Som illustrert i Figur 3-1, er det i alt 20 718 landbrukseiendommer i Trøndelag, hvorav 19 033 med bygninger og 13 991 med bosetting. I alt er 47 455 personer bosatt på en landbrukseiendom i Trøndelag, noe som utgjør 10 prosent av innbyggerne i fylket.

Figur 3-1: Antall landbrukseiendommer i Trøndelag i 2021, etter status for produksjon, bosetting og bygninger. Tall i parentes er antall eiendommer i hver kategori for 2007 (Kilde: SSB).

¹³ Kilde: Arealbarometeret, NIBIO, <https://arealbarometer.nibio.no/nb/fylker/troendelag/>

3.2 Jordbruket

3.2.1 Antall gårdsbruk og arealutvikling

I 2021 var det 5 516 jordbruksbedrifter (gårdsbruk) som mottok produksjonstilskudd i Trøndelag, noe som utgjør 14,5 prosent av alle som mottok produksjonstilskudd i landet¹⁴. Gjennomsnittsstørrelsen på jordbruksbedriftene i Trøndelag er litt større enn gjennomsnittet for landet, med 299 dekar i 2021. Gjennomsnitt for landet var 259 dekar.

Fra 2000 til 2021 har jordbruksareal i drift gått ned med 3 prosent i Trøndelag. Det er en lavere nedgang enn i landet som helhet, der nedgangen i samme periode var 5,6 prosent. Fra 2015 til 2021 økte jordbruksarealet i drift i Trøndelag med 0,5 prosent, samtidig som det på landsbasis var en nedgang på 0,1 prosent.

Arealet med åker og hage har gått ned med 3,4 prosent fra 2015–2021, mens arealet til fulldyrka eng og beite har økt med 2,5 prosent (Tabell 3-1). Trøndelags andel av jordbruksareal i drift har imidlertid vært relativt stabil gjennom hele 2000-tallet, og utgjør i 2021 17 prosent av landets jordbruksareal i drift. Ved tolking av tallene må det tas hensyn til ajourføring av kartgrunnlaget og ny oppmåling utført i løpet av perioden. Dette har gitt mer korrekte kart, og det har vist seg at arealtallene tidligere har vært noe høye.

Tabell 3-1: Arealutvikling, Trøndelag, 2000-2021 (Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontrollen 2022).¹⁵

Trøndelag, 1 000 dekar	2000	2005	2010	2015	2021
Åker og hage	557	562	539	509	492
Fulldyrka eng og beite	996	977	936	939	963
Fulldyrka i alt	1 554	1 539	1 474	1 449	1 455
Annen eng og beite	147	174	185	192	194
Jordbruksareal i drift i alt	1 700	1 713	1 659	1 641	1 649
Jordbruksareal ute av drift	13	11	11	17	13
Trøndelag i prosent av landet					
Åker og hage	14	15	15	15	15
Fulldyrka eng og beite	20	19	19	20	20
Fulldyrka i alt	17	17	17	18	18
Annen eng og beite	9	10	10	11	11
Jordbruksareal i drift i alt	16	16	16	17	17
Jordbruksareal ute av drift	17	18	17	20	20

Hvert år omdisponeres jordbruksareal til andre formål enn jordbruk. Fra 2020 til 2022 er det omdisponert ca. 3 100 dekar dyrka eller dyrkbar jord i Trøndelag¹⁶. Av dette er 52 prosent dyrka jord. På landsbasis var det 46 prosent av det omdisponerte arealet som var dyrka jord. Det blir også gjennomført betydelig nydyrking, og i samme periode ble det godkjent 12 237 dekar for nydyrking i Trøndelag.¹⁷

Trøndelag har 17,2 prosent av jordbruksarealet, og 8,7 prosent av befolkningen i Norge. 13 trønderske kommuner har mer enn 50 000 dekar jordbruksareal. De største jordbrukskommunene i Trøndelag er, i synkende

¹⁴ Kilde: <https://hotell.difi.no/?dataset=ldir/produksjon-og-avlosertilskudd/2021>.

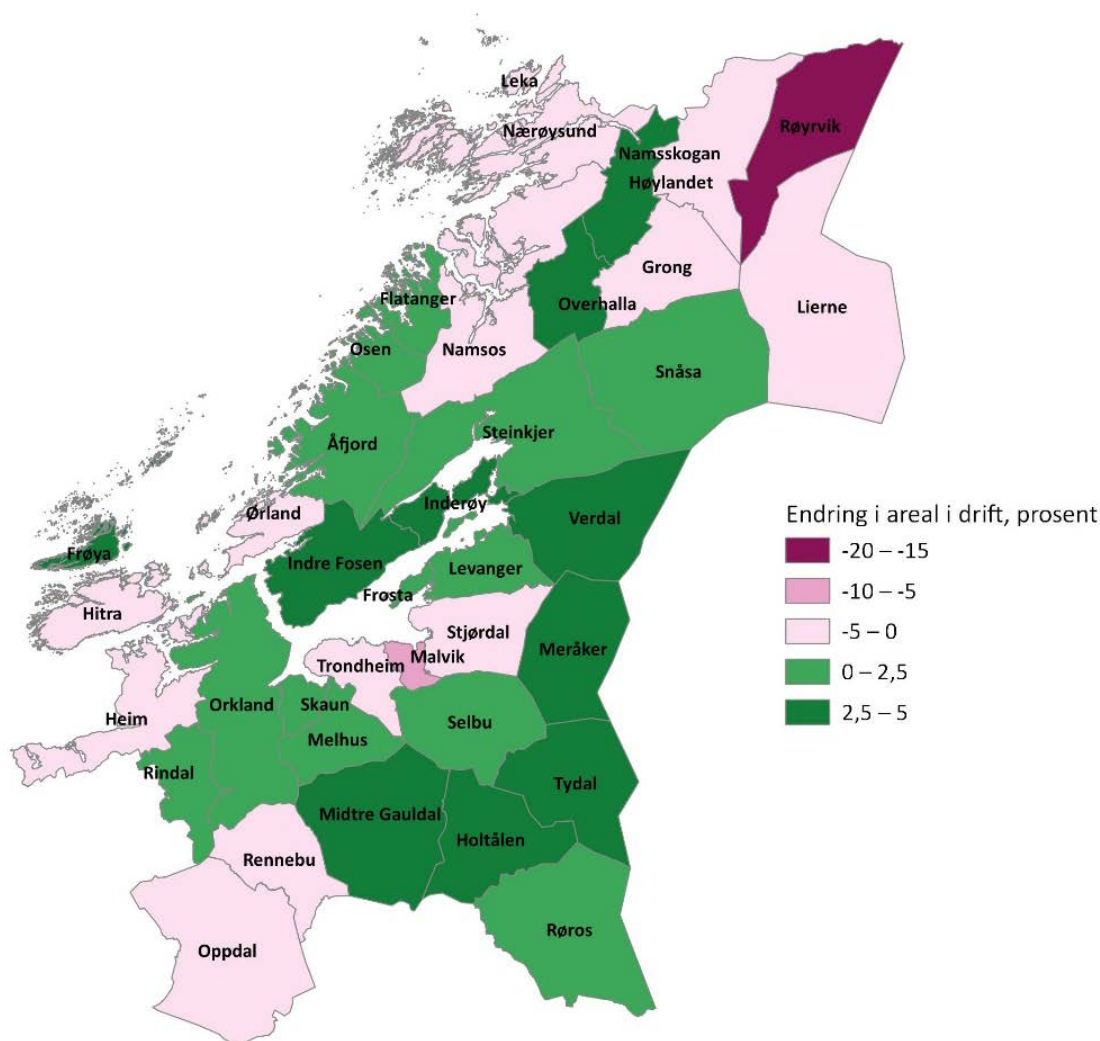
¹⁵ Tall for Halså og Rindal er lagt inn for årene 2000–2015 for areal i drift, men ikke for jordbruksareal ute av drift.

¹⁶ Kilde: SSB <https://www.ssb.no/statbank/table/07903/tableViewLayout1/>. Tall for 2015, 2017–2019 er usikre/ikke registrert og derfor ikke publisert.

¹⁷ Kilde: SSB <https://www.ssb.no/statbank/table/11921/tableViewLayout1/>.

rekkefølge etter jordbruksareal i drift: Steinkjer, Levanger, Orkland, Stjørdal, Verdal, Indre Fosen, Oppdal, Melhus, Ørland, Trondheim, Inderøy, Namsos og Midtre Gauldal. Til sammen har disse kommunene knappe 1 100 km² jordbruksareal i drift, tilsvarende 69 prosent av jordbruksarealet i Trøndelag.

Figur 3-2 viser endring i jordbruksareal i drift i Trøndelag fra 2015–2021. Det har vært nedgang i jordbruksareal i drift i flere kommuner i den nordligste delen av fylket, langs kysten i sør og i Trondheimsregionen (Trondheim, Malvik og Stjørdal). Også i Oppdal og Rennebu har jordbruksareal i drift gått ned, mens det har økt i store jordbrukskommuner i midtre del av fylket.

Figur 3-2: Kart som viser endring i jordbruksareal i drift i Trøndelag, for hver kommune i perioden 2015-2021 i prosent (Kilde: Landbruksdirektoratet, PT-910).

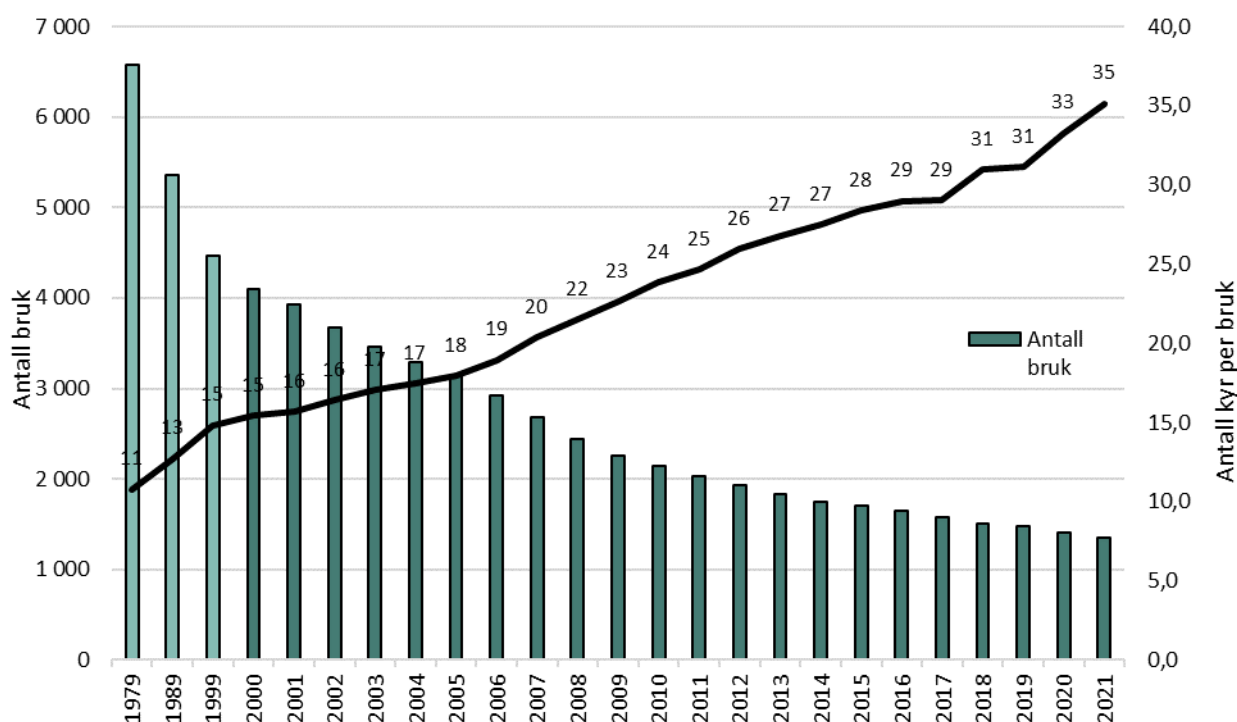
3.2.2 Bruksstruktur og antall bruk med ulike driftsformer

For de fleste driftsformene går utviklingen i retning av større og færre bruk. Tabll 3-2 viser stor nedgang i antall søkere som driver med kornproduksjon og antallet som har grovfôr. Det er også mange som har sluttet med melkeproduksjon, mens antall som produserer storfekjøtt basert på ammekyr, har økt (se også 4.2.4).

Tabell 3-2: Gjennomsnittstørrelse i antall dyr eller dyrka areal (korn, potet, grønnsaker og grovfôr) for antall søkere om produksjonstilskudd, samla antall dyr eller areal i Trøndelag, 2021 og endring fra 2015. Halsa og Rindal er inkl. i tallgrunnlaget for 2015 (Kilde: Landbruksdirektoratet, PT-900, (sommer) 2015 og 2021 og slaktestatistikk 2015 og 2021 for kylling*).

	2021			Endring 2015-2021		
	Gj.størrelse	Antall søkere	Antall dyr/dekar	Struktur	Antall søkere	Antall dyr/dekar
Melkekyr	34,2	1 362	46 591	5,8	-405	-3 611
Ammekyr	18,4	899	16 576	1,3	155	3 808
Sauer	87,3	1 188	103 750	1,1	-146	-11 300
Avlspurker	85,9	165	14 174	2,9	-28	-1 845
Korn	219,8	2 022	444 528	39,7	-517	-12 773
Potet	73,5	188	13 811	16,0	-68	-894
Grønnsaker	69,6	104	7 234	3,0	1	375
Grovfor	280,7	4 180	1 173 372	42,0	-637	23 405
Kylling (kg)*	183 609	173	31 764 442	74 679,6	-46	7 908 805
Høner	4 394	224	984 188	1 656,8	-92	119 332

Det er også nedgang i antall melkekyr, men ikke like stor som nedgangen i antallet gårdsbruk med melkeproduksjon. Gjennomsnittstørrelsen på besetningene er derfor økt i Trøndelag i hele perioden etter 2005. Figur 3-3 viser utviklingen i melkeproduksjon for Trøndelag fra 1979 til 2021. Det er ikke justert fylkestilknytning for Halsa og Rindal for historiske tall, før de ble del av Trøndelag.

Figur 3-3: Strukturutvikling i melkeproduksjon i Trøndelag (Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontrollen 2022).

3.2.3 Jordbruksproduksjon

Tabell 3-3 gir en oversikt over utviklingen i produksjon av utvalgte jordbruksprodukter i Trøndelag i perioden 2000-2021.

Tabell 3-3: Utviklingen i mengder av sentrale jordbruksprodukter i Trøndelag, samt Trøndelags andel av landets produksjon (Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontrollen 2022, og LDir leveransestatistikk for 2015).

	2000	2005	2010	2015*	2021
Melk, mill. liter	326	319	321	352	339
<i>Trøndelag, % av landet</i>	<i>20,9</i>	<i>21,1</i>	<i>21,3</i>	<i>23,1</i>	<i>22,2</i>
Storfekjøtt, tonn	18 924	18 379	17 060	17 699	17 248
<i>Trøndelag, % av landet</i>	<i>20,9</i>	<i>21,1</i>	<i>20,4</i>	<i>20,2</i>	<i>19,7</i>
Sauerkjøtt, tonn	2 202	2 504	2 298	2 616	2 551
<i>Trøndelag, % av landet</i>	<i>9,4</i>	<i>9,9</i>	<i>9,4</i>	<i>10,7</i>	<i>10,5</i>
Fjørfevjøtt, tonn	7 748	12 877	28 073	27 064	31 852
<i>Trøndelag, % av landet</i>	<i>18,0</i>	<i>22,8</i>	<i>33,1</i>	<i>29,2</i>	<i>27,5</i>
Svinekjøtt, tonn	18 921	19 845	21 865	23 513	23 458
<i>Trøndelag, % av landet</i>	<i>18,4</i>	<i>17,7</i>	<i>17,0</i>	<i>17,4</i>	<i>17,4</i>
Egg, tonn	4 258	5 069	8 649	13 716	17 289
<i>Trøndelag, % av landet</i>	<i>9,1</i>	<i>9,8</i>	<i>14,5</i>	<i>20,4</i>	<i>23,5</i>
Korn, 1000 tonn	141	162	148	147	171
<i>Trøndelag, % av landet</i>	<i>10,5</i>	<i>12,4</i>	<i>12,3</i>	<i>10,8</i>	<i>14,5</i>
Potet, 1000 tonn	51	41	39	31	43
<i>Trøndelag, % av landet</i>	<i>13,8</i>	<i>12,9</i>	<i>11,7</i>	<i>10,1</i>	<i>11,7</i>

*) Tall for 2015 er inkl. Halså og Rindal. For 2000, 2005 og 2010 er ikke korrigert for mengde i Halså og Rindal

Vi ser at i perioden 2005-2021 har Trøndelags andel av landets produksjon av melk, storfe-, saue- og svinekjøtt vært relativt stabilt. Andelen av fjørfevjøttet som ble produsert i Trøndelag økte mellom 2005 og 2010, men de siste årene har andelen ligget på 27-29 prosent. Trøndelags andel av eggproduksjonen har økt jevnt i perioden. For planteproduksjonene varierer avlingene mellom år, og det kan være stor forskjell mellom produsert mengde i ulike deler av landet. Trøndelags andel av landets produksjon vil derfor i stor grad være avhengig av produksjonsforholdene det enkelte året, og sier mindre om langsiktige endringer i fylkets andel av produksjonen.

Trøndelags andel av melkeproduksjonen i landet var på 22,2 prosent i 2021. I alt ble det produsert 339 millioner liter melk i Trøndelag i 2021. Kvotesystemet bidrar til stabilitet i dette tallet.

Det ble produsert 17 248 tonn storfevjøtt i Trøndelag i 2021, noe som utgjorde 20 prosent av produksjonen i landet. Trøndelags andel av produsert svinekjøtt er noe lavere, i alt ble 17 prosent av svinekjøttet produsert i Trøndelag i 2021. Totalt ble det produsert 23 458 tonn svinekjøtt i Trøndelag i 2021.

Produksjon av saue- og lammekjøtt i Trøndelag var 2 551 tonn i 2021, noe som utgjorde 11 prosent av landets produksjon.

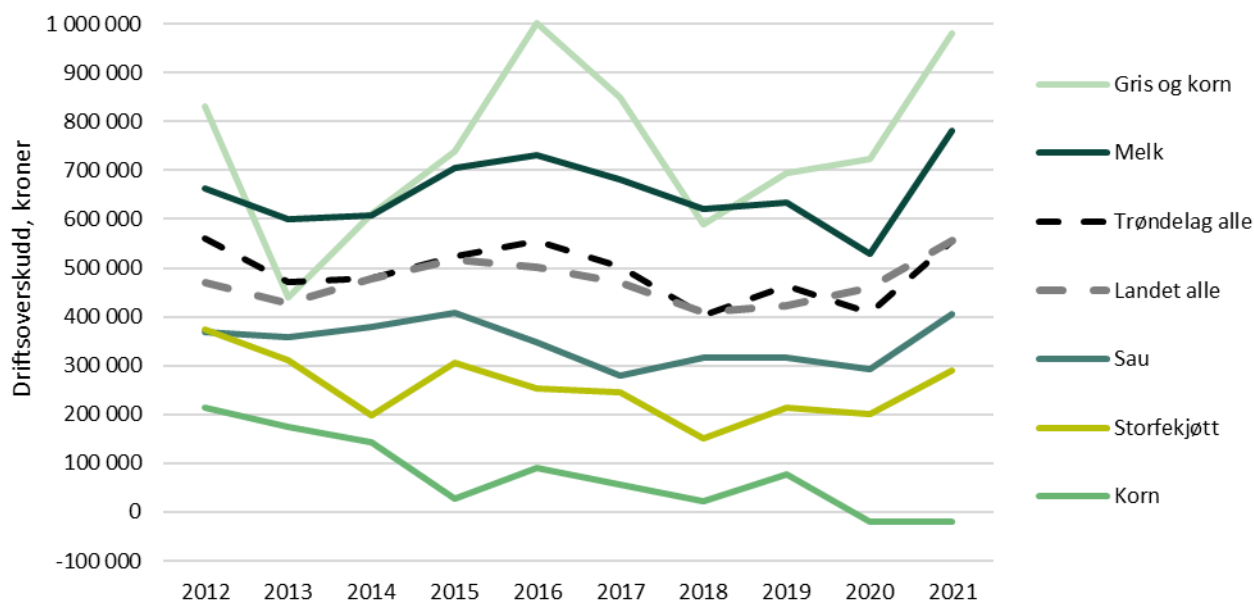
Produksjon av fjørfekjøtt i Trøndelag økte betydelig mellom 2005 og 2010, men har de siste ti årene stabilisert seg rundt 30 000 tonn. I alt ble det produsert 31 852 tonn fjørfekjøtt i Trøndelag i 2021, 28 % av landets produksjon.

Trøndelag har nå 24 prosent av eggproduksjonen i landet, med 17 289 tonn i 2021, etter en betydelig økning. Av fylkene er det bare Rogaland som har større produksjon, med 19429 tonn i 2021.

83 prosent av kornproduksjonen i Norge foregår på Østlandet. Trøndelag hadde 14,5 prosent av produksjonen i 2021 med 171 300 tonn. Også for poteter er det størst produksjon på Østlandet (75 prosent). I Trøndelag ble det i 2021 produsert 43 000 tonn poteter, som utgjorde 11,7 prosent av landets produksjon.

3.2.4 Økonomien i jordbruket

Resultater fra driftsgranskinger i jord- og skogbruk blir brukt for å beregne verdiskaping i jordbruket. For å kunne tolke resultatene av beregningene for jordbruket, tar vi med et avsnitt om økonomien i jordbruket i Trøndelag fra driftsgranskningene. Driftsgranskinger i jord- og skogbruk viser årlige resultater og langsiktige utviklingslinjer for økonomien på gårdsbruk der inntekter fra jordbruket har et vesentlig omfang. På landsbasis har det de siste årene vært med i overkant av 900 bruk i granskningene. Av disse kommer ca. 150 bruk fra Trøndelag. Driftsgranskningene viser at økonomien i jordbruket i Trøndelag følger omtrent samme utvikling som for landet som helhet. Noen år ligger landsgjennomsnittet litt høyere enn gjennomsnittet for Trøndelag, mens det andre år er Trøndelag som ligger høyest. I 2021 hadde Trøndelag en større prosentvis økning i jordbruksinntekt enn landet ellers, og dette skyldes blant annet at Trøndelag hadde et dårligere økonomisk resultat i 2020. Økning i avling var en av årsakene til bedre økonomisk resultat i 2021 sammenlignet med 2020.

Figur 3-4: Driftsoverskudd i ulike produksjoner i Trøndelag, 2012-2021. 2021-kroner (Kilde: Driftsgranskningene, NIBIO).

Figur 3-4 viser driftsoverskudd (produksjonsinntekter minus -kostnader) for ulike produksjoner i Trøndelag. Det er driftsformen med kombinasjonen korn og gris som oppnår best resultat de fleste årene, men for denne produksjonen er det store variasjoner mellom år. I 2021 var det betydelig oppgang i pris både på smågris og svinekjøtt i tillegg til økt omfang på drifta og liten endring i kostnadsnivå.

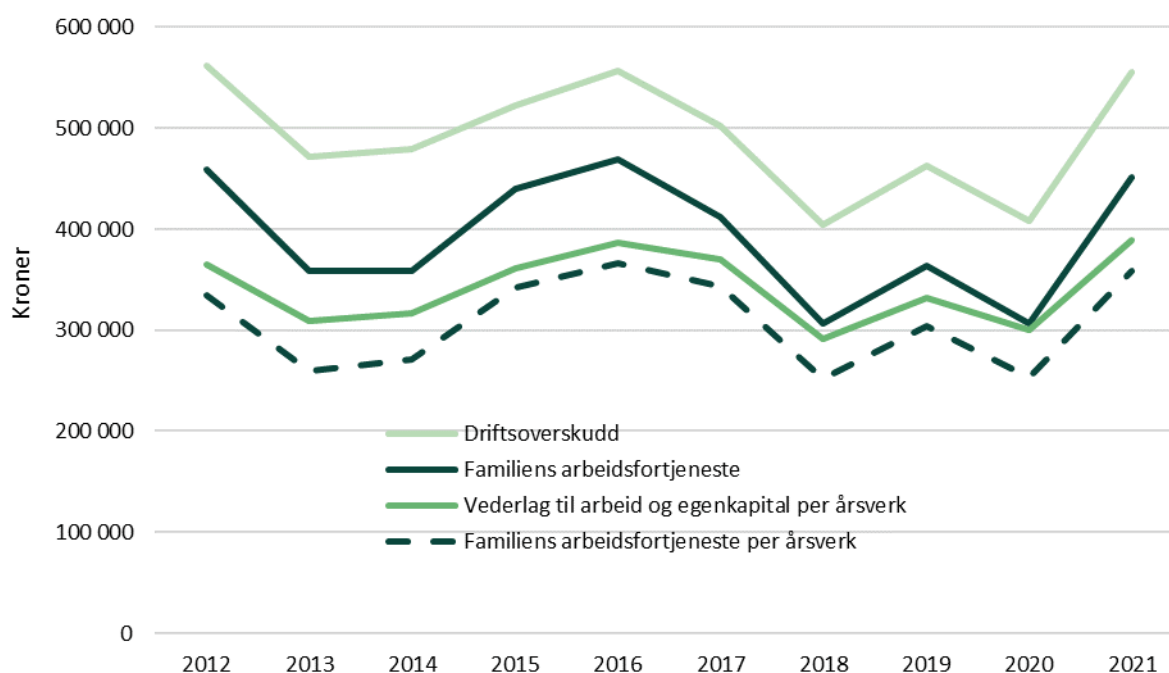

Melkeproduksjon er den viktigste driftsformen i trøndersk landbruk, og denne driftsformen har i hovedsak hatt en negativ økonomisk utvikling de siste årene. I 2021 fikk imidlertid melkebrukene en kraftig oppgang. Dette skyldes økning både i omfang og pris på melk og kjøtt. Saueholdet i Trøndelag fikk også en betydelig økning i resultatet fra 2020 til 2021. Prisen på sau- og lammekjøtt økte betydelig, samtidig som det var liten endring på kostnadene.

Produksjon av storfekjøtt og ensidig kornproduksjon er driftsformene som oppnår lavest driftsoverskudd i Trøndelag. Storfekjøttproduksjonen hadde en økning i resultat det siste året, blant annet på grunn av økte priser på storfekjøtt og liten endring i kostnader. På bruk med kornproduksjon økte kostnadene mer enn inntektene i 2021, og dermed ble driftsoverskuddet negativt for denne driftsformen. Det må påpekes at utvalget av bruk er lite, noe som bidrar til å gjøre resultatene usikre.

I gjennomsnitt var nettoinvesteringene i Trøndelag 132 700 kroner per bruk i 2021. Det ble investert om lag kr 60 000 både i driftsbygninger, maskiner og redskap. Resten var investering i jord, grøfter og melkekvote.

Figur 3-5 viser ulike resultatmål for Trøndelag i perioden 2012-2021. Vederlag til arbeid og egenkapital viser hvor mye som er igjen til å dekke alt arbeid og godtgjøring av egenkapital når gjeldsrenter og kår er dekket. Familiens arbeidsfortjeneste dekker egen arbeidsinnsats og eventuelt ubetalt leid arbeidskraft.

Figur 3-5: Ulike resultatmål Trøndelag, 2012-2021. 2021-kroner (Kilde: Driftsgranskingene, NIBIO).

Figuren viser at arbeidsfortjenesten har variert, men er på om lag samme nivå i regnskapsårene 2015 og 2021, som er årene vi ser nærmere på i regnskaps- og verdiskapingsanalysene der verdiskaping i jordbruket i 2015 og 2021 er beregnet til henholdsvis 557 000 kr og 641 000 kroner i 2021-kroner (se kapittel 4).

3.2.5 Endringer i 2022 og 2023 som påvirker økonomiske resultater i jordbruket

De internasjonale prisene på handelsgjødsel og råvarer til gjødselproduksjon startet å øke kraftig tidlig i 2021. For gjødsel slo mesteparten av prisutviklingen i 2021 først ut i vekstsesongen 2022 og det ventes ytterligere økning i 2023. Det meste som ble brukt i 2021 var innkjøpt før prisstigningen, og har derfor ikke

påvirket de beregningene som er gjort for jordbruket i Trøndelag basert på resultater i driftsgranskinger i jord- og skogbruk for 2021, men vil gi betydelig kostnadsvekst i 2022 og 2023.

Også for elektrisk kraft har det vært en stor økning i prisene, men etter innføring av strømstøtte, vurderer Budsjettnemnda for jordbruket¹⁸ prisen for å være relativt stabil for årene 2021–2023. Russlands invasjon av Ukraina har bidratt til økte oljepriser på grunn av handelsrestriksjoner for russisk olje. Dette har påvirket kostnadene til diesel og olje i landbruket i spesielt 2022, men denne virkningen ventes å gå noe ned i 2023.

For jordbruket ga økte priser på byggevarer høyere kostnader til vedlikehold og økte investeringskostnader til nybygg i 2021, og vil også påvirke kostnadene i 2022. Denne kostnadsveksten er avtakende i 2023. Jordbruksoppgjørene i 2022 og 2023, har vært preget av den store kostnadsveksten som har vært på viktige innsatsfaktorer, og det ble blant annet utbetalt ekstratilskudd til husdyr og arealer i 2022. Det er likevel usikkert om dette har vært tilstrekkelig til å kompensere det økte kostnadsnivået.

I tillegg til økt kostnadsnivå, har det vært stort fokus på husdyras bidrag til de nasjonale klimagassutslippene og helsegevinsten ved å redusere inntaket av rødt kjøtt. I utkast til nye kostholdsråd er miljømessig bærekraft tatt med i vurderingen i tillegg til helse. Det anbefales å redusere inntaket av rødt kjøtt til 350 gram per uke, og gjerne mindre enn 230 gram hvitt kjøtt. Dagens forbruk ligger på ca. 800 gram rødt kjøtt, mens forbruket av hvitt kjøtt ligger omtrent på anbefalt mengde. Endringer i etterspørsel etter kjøtt kan få betydning for utviklingen i jordbruket i et fylke der husdyrholdet står så sterkt som i Trøndelag.

3.3 Skogbruket

Det er i alt 14 302 skogeiendommer i Trøndelag (SSB, 2021), og om lag halvparten av disse er på under 250 dekar. 15 prosent av trønderske skogeiendommer er på mer enn 1000 dekar. Totalt er det om lag 20 millioner dekar skog- og tresatt areal i Trøndelag, hvorav ca halvparten er produktiv skog.¹⁹

3.3.1 Skogareal, tilvekst, stående kubikkmasse og hogstprognoser

Tall fra SSB og landsskogtakseringen viser at Trøndelag har 10 900 kvadratkilometer produktiv skogmark²⁰, 13 prosent av produktiv skogmark på landsbasis. 39 prosent av skogen i Trøndelag er granskog, 15 prosent er furu, og resten er ulike typer blandingsskog. Granskogen i Trøndelag utgjør en femtedel av det produktive granskogarealet i Norge.

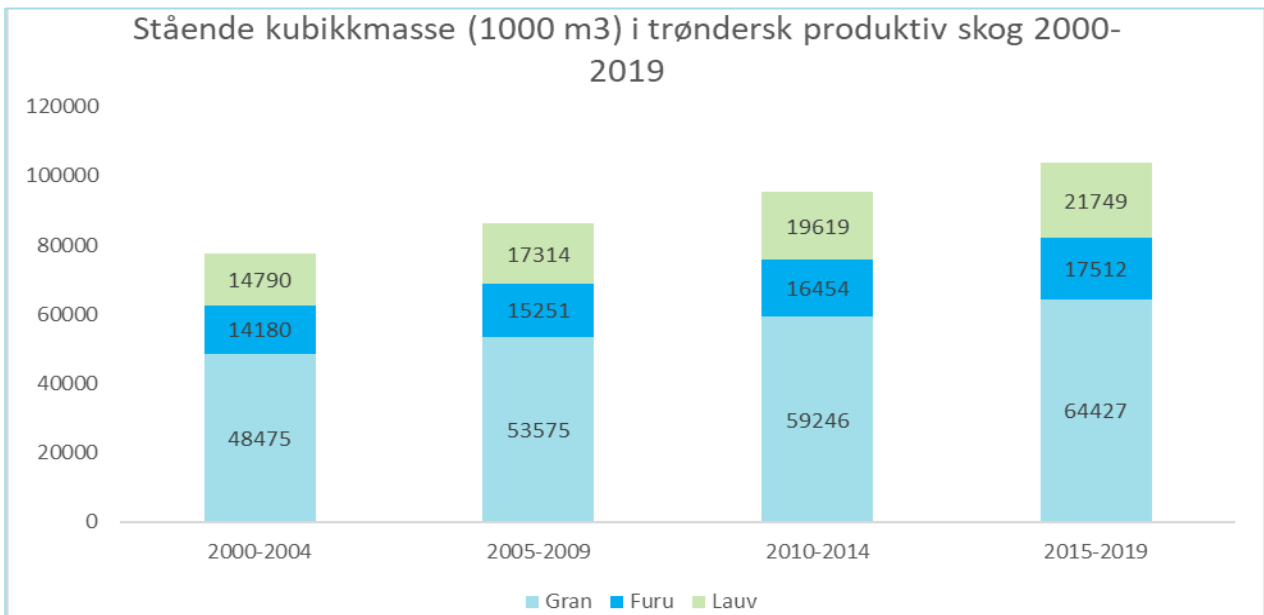
Stående kubikkmasse under bark på produktivt skogareal i Trøndelag er 103,7 millioner kubikkmeter, hvorav 62 prosent er gran, 17 prosent furu og 21 prosent lauvtrevirke. Stående kubikkmasse under bark i Trøndelag har økt mellom 2000 og 2021 (Figur 3-6). I 2021 var 16 prosent av dette hogstmoden skog (hogstklasse 5), mens 45 prosent vil bli hogstmodent i løpet av en 20-årsperiode (hogstklasse 4). Årlig tilvekst på produktivt, trøndersk skogareal var i perioden 2017-2021 cirka 3 millioner kubikkmeter. Basert på hogstmodenhet og restriksjoner, samt priser, finner NIBIO et balansekvantum for hogst på mellom 2,0 og 2,9 millioner kubikkmeter pr år i tiden framover.²¹ Dette er nesten dobbelt så mye som hogsten de siste årene.

¹⁸ Budsjettnemnda for jordbruket, Totalregnskapet 2023.

¹⁹ <https://skogselskapet.no/skogen-i-trondelag/>

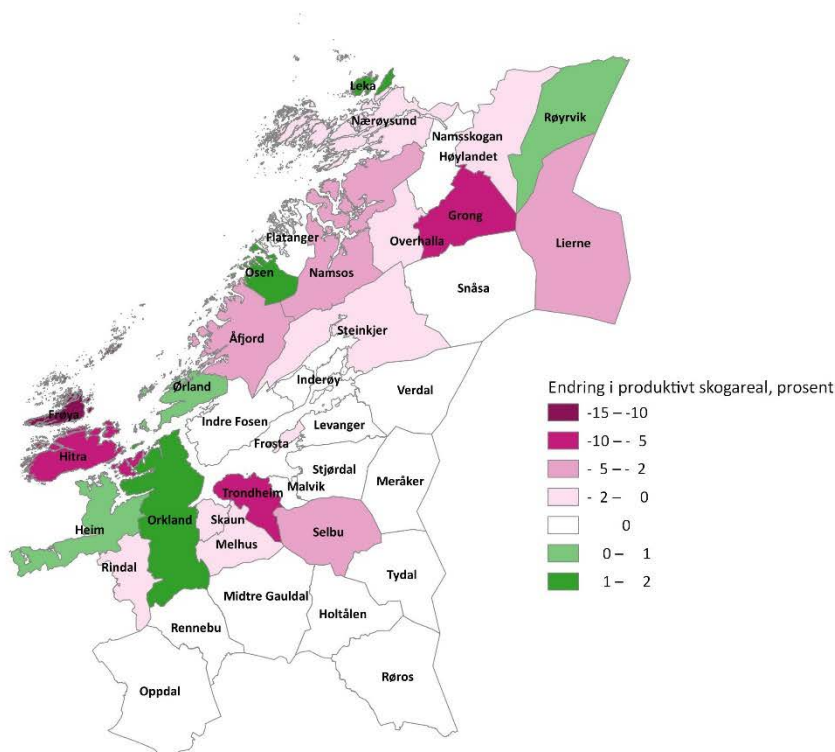
²⁰ Statistisk sentralbyrå definerer produktiv skog ut fra arealets biologiske potensial for produksjon av trevirke, som arealer som «ved gunstige bestandsforhold i gjennomsnitt per år kan produsere minst 0,1 kubikkmeter trevirke med bark per dekar» (kilde: https://snl.no/produktiv_skog). Skogarealer som er vernet eller båndlagt til annet formål enn skogbruk regnes ikke som produktiv skog i offentlig statistikk.

²¹ Hylén, G., C.A. Fernandes og A. Granhus. 2022. Skogressurser i Trøndelag. Status og framtidsscenarier for avvirking.

Figur 3-6: Stående kubikkmasse i trøndersk produktiv skog, fordelt på gran, furu og lauvtrær, for perioden 2000-2019 (Kilde: SSB).

Figur 3-7 viser betydelige endringer i produktivt skogareal i flere kommuner.

Figur 3-7: Endring i produktivt skogareal på landbrukseiendommer fra 2015-2021 (SSBs skogeiendomsstatistikk).

SSBs statistikk for skogeiendommer viser at det produktive skogarealet i Trøndelag har gått ned med ca. 1 prosent i perioden 2015-2021, medregnet Halså og Rindal i 2015. Når vi skal beregne dette også på kom-

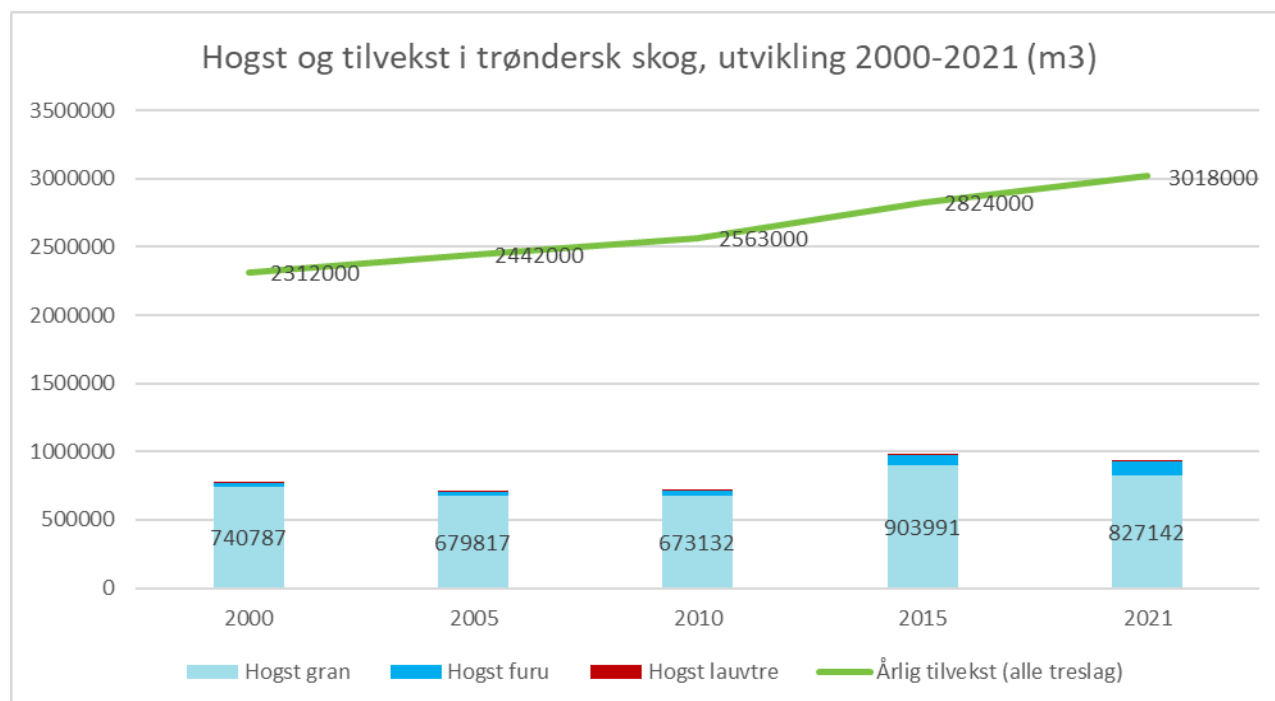
munenivå, blir det unøyaktigheter for kommuner som enten har avgitt deler eller fått deler av en annen kommune. Vi har prøvd å estimere Verrabotn og Lund i nye kommuner også i 2015. Vi har forsøkt å gjøre det samme for de grunnkretsene som har gått inn i Heim, Hitra og Orkland. Fordi vi ikke har data om skogareal per grunnkrets, er det noe usikkerhet rundt estimatene for 2015. Samlet sett har produktivt skogareal i de tre kommunene gått opp med 0,7 prosent siden 2015.

Kommuner med klar nedgang er Frøya og Grong, men også Hitra og Trondheim (Figur 3-7). Utover at det er en del variasjoner i statistikken fra år til år, har verken vi eller SSB lyktes i å finne en forklaring på hvorfor en kommune som Grong har sterk nedgang i produktivt skogareal.²²

3.3.2 Hogst

Ifølge SSB ble det i 2021 hogd 935 182 kubikkmeter tømmer for salg som industrivirke i Trøndelag, noe som tilsvarer cirka 30 prosent av tilveksten samme år. Av dette var 88 prosent gran, 11 prosent furu og 1 prosent lauvtrevirke. SSBs statistikk dekker ikke avvirkning til energiformål som ved og flis, med samlede volumer som sannsynligvis ligger godt over 100 000 kubikkmeter pr år. Landbruksdirektoratets statistikk skal i prinsippet dekke salg av avvirkning til flis for energiformål, men vi ser her lav grad av rapportering fordi salget skjer direkte og ikke via tømmerkjøpere. I 2022 gikk hogsten av tømmer for salg som industrivirke ned med ca. 100 000 kubikkmeter i Trøndelag til tross for høyere priser.

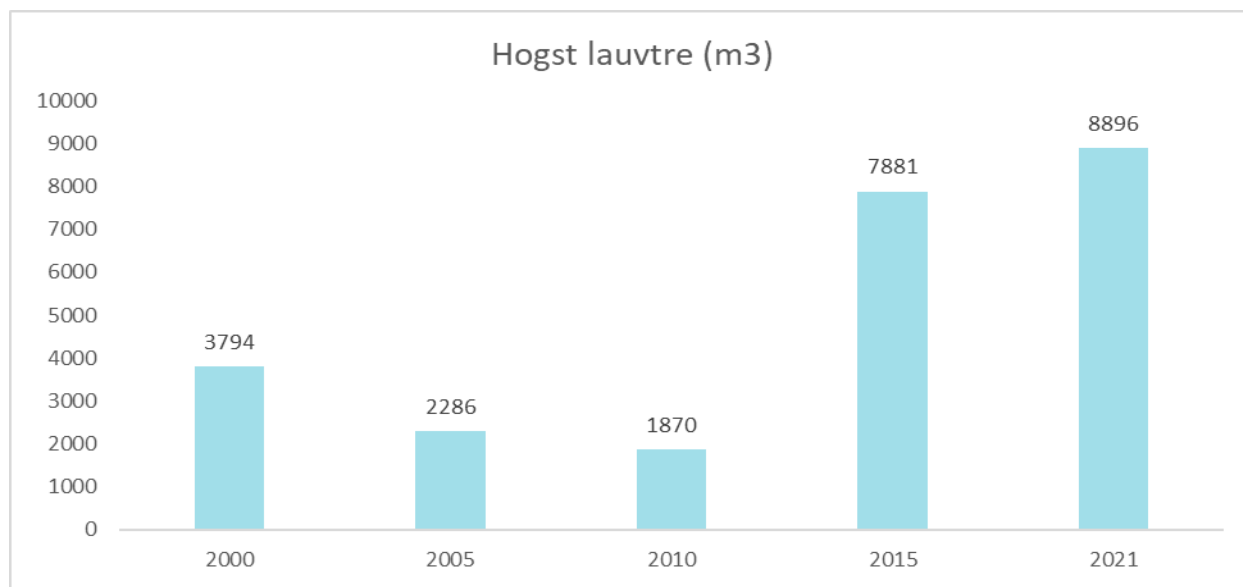
Trøndelag sto i 2021 for 4 prosent av landets samlede tømmerhogst for salg, men for 10 prosent av granvirket som ble hogd. Figur 3-8 viser hvordan volumet av industrivirke hogd i Trøndelag har utviklet seg mellom 2000 og 2021, og at virke av gran utgjør det klart største volumet. Figuren viser også at tilveksten på produktivt skogareal øker i perioden, og at avstanden mellom hogd volum og tilvekst vokser. Jf. nevnte prognoser fra NIBIO, så øker dermed potensialet for økt hogst betraktelig i årene som kommer.

Figur 3-8: Illustrasjon av utviklingen i hogst av ulike treslag og av total tilvekst i trøndersk skog 2000-2021. Kubikkmeter m3 (Kilde: SSBs avvirkingsstatistikk).

²² Epostkontakt mellom Statsforvalter i Trøndelag og ansvarlig for statistikken i SSB, Terje Olav Rundtom, 26.5.2023.

Figur 3-9 viser utviklingen spesifikt for hogst av lauvtre. Trevirke fra lauvtre utgjør et beskjedent volum sammenlignet med gran og furu, men har hatt en betydelig økning de siste ti årene.

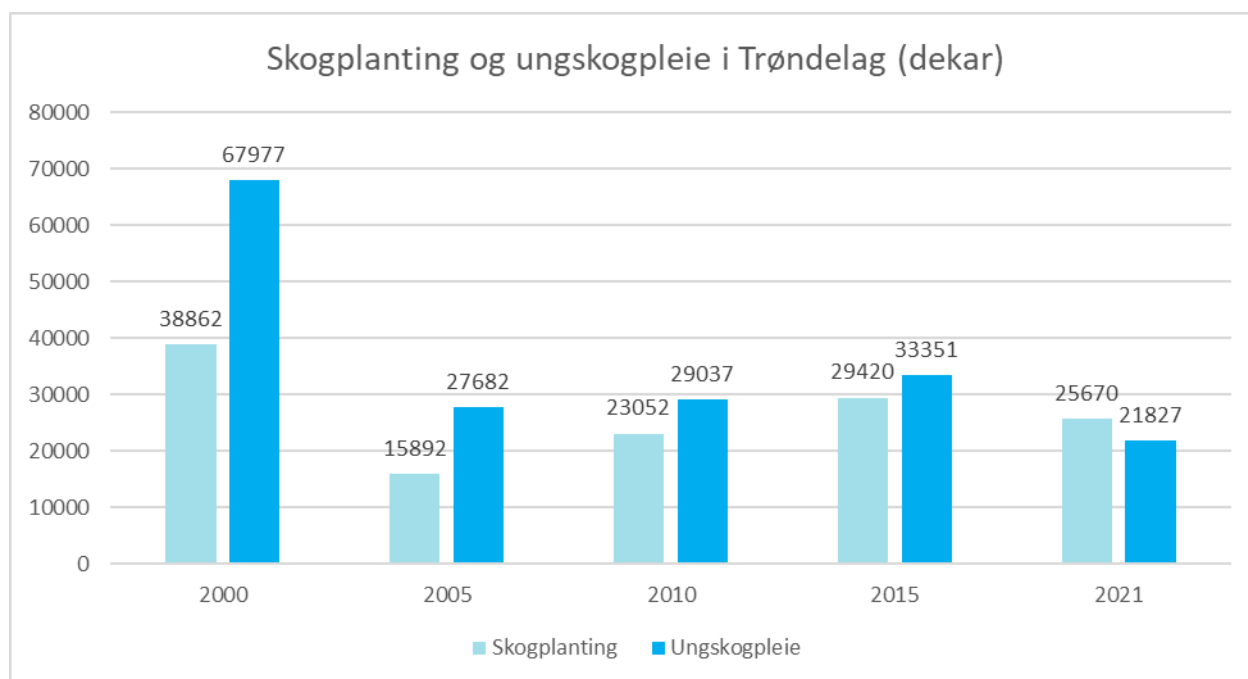

Figur 3-9: Utviklingen i hogst av lauvskog i trøndersk skog 2000-2021. Kubikkmeter (Kilde: SSB).

I 2021 ble det hogd mest skog i kommunene Steinkjer, Orkland, Stjørdal, Namsos, Selbu og Melhus, som alle sto for mer enn 40 000 kubikkmeter virke. Dette utgjorde i sum 46 prosent av trøndersk industrivirke i 2021.

3.3.3 Skogkultur

Figur 3-10 viser utvikling i skogplanting og ungskogpleie i Trøndelag mellom 2000 og 2021.

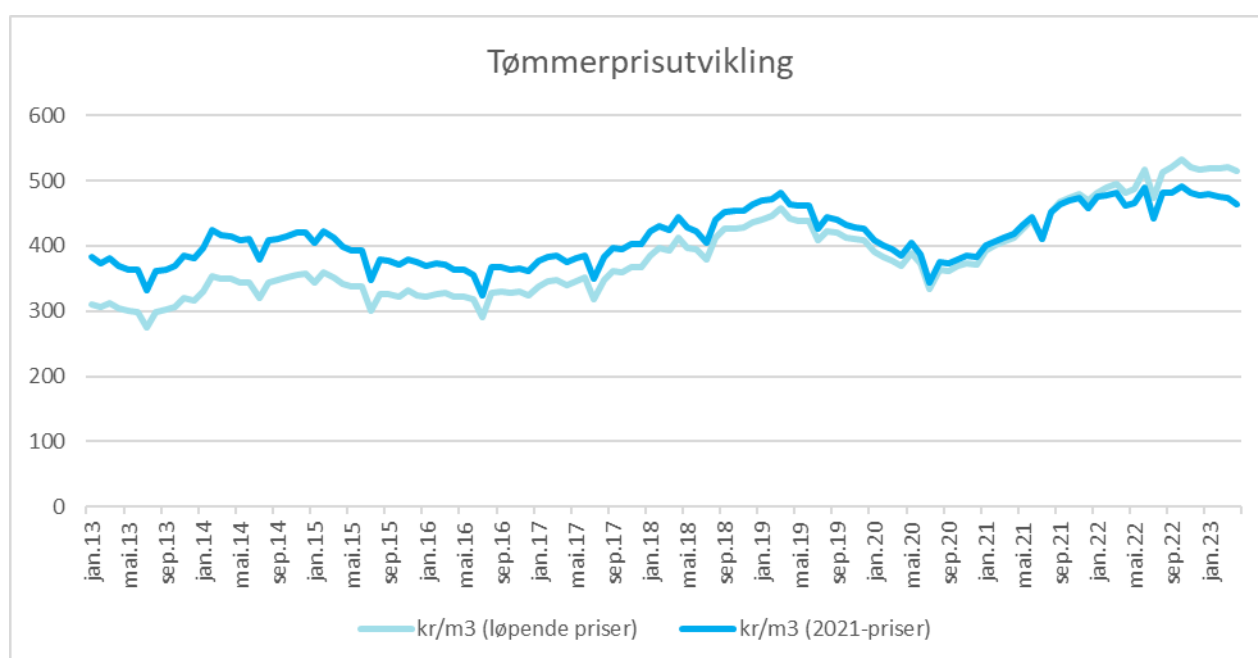

Figur 3-10: Oversikt over antall dekar som er plantet etter hogst og utført ungskogpleie på.

I 2021 ble det plantet skogplanter på 25 670 dekar skogmark i Trøndelag. Dette innebærer at det ble plantet ut 4,1 millioner skogplanter, og dette arbeidet hadde en samlet kostnad på 24,1 millioner kroner. I 2022 økte antall skogplanter med 23 prosent fra 2021, til over 5 millioner planter. Det er det høyeste plantetallet Statsforvalteren i Trøndelag har registrert siden 2002²³. Det ble utført ungskogpleie på 21 871 dekar trøndersk skogmark i 2021, til en samlet kostnad på 9,2 millioner kroner. Også ungskogpleieaktiviteten økte fra 2021 til 2022, til 24 000 dekar.

3.3.4 Tømmerpriser og økonomi i skogbruket

Tømmerprisene har variert noe de siste årene. Det var et dropp fra 2019 til sommeren 2020, før prisene har økt igjen. I 2021-priser er forskjellene mindre. Når det gjelder sammenligning mellom driftsårene 2021 og 2015 var prisene ganske like i første halvdel av året, mens prisveksten utover i 2021 førte prisene over 10 prosent høyere enn i 2015 året sett under ett (Figur 3-11).

Figur 3-11: Utvikling i tømmerpriser i perioden januar 2013 – januar 2023. Kroner per kubikkmeter (Kilde: Landbruksdirektoratets gjennomsnittlige tømmerpris i Norge).

For den jevne skogeier som kjøper hogsttjenester har også driftskostnadene økt fra i gjennomsnitt 154 kr i 2015 til 177 kr per kubikkmeter i 2021.²⁴

3.4 Reindrift

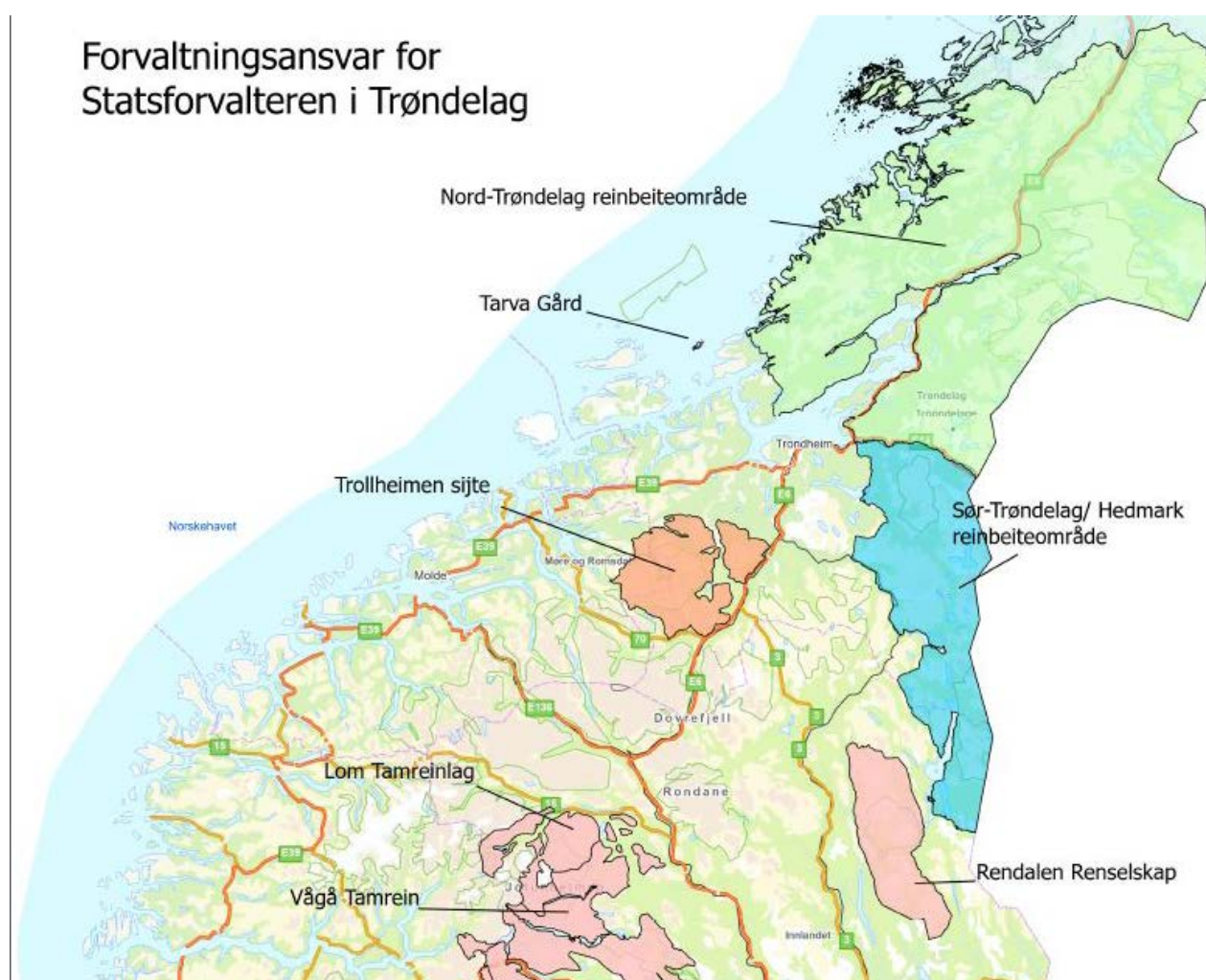
Figur 3-12 viser at reindriften i Trøndelag foregår på beiter med sine sesongvariasjoner i så godt som hele Nord-Trøndelag, og langs svenskegrensa sør for Trondheimsfjorden. I tillegg er det reindrift i Trollheimen, altså fjellområdet vest for E6 fra Støren til Oppdal.

²³ <https://www.statsforvalteren.no/nb/Trondelag/Landbruk-og-reindrift/Skogbruk/oppdateret-statistikk-for-aktiviteten-i-skogbruket-i-trondelag-2022/>

²⁴ <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/skogbruk/artikler/tommerhogst-var-mer-lonnsomt-for>

Reindriften har en viktig samfunnsoppgave i å oppfylle Grunnloven § 108 og folkerettens regler om urfolk²⁵. Reindriftens arealbehov skal ivaretas i planprosesser, og reindriften skal sikres medvirkning for å sikre reindriften sammenhengende bruksarealer.

En betydelig andel av den totale verdiskapinga i norsk reindrift skjer sør for Nordlandsgrensa. Reintallet i Trøndelag og sørover er cirka 20 prosent av reintallet i Norge, og mengden kjøtt som produseres er en tredjedel av slaktekvantumet for hele landet. Trøndelag utgjør den største delen av reindriftsarealet i dette området med 30.000 kvadratkilometer. 68 prosent av totalarealet i Trøndelag er reinbeiteareal. I tillegg er det 8000 kvadratkilometer reindriftsareal fordelt på fylkene Viken, Vestland, Innlandet og Møre og Romsdal. Reindrifta er av stor betydning som kulturbærer for det samiske og for forvaltning av utmarksressurser og kulturlandskap²⁶.

Figur 3-12: Kart over reinbeiteområder i Trøndelag (Kilde: Statsforvalteren i Trøndelag).

²⁵ Meld. St 32 (2016-2017) Reindrift. Lang tradisjon- unike muligheter

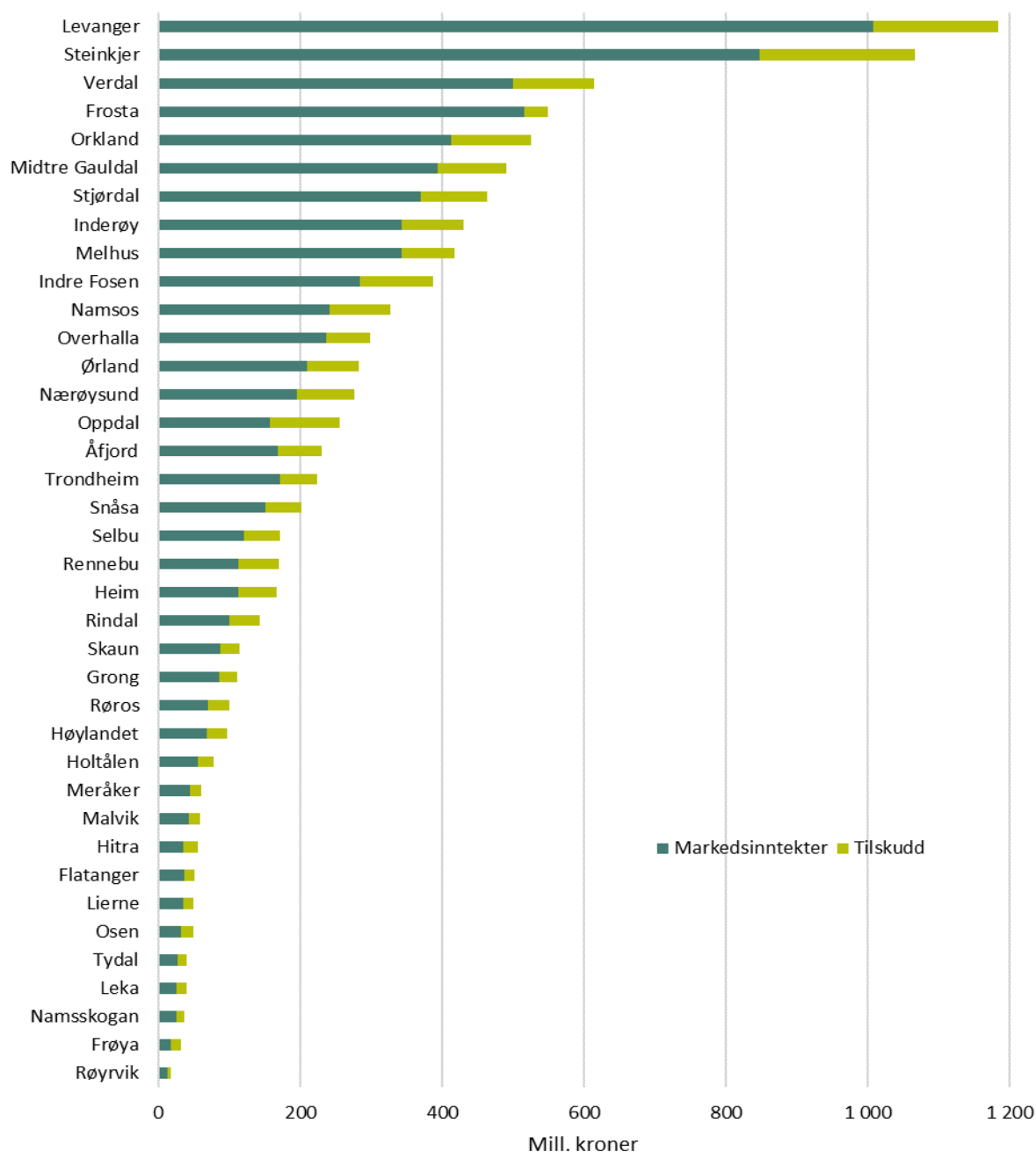
²⁶ Notat Betydningen av reindrift sør for Nordlandsgrensa (febr. 2023). Statsforvalteren i Trøndelag.

4 Verdiskaping i jordbruket

I dette kapitelet presenterer vi beregninger av produksjonsinntekter, verdiskaping og arbeidsinnsats i jordbruket, først samlet og deretter fordelt på produksjonsgrener. Til slutt i kapitelet har vi inkludert en oversikt over verdiskapingsanalyser gjennomført i andre fylker enn Trøndelag.

4.1 Produksjonsinntekter og verdiskaping i tradisjonelt jordbruk

For jordbruket i Trøndelag har vi beregnet en verdiskaping på 3,7 milliarder kroner i 2021 utfra produksjonsinntekter på 9,9 milliarder kroner minus innkjøpte varer og tjenester for 6,2 milliarder kroner. Figur 4-1 viser her produksjonsinntektene fordelt på markedsinntekter og tilskudd.

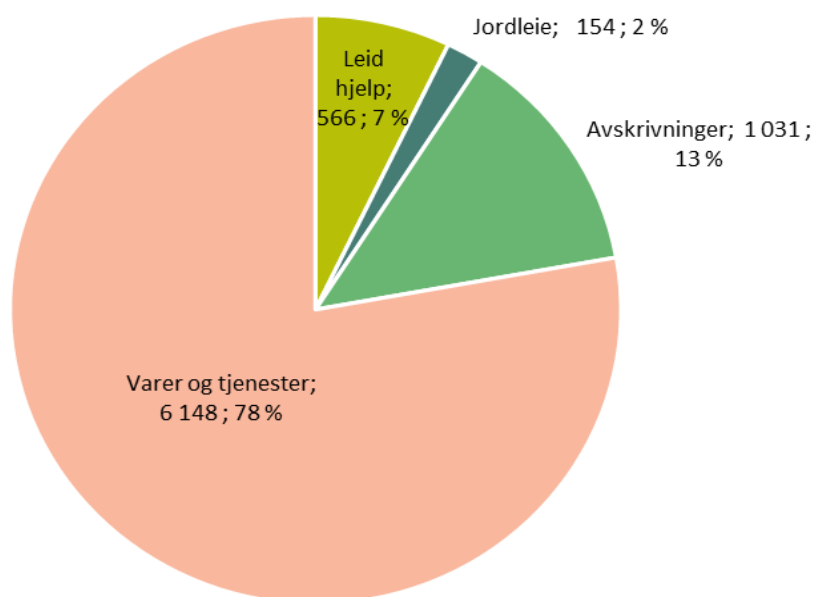
Figur 4-1: Produksjonsinntekter i landbruket fordelt på markedsinntekter og tilskudd, for kommuner i Trøndelag. Millioner kroner, 2021.

Figuren viser at Levanger og Steinkjer har de klart høyeste produksjonsinntektene i Trøndelag, med henholdsvis 1,2 milliarder kroner og 1,1 milliard kroner. Deretter følger Verdal, Frosta og Orkland. I motsatt ende av skalaen har kommunene Røyrvik, Frøya og Namsskogan lavest produksjonsinntekter i 2021, med henholdsvis 17 millioner, 31 millioner og 37 millioner kroner. Av kommuner i Trøndelag er det Frosta som henter størst andel av inntektene fra markedet (94 prosent), mens Frøya er den kommunen som har størst andel inntekt fra tilskudd og henter 54 prosent av inntektene fra markedet. I gjennomsnitt i fylket kommer 78 prosent fra salg av råvarer i markedet og 22 prosent fra tilskudd. I beregningene fra 2015 utgjorde inntektene fra markedet 75 prosent og tilskuddene 25 prosent av produksjonsinntektene.

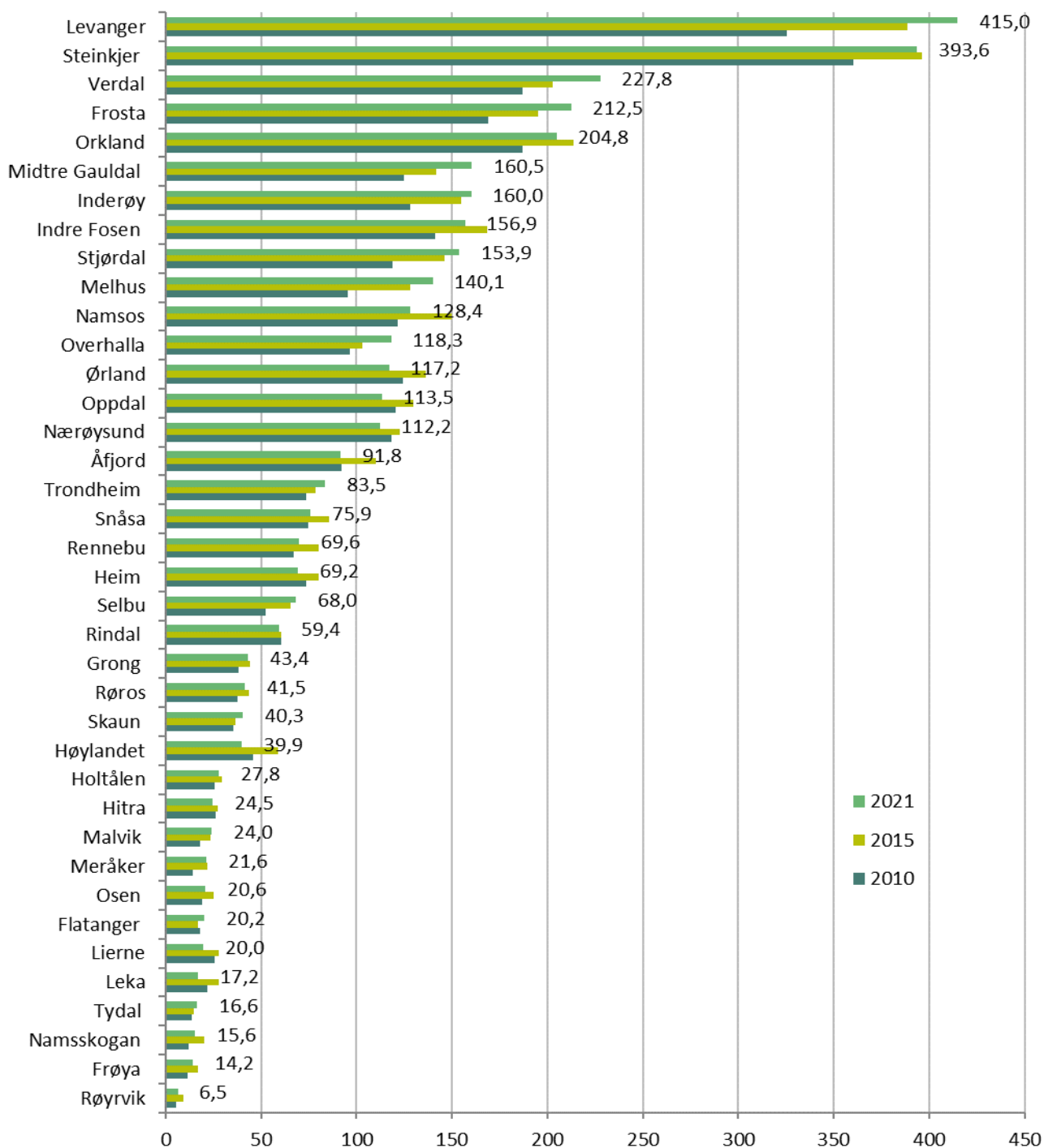
I modellen for beregning av verdiskaping i jordbruket er kostnader delt inn i postene leid hjelp, jordleie, avskrivninger og innkjøpte varer og tjenester. De totale kostnadene i jordbruket er beregnet til 7,9 milliarder kroner for Trøndelag. Ved beregning av verdiskaping, målt som bruttoprodukt, er det bare kostnader til varer og tjenester som trekkes fra produksjonsinntektene. Kostnader til leid hjelp og kostnader til jordleie blir regnet som en del av verdiskapingen og blir ikke trukket fra produksjonsinntektene. Heller ikke kostnader til avskrivning blir trukket fra produksjonsinntektene ved beregning av verdiskaping som bruttoprodukt.

For Trøndelag er kostnader til varer og tjenester beregnet til 6,1 milliarder kroner (Figur 4-2). Disse kostnadene trekkes fra produksjonsinntektene for å komme fram til verdiskaping målt som bruttoprodukt.

Figur 4-2: Fordeling av kostnader i jordbruket i Trøndelag, millioner kr og prosent, 2021.

Samlet verdiskaping i tradisjonelt jordbruk i Trøndelag var 3,7 milliarder kroner i 2021, noe som er 1,5 prosent høyere enn i 2015 når vi har justert priser til 2021-nivå og holder pelsdyr og reindrift utenom. Figur 4-3 viser resultatet på kommunenivå for 2021, og for 2015 og 2010 basert på tidligere beregninger.

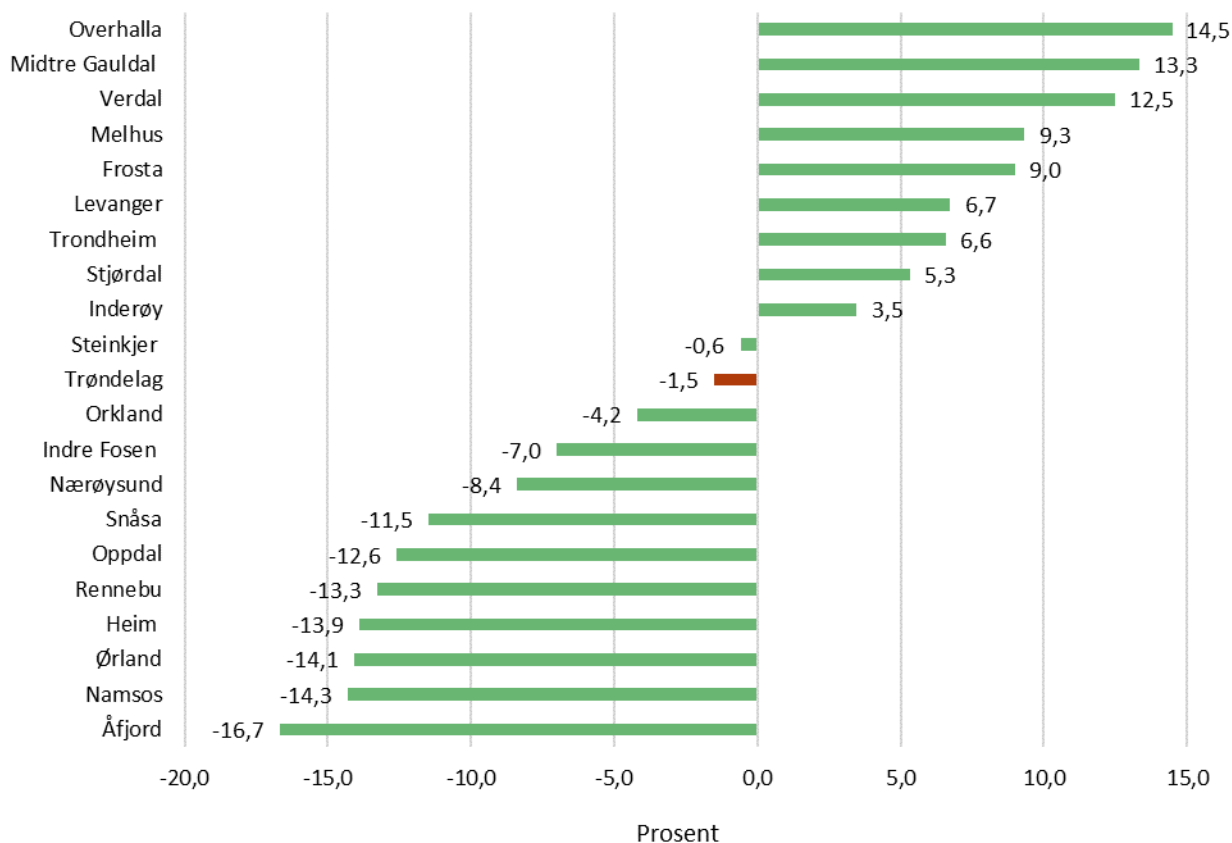

Figur 4-3: Verdiskaping (bruttoprodukt) fra jordbruket i Trøndelag, 2010, 2015 og 2021 millioner kr (alt i 2021-kroner). Tall utenfor søylene viser bruttoprodukt for 2021.

Levanger (415 millioner kroner) og Steinkjer (394 millioner kroner) hadde høyest verdiskaping i Trøndelag i 2021. Disse kommunene hadde også høyest verdiskaping i 2015, men da lå Steinkjer noe over Levanger.

Levanger er en stor landbrukskommune, og den kommunen som har økt mest i verdiskaping fra 2015 til 2021 med 26 millioner kroner. Dette tilsvarer 7 prosent økning. Kommuner med mindre omfang kan ha en

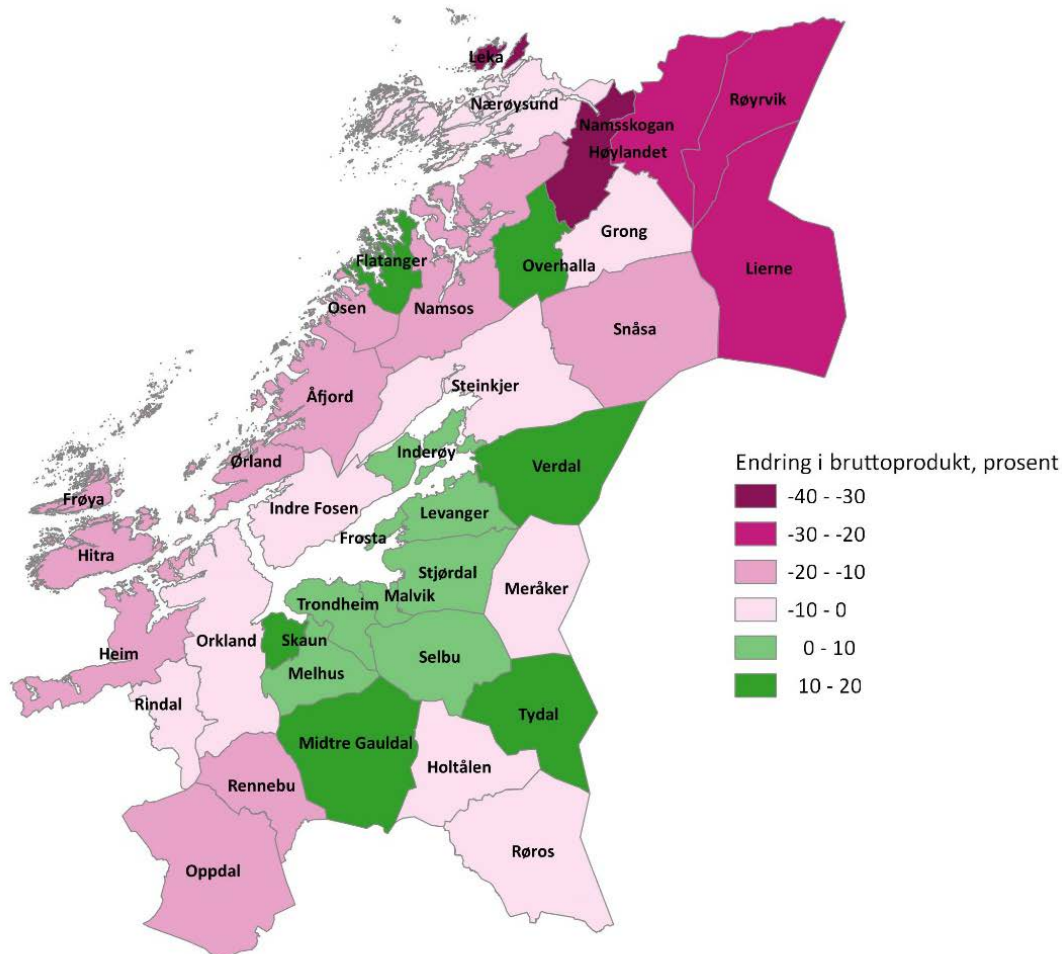
større prosentvis vekst. Figur 4-4 viser at blant de 20 største landbrukskommunene i Trøndelag har verdiskapingen økt mest i Overhalla (14,5 prosent), Midtre Gauldal (13,3 prosent) og Verdal (12,5 prosent). I Overhalla er det spesielt potetproduksjon og svinehold som har økt i omfang. Åfjord, Namsos og Ørland er de kommunene hvor det har vært størst reduksjon i bruttoprodukt.

Figur 4-4: Prosentvis endring i verdiskaping (bruttoprodukt) fra 2015 til 2021, for de 20 største landbrukskommunene (målt etter verdiskaping) i Trøndelag.

Figur 4-4 antyder videre et geografisk mønster med sterkst nedgang på kysten og i mange innlands-/fjellkommuner, og en oppgang på strekningen Midtre Gauldal til og med Verdal og Inderøy.

Figur 4-5 gir en geografisk oversikt over endring i verdiskaping fra tradisjonelt jordbruk i hver enkelt kommune. Figuren viser at en større andel av verdiskapingen i tradisjonelt jordbruk genereres i de mer sentrale delene av Trøndelag rundt Trondheim og Innherred i 2021 enn i 2015, og at mange av de mer perifere områdene har nedgang i bruttoprodukt fra jordbruket i perioden.

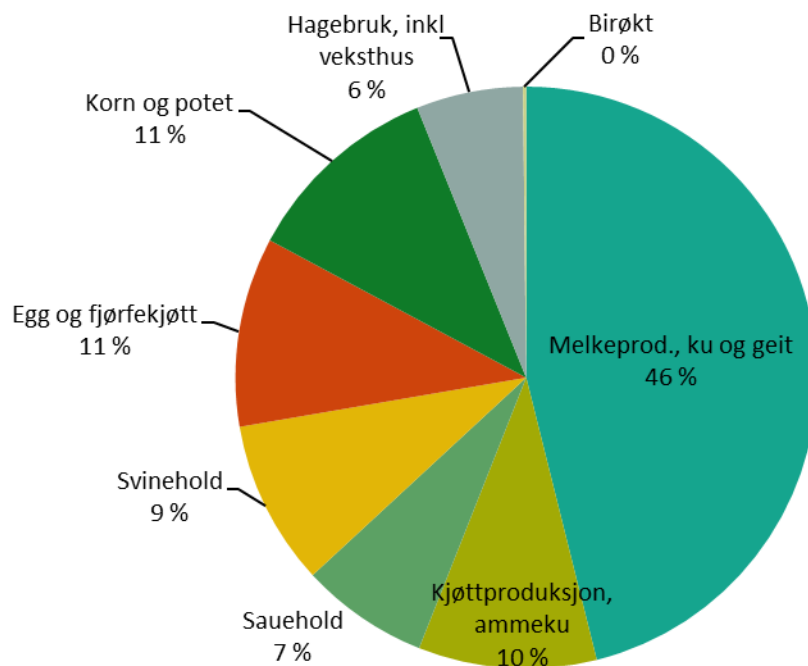

Figur 4-5: Kart som viser prosentvis endring i verdiskaping bruttoprodukt i tradisjonelt jordbruk fra 2015 til 2021 for trønderske kommuner.

Kartet i figur 4-5 viser også den sterke nedgangen i Indre Namdal og Leka i nord.

Jordbruket består av svært ulike produksjoner og driftsformer der melkeproduksjon er den klart største produksjonen i Trøndelag. Neste figur viser hvor stor andel sentrale driftsformer har av samlet verdiskaping i jordbruket i Trøndelag i 2021.

Av totalt bruttoprodukt fra tradisjonelt jordbruk utgjør melkeproduksjon 46 prosent (Figur 4-6). Deretter følger kjøttproduksjon på ammeku med 10 prosent og svinehold med 9 prosent. I figuren er produksjonene egg- og fjørfekjøtt slått sammen og korn og potet er slått sammen.

Figur 4-6: Verdiskaping fra ulike produksjoner, prosentvis fordeling.

4.2 Verdiskaping i ulike produksjoner

4.2.1 Melkeproduksjon, storfe

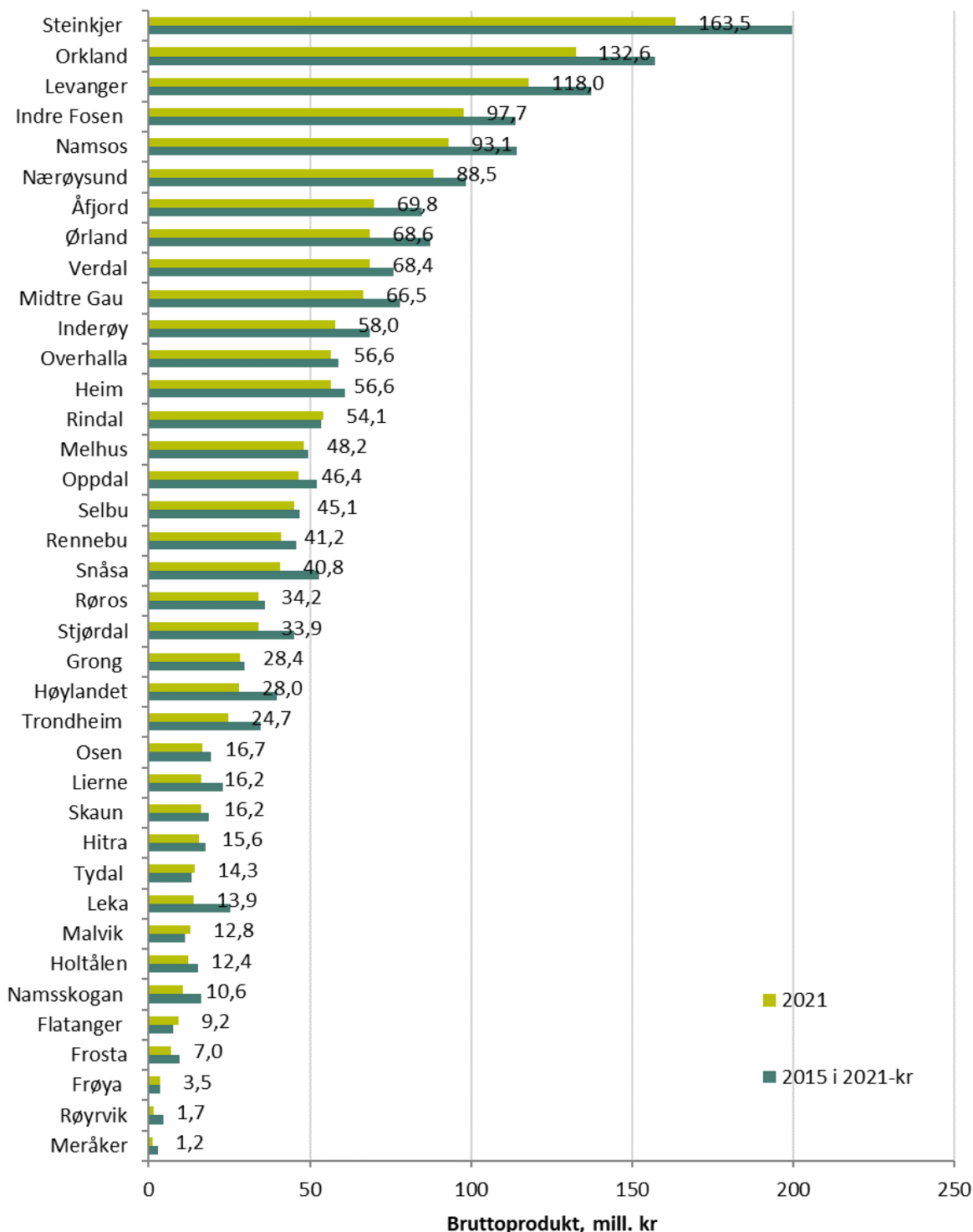
Av husdyrproduksjonene har melkeproduksjonen høyest verdiskaping (bruttoprodukt) i Trøndelag med totalt 1,7 milliarder kroner. Det er en reduksjon for Trøndelag på 15 prosent fra 2015. Totalt var det 1 362 jordbruksbedrifter som søkte om produksjonstilskudd til 46 591 melkekyr i Trøndelag i 2021, en nedgang på 405 søkere og 6 788 kyr fra 2015. Selv om det har vært en stor nedgang i antallet som driver med melkeproduksjon, har melkeleveransene i fylket økt. Trøndelag har opprettholdt sin andel av landets produksjon.

Figur 4-7) viser verdiskaping i millioner kroner fra melkeproduksjonen fordelt på enkeltkommuner i 2021 sammenlignet med prisjusterte tall for 2015.

Av kommunene er det Steinkjer (164 millioner kroner) og Orkland (133 millioner kroner) som har størst verdiskaping fra melkeproduksjon, mens Røyrvik og Meråker har klart minst.

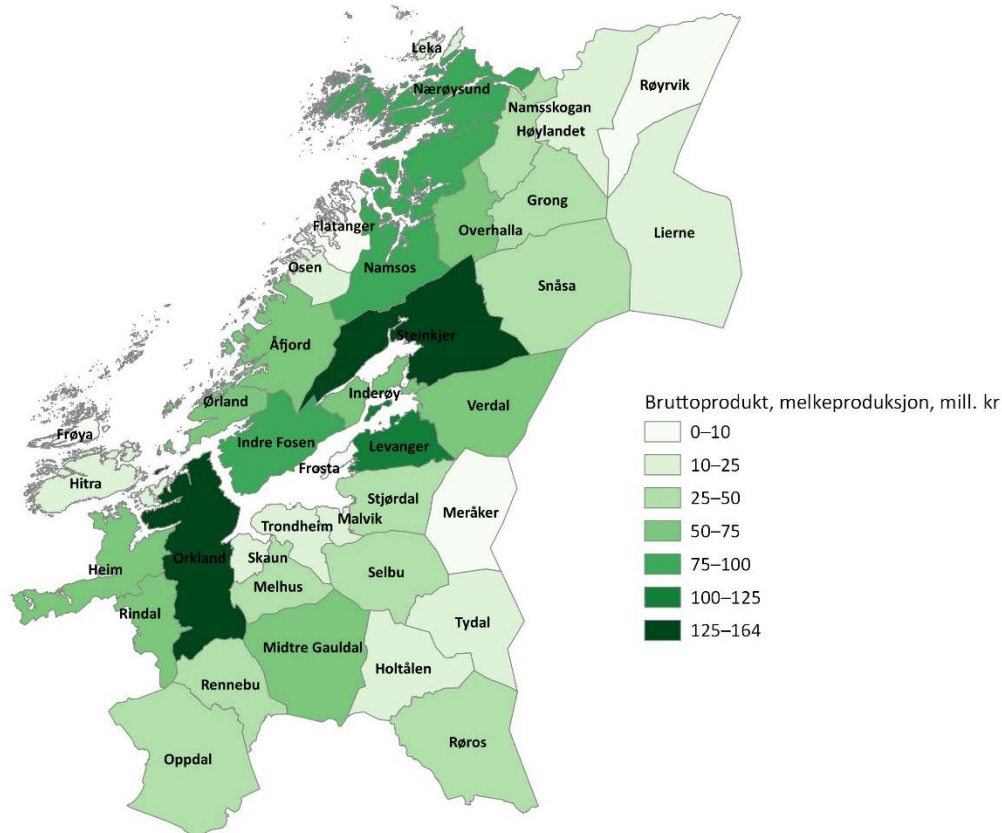
Vi merker oss betydelig nedgang i mange kommuner, spesielt Steinkjer i volum eller absolutte tall og kommuner som Meråker, Røyrvik, Namsskogan og Leka i relative tall.

Rindal, Flatanger, Tydal og Malvik utmerker seg med å øke verdiskapingen i melkeproduksjon i perioden 2015-2021.

Figur 4-7: Verdiskaping (bruttoprodukt) fra melkeproduksjonen 2015 (i 2021-kr) og 2021. Tall utenfor søylene viser bruttoprodukt for 2021 i millioner kroner.

Figur 4-8 viser en geografisk oversikt over bruttoprodukt fra melkeproduksjon, fordelt på trønderske kommuner. Utover å vise store landbrukskommuner som Steinkjer og Orkland sin dominans, ser vi stor variasjon mellom nabokommuner når det gjelder verdiskaping fra melkeproduksjon i absolutte tall.

Figur 4-8: Kart som viser kommunevise bruttoprodukt fra melkeproduksjon 2021, i millioner kr.

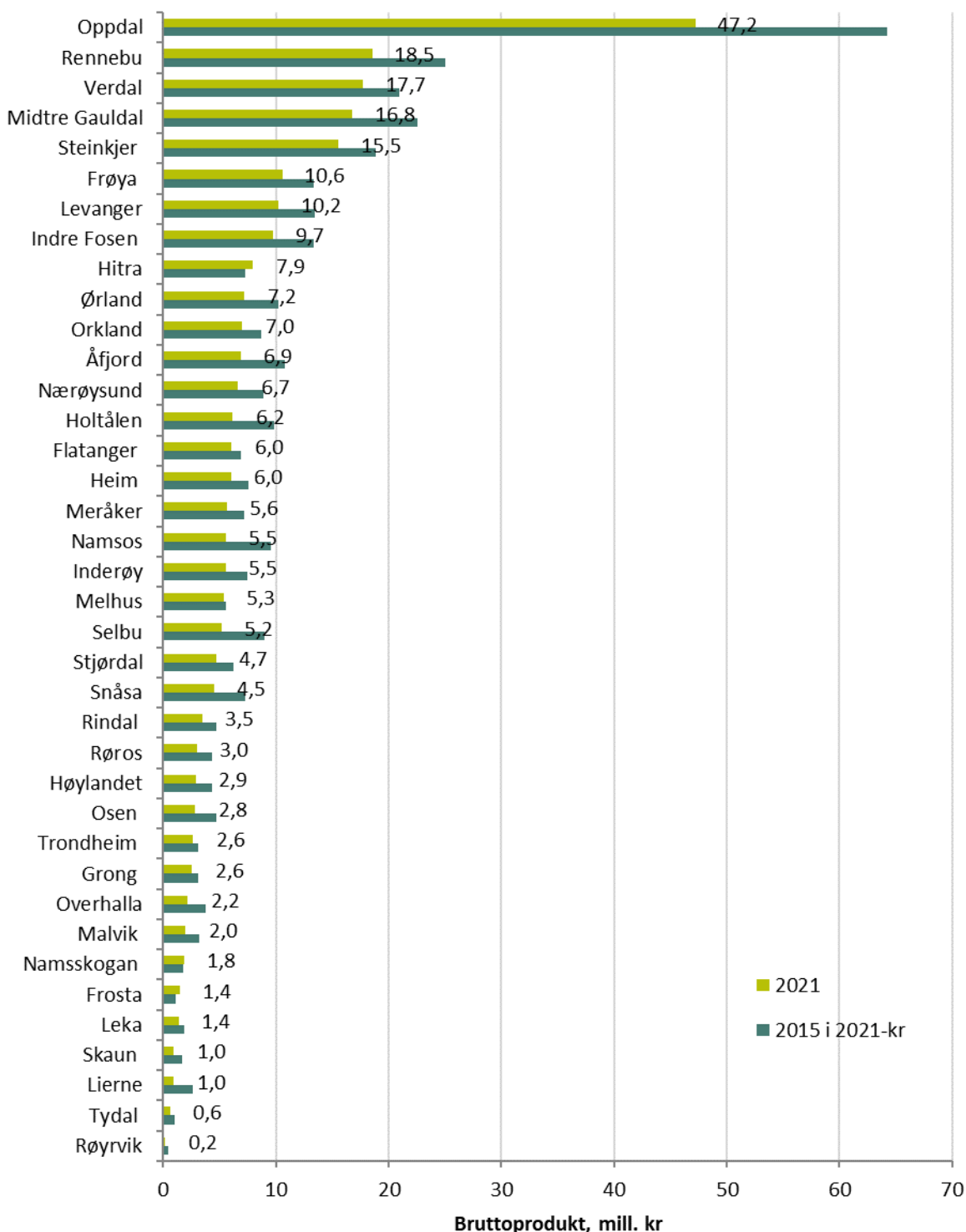
4.2.2 Melkeproduksjon, geit

Få bruk i Trøndelag har produksjon av geitemelk, og produksjonen er derfor liten i omfang. Totalt har seks kommuner produksjon av geitemelk i 2021, og fire hadde det i 2015. Samla verdiskaping (bruttoprodukt) i Trøndelag i 2021 utgjør ca. 3,1 millioner kroner. Sammenlignet med beregninger som ble gjort i 2015, har samla verdiskaping i Trøndelag økt med rundt 8 prosent (med 2015-tall omregnet til 2021-kroner).

4.2.3 Sauehold

Totalt er verdiskaping fra sauehold beregnet til 265 millioner kroner i Trøndelag i 2021. Sammenlignet med beregninger fra 2015 (356 millioner 2021-kroner), har verdiskapingen gått ned med rundt 25 prosent. Av kommunene har Oppdal høyest verdiskaping fra sauehold i 2021, med 47,2 millioner kroner. Dernest følger Rennebu, Verdal og Midtre Gauldal med en verdiskaping fra sauehold i 2021 på henholdsvis 18,5, 17,7 og 16,8 millioner kroner (Figur 4-9).

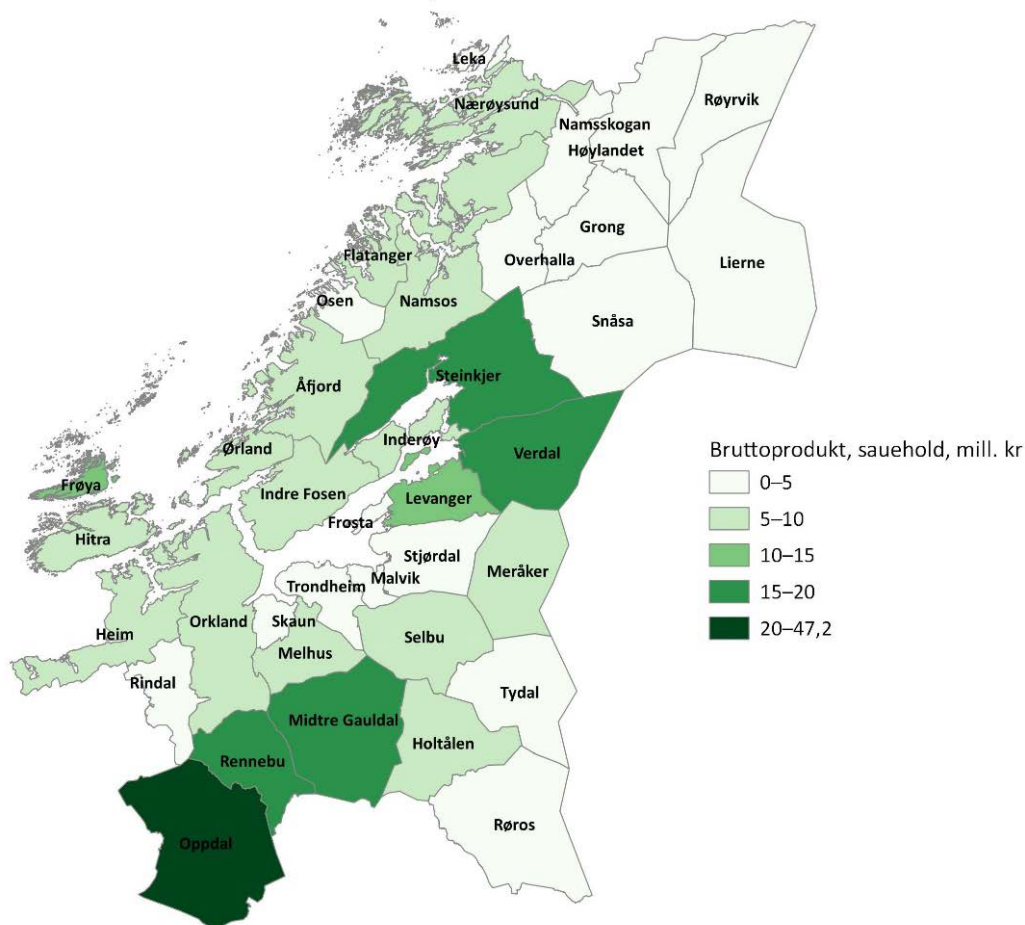
Vi merker oss for øvrig veldig stor nedgang i verdiskaping i Oppdal i absolutte tall, men også sterk nedgang i prosent i et geografisk belte i Namdalen (Namsos, Overhalla, Høylandet, Snåsa, Lierne).

Figur 4-9: Verdiskaping (bruttoprodukt) for saueholdet i 2015 (i 2021-kr) og 2021. Tall utenfor søylene viser bruttoprodukt for 2021 i millioner kroner.

Figur 4-10 viser kommunevis fordeling av bruttoproduktet fra sauehold i Trøndelag for 2021.

Figur 4-10: Kart som viser kommunevise bruttoprodukt fra sauehold, 2021, i millioner kroner.

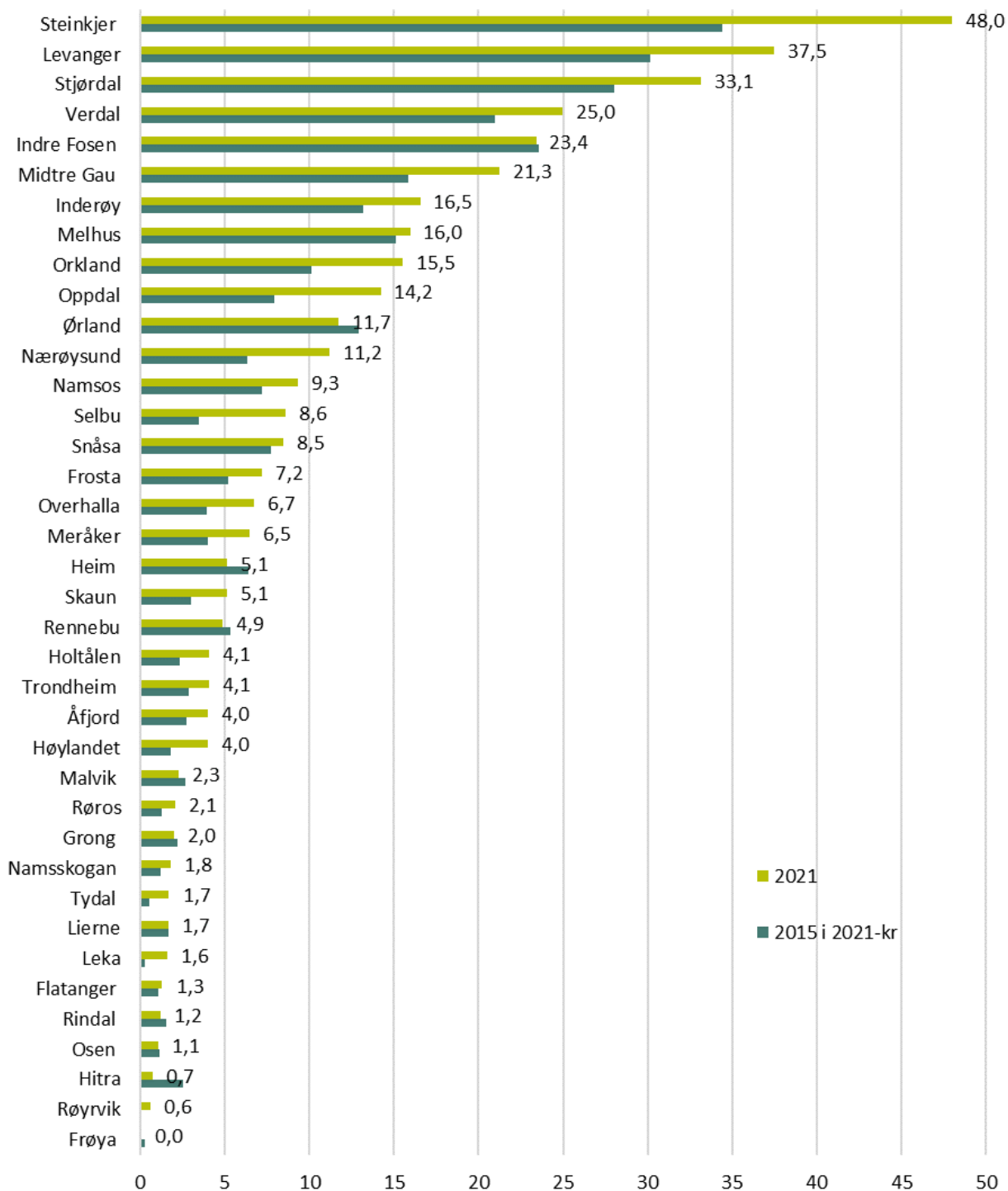
4.2.4 Kjøttproduksjon med ammeku

Verdiskaping fra kjøttproduksjon med ammeku er beregnet til 369 millioner kroner i Trøndelag i 2021, og dette er en økning på 27 prosent siden 2015. Denne økningen bør ses i lys av at flere driver med kjøttproduksjon på ammeku i 2021 sammenlignet med 2015. I 2015 var det ammekyr på 744 jordbruksbedrifter i Trøndelag²⁷, med til sammen 12 768 ammekyr, mens det i 2021 var ammekyr på 899 jordbruksforetak og antall ammekyr hadde økt til 16 576. Det kreves ikke så store produksjonstilpasninger og/eller kostnader å gå over fra melkeproduksjon til kjøttproduksjon på ammeku. Av 1 259 jordbruksbedrifter²⁸ som hadde melkeproduksjon i 2015, og som også søkte om tilskudd i 2021, hadde 228 sluttet med melkeproduksjon. Av disse 228 søkte 107 om tilskudd til ammekyr i 2021, og i alt er det registrert 1739 ammekyr på disse jordbruksbedriftene. Av disse hadde 26 ammekyr allerede i 2015, men besetningsstørrelsen hos disse økte fra i gjennomsnitt 11,6 ammekyr til 23,1.

Figur 4-11 viser status og utvikling i verdiskaping for ammekuproduksjon i ulike kommuner i Trøndelag. Steinkjer har sterk økning og høyest verdiskaping fra kjøttproduksjon med ammeku på 48 millioner kroner i 2021. I Steinkjer økte ammekutallet fra 1 479 i 2015 til 2 158 i 2021. Slik figuren viser er det imidlertid flere kommuner med sterkere relative endringer enn Steinkjer, Selbu f.eks. der verdiskapingen fra ammekyr er mer enn fordoblet i perioden.

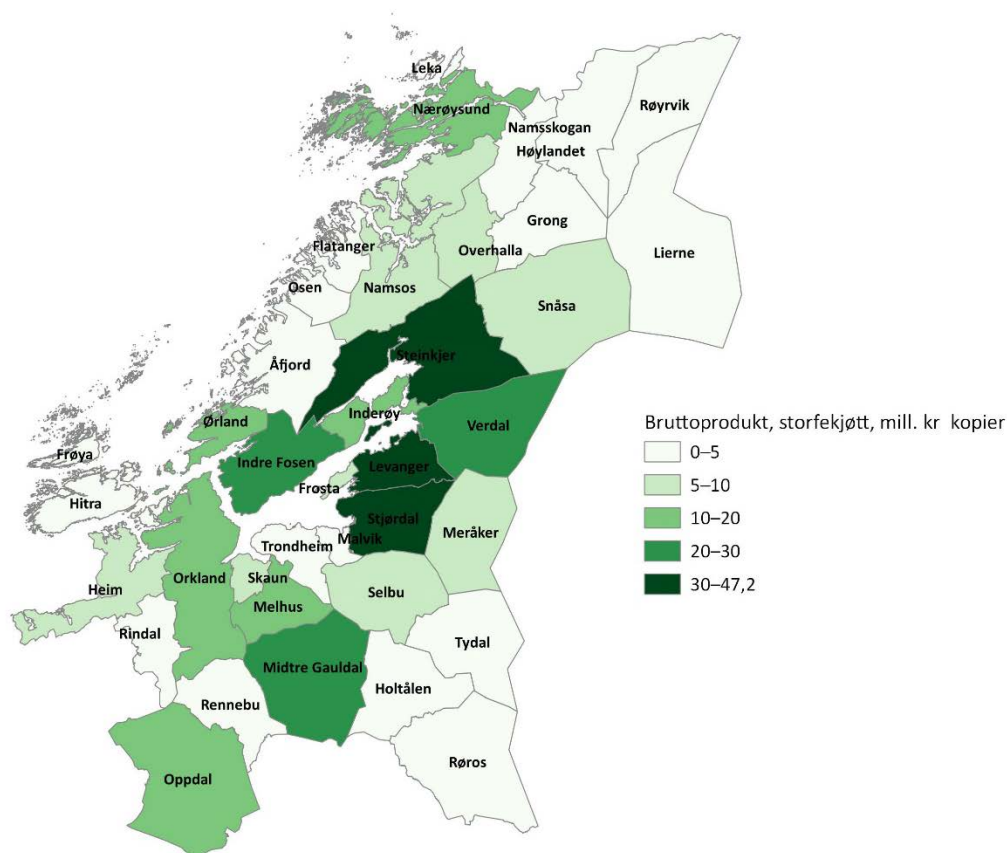
²⁷ Tallene er korrigert for overføring av Halså og Rindal fra Møre og Romsdal til Trøndelag.

²⁸ Gjelder foretak der en finner samme org.nr for begge år. Halså og Rindal er ikke med.

Figur 4-11: Verdiskaping (bruttoprodukt) for kjøttproduksjon på ammeku 2015 (i 2021-kr) og 2021. Tall utenfor søylene viser bruttoprodukt for 2021.

Figur 4-12 viser kommunevis fordeling av bruttoproduktet fra kjøttproduksjon på ammeku i Trøndelag for 2021.

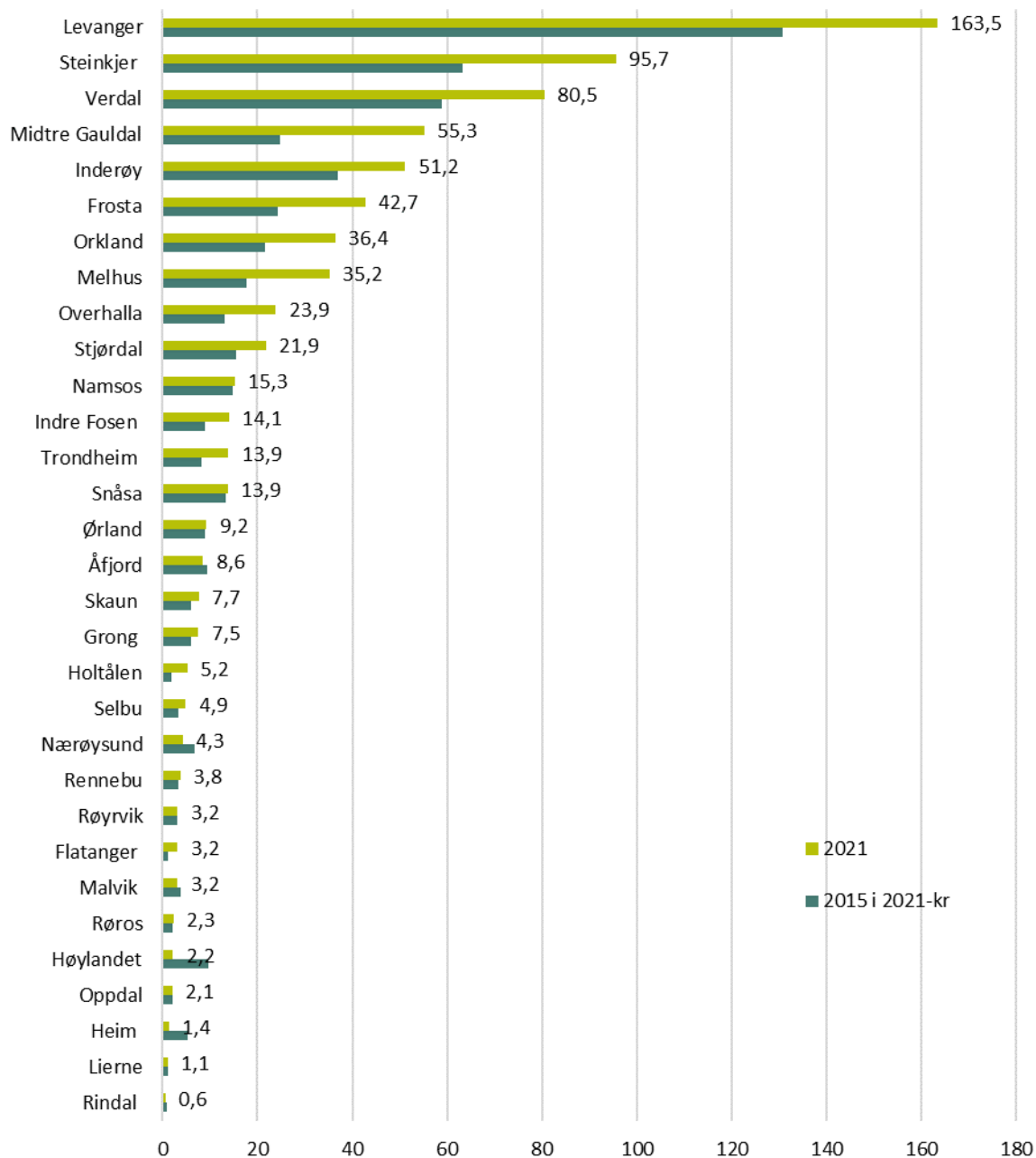

Figur 4-12: Kart som viser bruttoprodukt fra kjøttproduksjon på ammeku i 2021, fordelt på kommunene, i millioner kroner.

4.2.5 Kraftfôrbasert husdyrhold

Kraftfôrbasert husdyrhold inkluderer svinehold, samt fjørfe- og eggproduksjon. Verdiskaping eller bruttoprodukt fra kraftfôrbasert husdyrhold var på 734 millioner kroner i Trøndelag i 2021 (Figur 4-13). Dette utgjør rundt 20 prosent av verdiskapingen fra tradisjonelt jordbruk i fylket. Levanger (164 millioner kroner), Steinkjer (96 millioner kroner) og Verdal (81 millioner kroner) er kommunene med høyest verdiskaping fra kraftfôrbasert husdyrhold.

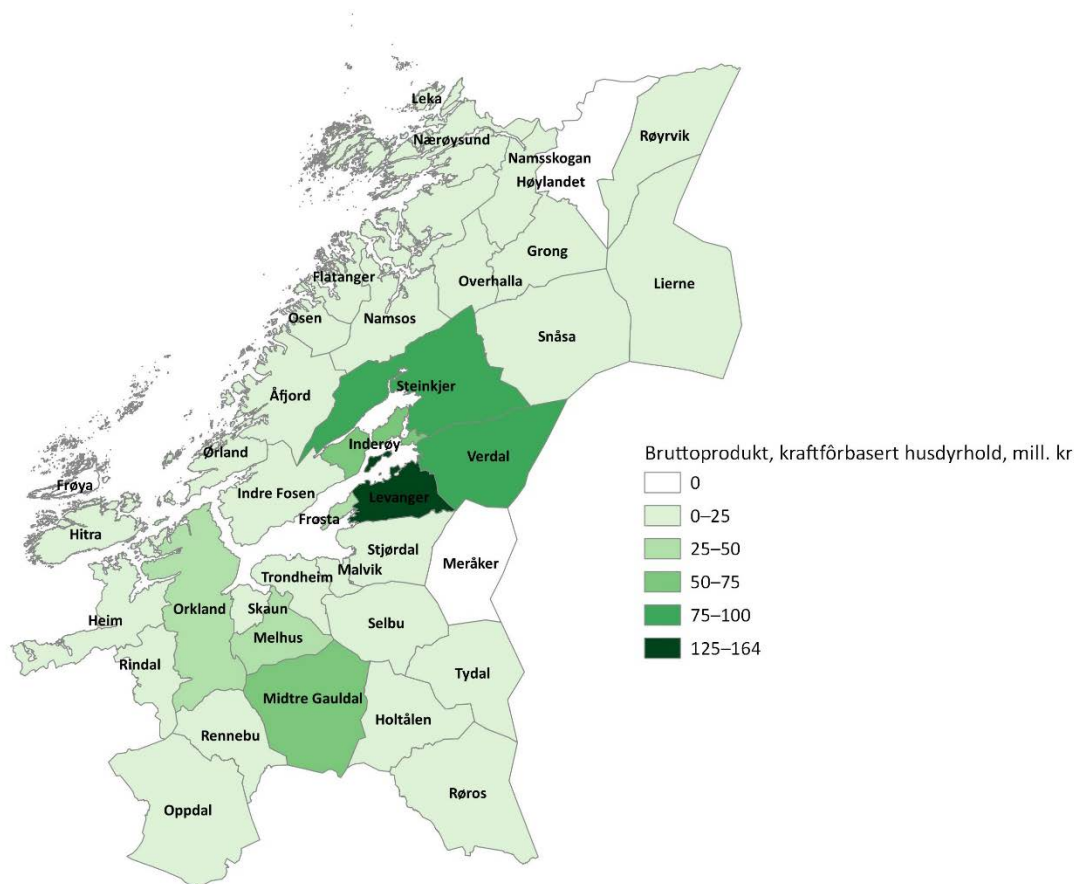
Sammenlignet med beregninger fra 2015, har verdiskaping fra kraftfôrbasert husdyrhold økt med 39 prosent. Verdiskaping fra svinehold og eggproduksjon har økt med ca. 21 prosent fra 2015, mens verdiskaping fra produksjon av fjørfekjøtt har økt med 95 prosent i samme periode. Spesielt i Midtre Gauldal har fjørfekjøtt hatt en stor øking i perioden.

Figur 4-13: Verdiskaping (bruttoproduct) for kraftfôrkrevende produksjoner 2015 (i 2021-kr) og 2021.

Tall utenfor søylene viser bruttoprodukt for 2021. Kommunene uten (eller med minimal) produksjon er ikke med i figuren.

Figur 4-14 viser kommunevis fordeling av bruttoproduktet fra kraftforbasert husdyrproduksjon i Trøndelag for 2021.

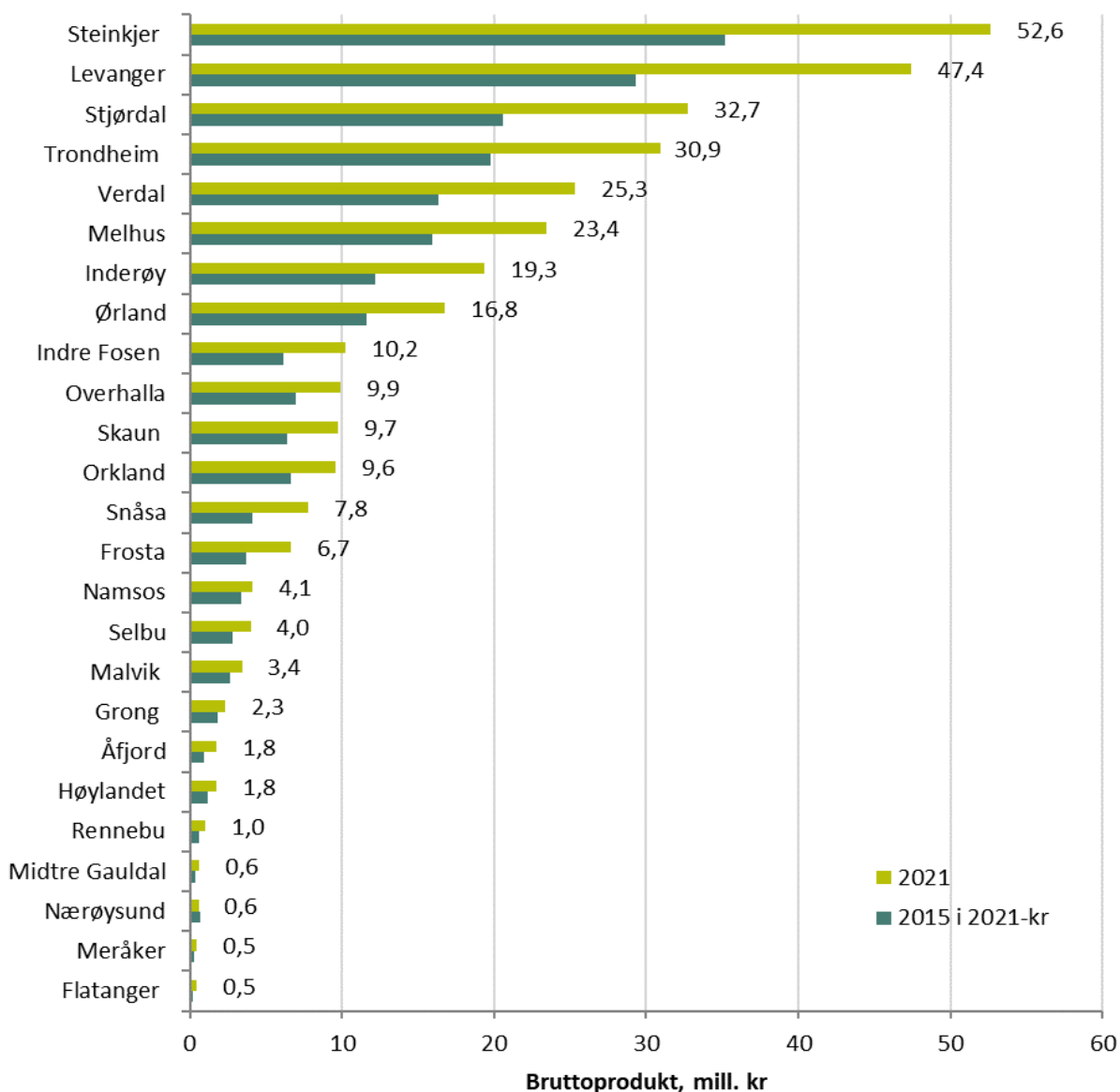
Figur 4-14: Kart som viser bruttoprodukt fra kraftfôrkrevende produksjoner kommunevis, for 2021, i millioner kroner.

4.2.6 Kornproduksjon

I kapittel 3 viste vi at Trøndelag sin andel av landets kornproduksjon (i kilo) har økt fra 10,8 prosent i 2015 til 14,5 prosent i 2021. Verdiskapingen i kornproduksjon i Trøndelag var på 323 millioner kroner i 2021, en økning på 54 prosent fra 2015. Kornproduksjonen varierer mye fra år til år, og 2021 var et godt kornår i Trøndelag. Bygg er den dominerende kornsorten i Trøndelag, og ble dyrket på 77 prosent av kornarealet i 2021.

Figur 4-15 viser verdiskapingen i millioner kroner i enkeltkommunene i Trøndelag. Tall utenfor søylene viser bruttoprodukt for 2021. Kommuner med under 0,5 millioner kroner i bruttoprodukt i kornproduksjon er ikke med i figuren.

Steinkjer og Levanger er de to største kornproduserende kommunene i Trøndelag, med henholdsvis 53 og 47 millioner kroner i bruttoprodukt.

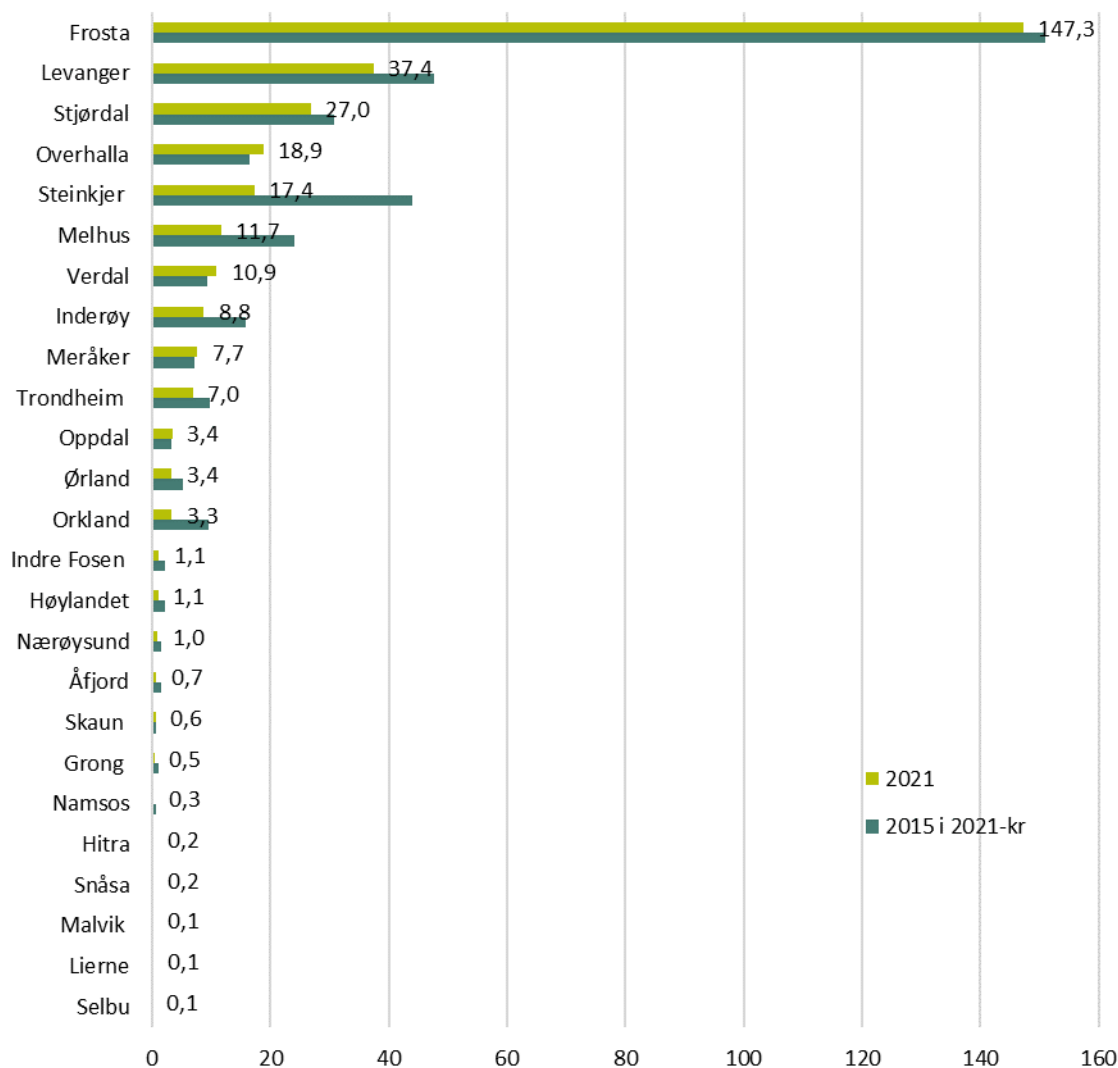

Figur 4-15: Verdiskaping (bruttoverdiskaping) for kornproduksjon 2015 (i 2021-kr) og 2021.

4.2.7 Annen planteproduksjon

Bruttoverdiskapingen fra annen planteproduksjon (enn korn) er beregnet til 310 millioner kroner for Trøndelag i 2021, og dette er en nedgang på 19 prosent fra 2015. Her er potet (89 millioner kroner), grønnsaker på friland (83 millioner kroner), frukt og bær (24 millioner kroner) og veksthusproduksjon (114 millioner kroner) inkludert. Frosta er kommunen med absolutt mest verdiskaping i veksthus (74 millioner) og størst produksjon av grønnsaker på friland (52 millioner kroner), se detaljer i vedlegg.

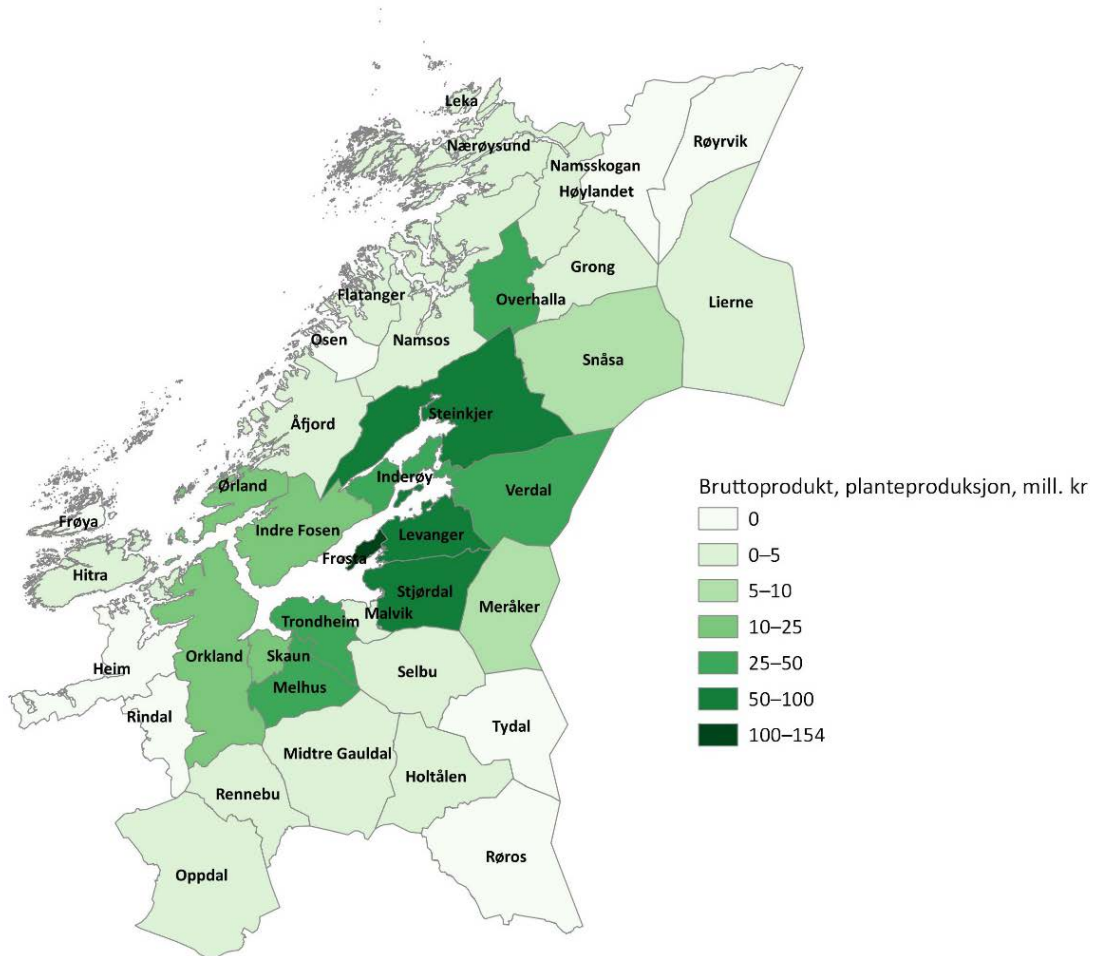
Figur 4-16 viser verdiskaping i annen planteproduksjon for 2015 og 2021. Kommunene uten (eller med minimal) produksjon er ikke med i figuren. Tall utenfor søylene viser bruttoverdiskaping for 2021.

Figur 4-16: Verdiskaping (bruttoproduct) fra annen planteproduksjon 2015 (i 2021-kr) og 2021.

Vi ser en liten nedgang på Frosta, mens Steinkjer hadde en stor nedgang i verdiskapingen fra planteproduksjon fra 2015 til 2021. Det skyldes i hovedsak en halvering av arealet av bær, som hadde en betydelig verdiskaping i 2015. Også kommuner som Melhus, Inderøy og Orkland har stor nedgang i annen planteproduksjon i perioden 2015-2021.

Figur 4-17 viser kommunevis fordeling av bruttoproduktet fra annen planteproduksjon i Trøndelag for 2021. Her ser vi at produksjonen stort sett er i kommunene nær Trondheimsfjorden med Overhalla (potetproduksjon 16 millioner kroner) og Meråker (veksthusproduksjon 7 millioner kroner) som klareste unntak.

Figur 4-17: Kart som viser kommunevis bruttoprodukt fra planteproduksjon (inkl. kornproduksjon), 2021, i millioner kroner.

4.3 Verdiskaping per årsverk

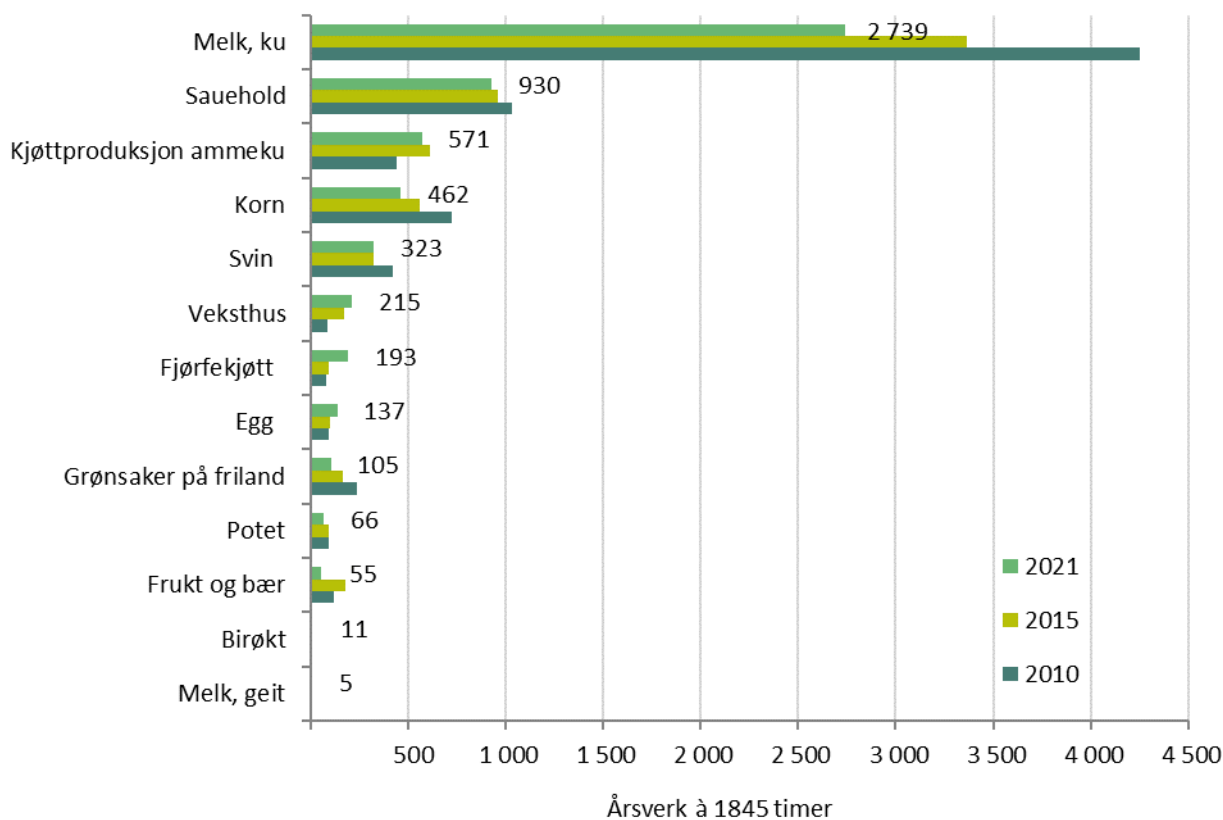
I modellen for beregning av verdiskaping i jordbruket, benyttes gjennomsnittlig arbeidsforbruk som er registrert for driftsformene som ligger til grunn for de økonomiske beregningene. Modellen kan derfor også si noe om hvor stor arbeidsinnsatsen er i primærjordbruket. I modellen er det registrert totalt 5 813 årsverk i Trøndelag i 2021. Dette er en nedgang på 829 årsverk (12,5 prosent) siden 2015. Husdyrhold inkludert birøkt står for 84 prosent av antall årsverk og 83 prosent av verdiskapingen i jordbruket. På kornbrukene er det ofte langt under ett årsverk i gjennomsnitt per bruk.

Til sammenligning viser tall for arbeidsinnsats i jord- og hagebruket fra SSB, 12 514 026 timer i jord- og hagebruk i Trøndelag i 2020.²⁹ Dette tilsvarer 6 783 årsverk à 1 845 timer. Avvik mellom tall fra SSB og beregningene fra verdiskapingsmodellen, kan i hovedsak forklares med ulik metodikk. SSB baserer seg på anslag fra et stort utvalg, mens vår beregning er basert på timenoteringer fra deltagere i driftsgranskningene.

Figur 4-18 viser hva vår modell for verdiskaping i jordbruket beregner av årsverk i ulike driftsformer i jordbruket i Trøndelag i 2010, 2015 og 2021. Tall utenfor søylene viser sysselsetting i 2021.

²⁹ SSBs Landbrukstallinger for 2020.

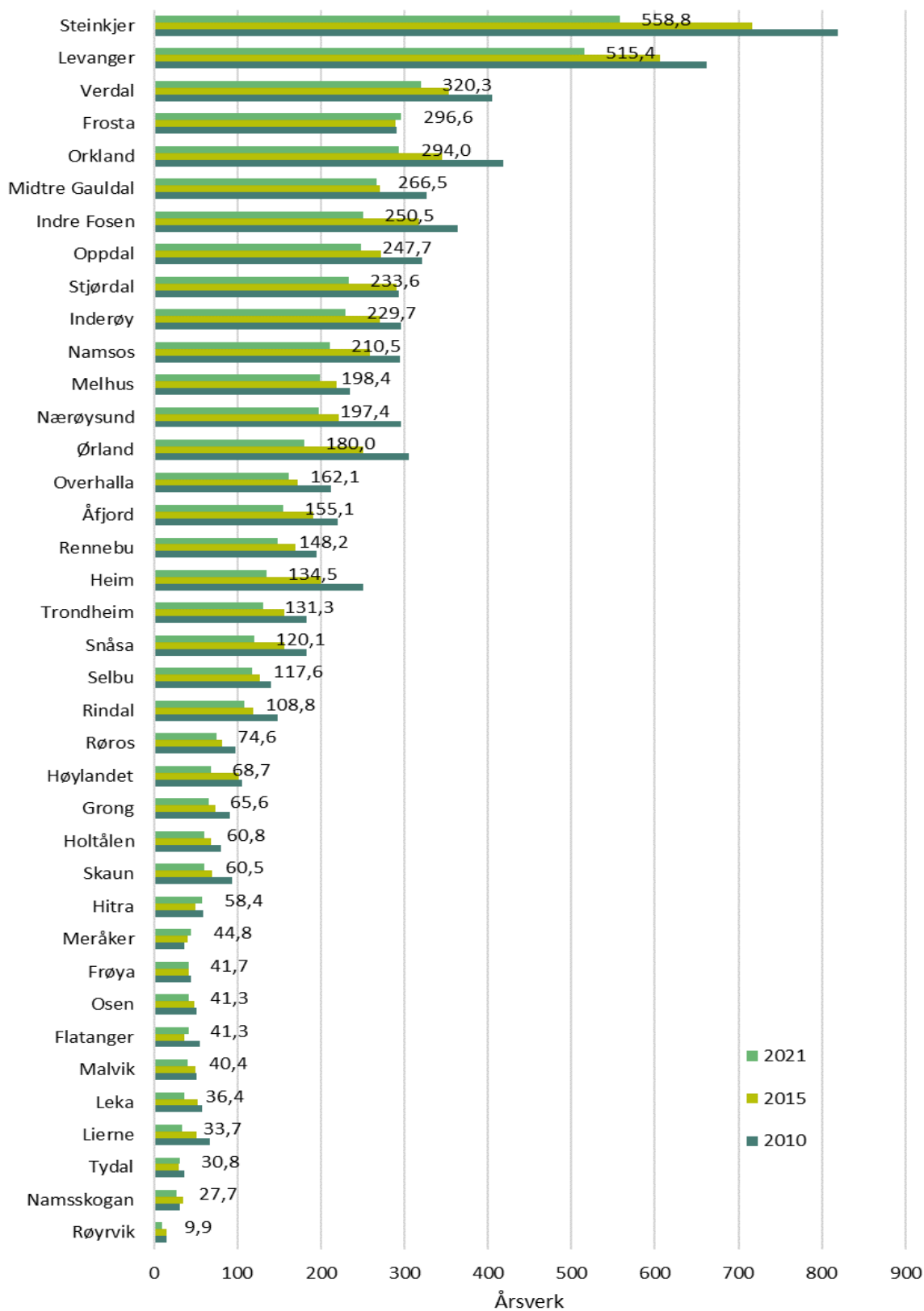

Figur 4-18: Årsverk i jordbruket, produksjoner i Trøndelag, 2010, 2015 og 2021.

Figur 4-18 viser at det er størst arbeidsinnsats i melkeproduksjonen (ku), med 2 739 årsverk i Trøndelag. Deretter følger sauehold (930 årsverk) og kjøttproduksjon på ammeku (571 årsverk).

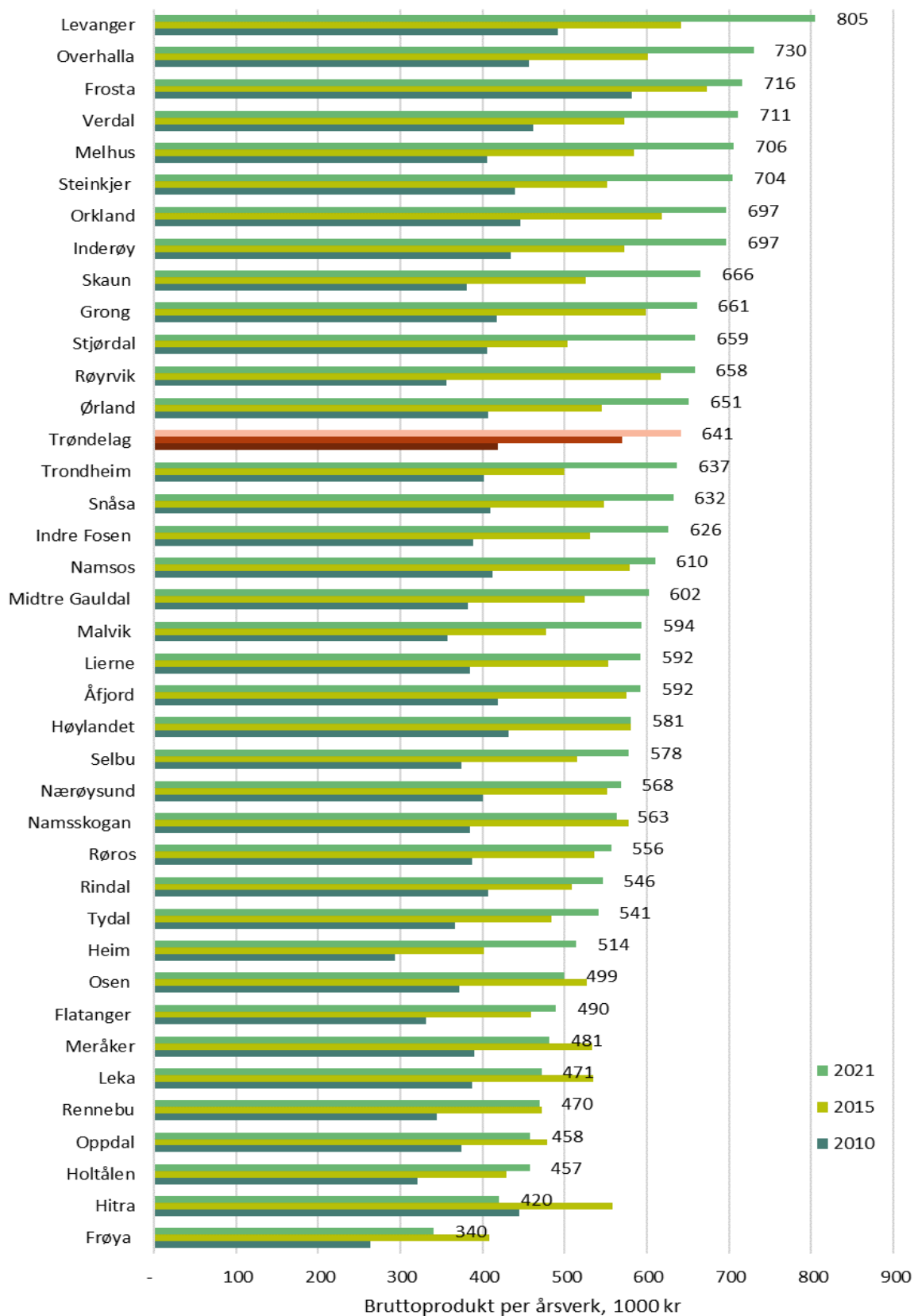
Figur 4-19 viser utviklingen i sysselsetting i jordbruket, målt som totalt antall årsverk utført, for hver enkelt trøndersk kommune i 2010- 2021. Tall utenfor søylene viser sysselsetting i 2021.

Vi merker oss stor nedgang i årsverk i Steinkjer i både absolutte og relative tall, og at de aller fleste kommuner har en nedgang i antall årsverk i perioden. Av unntak med stabilt antall årsverk i jordbruket eller en liten økning fra 2015-2021, har vi Frosta og Meråker.

Figur 4-19: Sysselsetting i jordbruket, årsverk à 1 845 timer, 2010, 2015 og 2021.

Figur 4-21: Bruttoprodukt per årsverk, 2010, 2015 og 2021.

4.4 Verdiskapingsberegninger i andre fylker

NIBIO har gjennomført verdiskapingsberegninger for jordbruket i mange fylker. Disse beregningene er gjort med bruk av samme modell som er brukt for Trøndelag, men med ulike årstall som utgangspunkt for beregningene. Flere av beregningene er gjort før endringene i fylkesstruktur i 2020. Der det er gammel fylkesstruktur som er lagt til grunn i beregningene, blir også tallene presentert etter gammel struktur. Resultater fra beregningene er vist i Tabell 4-1. Fylker som ikke har fått oppdatert sine beregninger de siste 10 årene er ikke med i tabellen. Verdiskaping er vist som bruttoprodukt i tabellen, og alle tall er inflasjonsjustert og vist i 2021-kr. Tabellen viser også sysselsetting i årsverk og årstallet som er utgangspunkt for beregningene. Fordi økonomien i jordbruket endres fra år til år, og areal og husdyrtall endres, blir ikke tallene for de beregningene som ligger noen år tilbake helt representative for den verdiskapingen som skjer i fylkene i dag. Tallene gir likevel et inntrykk av hvor stor verdiskaping som kommer fra jordbruket i de ulike fylkene.

Det er Trøndelag som har størst beregnet verdiskaping av de fylkene det er gjort beregninger for, med 3,7 mrd. kroner i bruttoprodukt. Om ny fylkesstruktur hadde vært lagt til grunn, ville Innlandet ligget over Trøndelag, men beregningene for Hedmark og Oppland ble gjennomført så tidlig som i 2014, og faktisk verdiskaping fra jordbruket i innlandet i 2021 kan derfor avvike mye fra det inflasjonsjusterte beløpet som kommer fram i tabellen.

Tabell 4-1: Bruttoprodukt og sysselsetting i jordbruket for ulike fylker, sortert etter størrelse på inflasjonsjustert bruttoprodukt.

Fylke	Bruttoprodukt, mill. kr	Bruttoprodukt, mill. kr, inflasjonsjustert, 2021-kr	Sysselsetting, årsverk à 1 845 timer	Utgangspkt. for berekning, årstal
Trøndelag	3 726	3 726	5 813	2021
Rogaland	3 007	3 309	6 310	2017
Vestland	1 875	1 941	5 178	2020
Hedmark	1 767	2 095	3 410	2014
Oppland	1 760	2 087	4 234	2014
Møre og Romsdal	1 025	1 061	2 349	2020
Nordland	1 025	1 098	2 457	2018
Troms	410	439	1 066	2018
Telemark	401	466	963	2015
Finnmark	147	157	330	2018

5 Verdiskaping i reindrifta

I dette kapitlet presenterer vi beregninger av produksjonsvolum (reinkjøtt), verdiskaping og arbeidsinnsats i reindriftsnæringa i Trøndelag. Resultatene presenteres både for fylket og kommunevis. Utviklingen fra forrige analyse (Knutsen et al. 2017) kommenteres. Verdiskaping og arbeidsinnsats i reindriftsrelatert næring (slakterier mm.) er også inkludert i dette kapitlet.

5.1 Strukturene i reindrifta i Trøndelag

Den samiske reindriften i Norge er inndelt i seks geografiske reinbeiteområder. To av disse områdene ligger i Trøndelag; Nord-Trøndelag reinbeiteområde og Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde, hvorav den siste også er nordøst i Innland fylke. Hver av disse er inndelt i reinbeitedistrikter. Det er i alt 9 reinbeitedistrikter, seks i Nord-Trøndelag reinbeiteområde og tre i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde. I tillegg er det samisk reindrift i Trollheimen som er utenfor det samiske reinbeiteområdet og driver på konsesjon etter Trollheimenloven.

Noen av reinbeitedistriktene i Trøndelag er igjen inndelt i to eller flere sijter (nordsamisk: siida). Innenfor hvert reinbeitedistrikt/sijte driver flere reindriftnfamilier i fellesskap. Sijten er både en geografisk enhet og et arbeidsfellesskap. Hver familie har en andel av rettighetene knyttet til reindriften innenfor reinbeitedistriktet/sijten, og kalles en sijteandel (nordsamisk og i reindriftsloven: siidaandel). Innenfor hver sijteandel er det flere reineiere.

5.2 Verdiskaping og årsverk i reindrift

Reindriftnæringen er en tradisjonell utmarksnæring med aktivitet i de aller fleste trønderske kommuner gjennom et år. I Nord-Trøndelag var det pr mars 2022 registrert 39 siidaandeler med 210 personer og i Sør-Trøndelag/Hedmark 30 siidaandeler med 165 personer. For reindriftsåret 2021/22 var slaktekvantumet for Nord-Trøndelag 104 tonn og for Sør-Trøndelag/Hedmark var det 199 tonn i følge Landbruksdirektoratet (2022). Det aller meste av produksjonen går til egne slakteri, mens noe slaktes privat. For større slakterier, som Stensaas reinsdyrslakteri er et eksempel på, er det system for å ta vare på hele slaktet, mens for mindre slakterier kan det være utfordringer med å ta vare på det som betraktes som slakteavfall. Hovedstrømmen er kjøtt og skinn, men det er pekt på at for enkelte restråstoff som har liten interesse i Norge, kan det være betydelig interesse i internasjonale markeder.³⁰

I Tabell 5-1 presenteres verdiskapingstall for aktiviteten i reindriftnæringen i 2021 og 2015 ut fra Landbruksdirektoratets statistikk, prisjusteringer til 2021-nivå og kommunefordeling av årsverk og verdiskaping basert på totalt beiteareal i hvert reinbeiteområde.

Reindriftnæringen i Trøndelag hadde i årene fram mot 2015 en positiv utvikling i antall dyr og verdiskaping sammenlignet med landet ellers (Knutsen et al. 2017). Dette har sammenheng med ressursproblemer og virkemidler som har bidratt til en sterk nedgang i dyretall i reindriftnæringen i Finnmark i perioden (2007-2015). De siste årenes utvikling fram mot 2021 har vært mer på linje med landet for øvrig.

Tabell 5-1 viser at verdiskapingen i reindrifta i Trøndelag var på 34 millioner kroner i 2021, noe som er en økning på 8 prosent siden 2015 i faste priser. Sysselsettingen i reindriftnæringa var på 85 årsverk i 2021, en nedgang på 3 årsverk siden 2015.

³⁰ Landbruks- og matdepartementet (2017) Meld. St. 32 (2016–2017) Reindrift— Lang tradisjon – unike muligheter.

Tabell 5-1: Omsetning, verdiskaping og sysselsetting i reindriften i Trøndelag i 2020/21 og 2014/2015, 2021-priser.

	Omsetning i millioner kr	Verdiskaping i millioner kr	Årsverk	Verdiskaping / årsverk i tusen kr.
2015 Trøndelag	59,5	31,5	88	360
2015 andel Norge	16 %	25 %	10 %	
2021 Trøndelag	62,4	34,0	85	400
2021 andel Norge	15 %	17 %	9 %	

I tabell 5-1 ser vi at omsetning i reindriften i Trøndelag har økt fra 2015 til 2021 i tråd med utviklingen ellers i Norge. Verdiskapingen har også økt i regionen, men mindre enn landet for øvrig. I siste kolonne ser vi at verdiskaping pr. årsverk er 400 000 kr i 2021. Det tilsvarende tall for landet for øvrig er 212 000 kroner i Landbruksdirektoratets Totalregnskap.

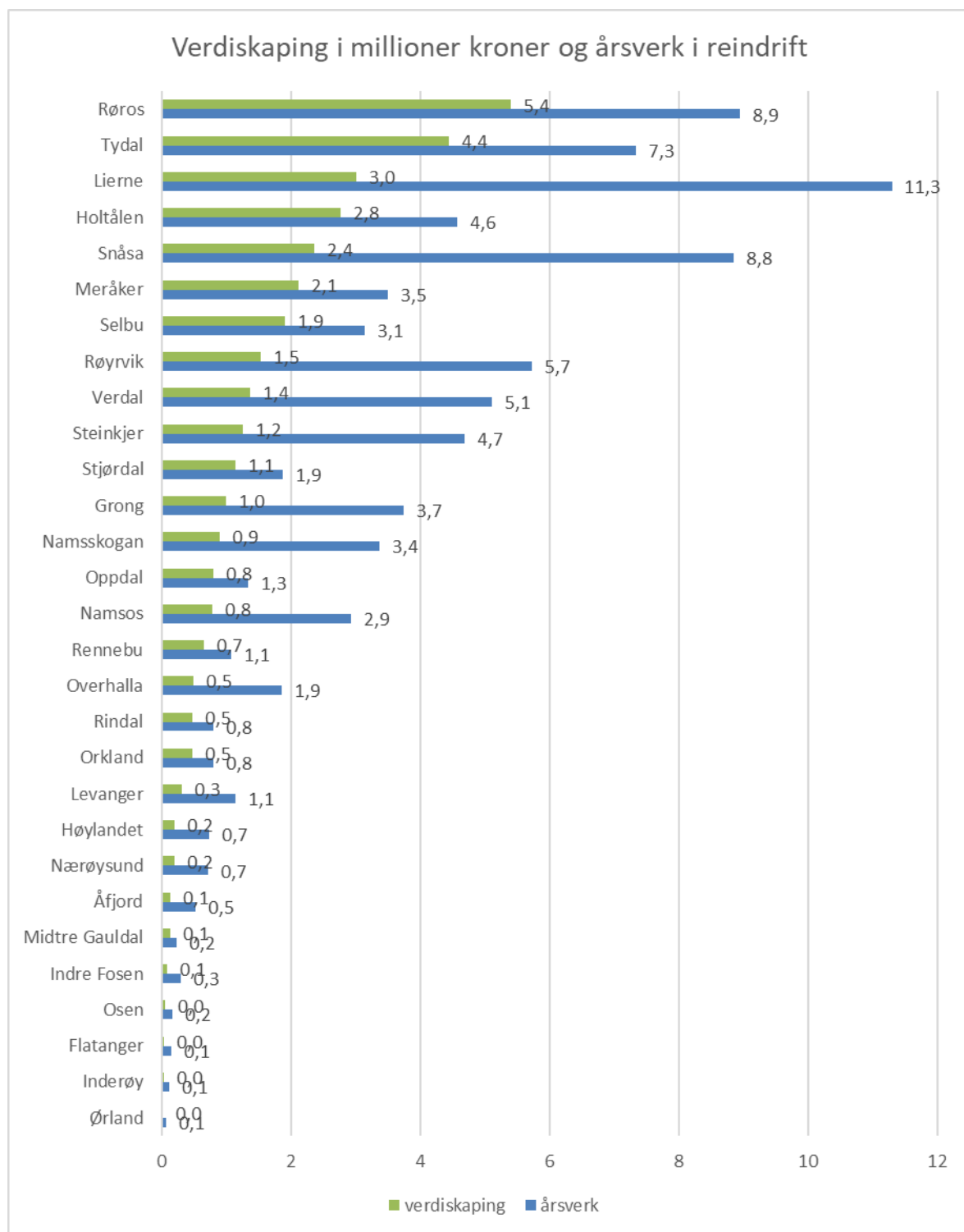
I beregnet omsetning og verdiskaping i tabellen er det inkludert inntekter og kostnader knyttet til det som kalles binæringer i totalregnskapet. Binæringsinntektene omfatter inntekter fra duodji³¹ og utmarksnæringer, og er en integrert del av den samiske reindriftsøkonomien. Slike inntekter var 1,2 millioner kr i 2015 og 1,6 millioner i 2021. I 2021 ble 1,5 millioner av disse binæringsinntektene generert i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde.

Ved hjelp av kommunevis oversikt over reinbeitearealer for hvert reinbeitedistrikt,³² har vi beregnet en kommunevis kjøttproduksjon og verdiskaping i trøndersk reindrift. Denne beregningen tar hensyn til at produksjonen i de ulike reinbeitedistriktene er ulik, men ikke til at reinbeitearealer brukes i ulik grad eller til hvor utøverne av reindriften bor. Fæmunden er vinterbeite for både Gåebrien Sijte og Saanti Sijte, og den delen av arealet som ligger i Trøndelag (ca. 800 kvadratkilometer i Røros kommune) er derfor fordelt likt mellom disse to distriktene.

Figur 5-1 viser verdiskaping og årsverk i reindriftnæringa fordelt mellom trønderske kommuner etter hvor mye reindriftsareal det er i kommunene. Som vi ser, er Røros den største reindriftskommunen når det gjelder verdiskaping, fulgt av Tydal og Lierne. Det produseres mest reinkjøtt i disse kommunene, mens det er Lierne som har flest sysselsatte innen reindriften. Mens Trøndelag samlet har betydelig høyere verdiskaping per årsverk enn resten av landet, er det forskjell mellom Nord-Trøndelag reinbeiteområde og områdene i Sør-Trøndelag i så måte. Mer krevende klimatiske og naturmessige forhold og mer rovdyrutfordringer er blant årsakene til at verdiskapingen i Nord-Trøndelag per årsverk er betydelig lavere enn lenger sør i fylket.

³¹ Duodji er samenes tradisjonelle kunsthåndverk og husflid.

³² Fra reindriftsavdelingen hos Statsforvalteren.

Figur 5-1: Oversikt over verdiskaping og årsverk i reindriffta fordelt på kommuner etter reindrifftsareal, sortert etter synkende verdiskaping.

5.3 Reindriftsrelatert næring

Næringsvirksomhet som er relatert til reindrifta (foredling etc.) har samlet sett størst konsentrasjon av aktivitet rundt Røros, med et større sentralslakteri og betydelig videreførdling her. Regnskapstall tyder på ca. 36 sysselsatte og 20,5 millioner kr i verdiskaping i 2021 i de tre bedriftene Stensaas Reinsdyrslakteri, Rørosrein og Fjellvilt i Røros. De to andre større anleggene innen slakting og foredling av rein i Trøndelag ligger i Lierne. Dette er bedriftene Midt Norsk Mobilslakt og Lierne Viltforedling. Disse har om lag 14 årsverk og 11,5 millioner kr i verdiskaping etter en positiv utvikling de senere år. Som dokumentert i Sand et al. (2015), er det en betydelig andel slakting/foredling av spesielt elg i Lierne Viltforedling. Det samme kan antas å gjelde virksomhetene i Røros. Hovedtyngden ligger imidlertid innen rein, slik at disse virksomhetene kan plasseres som relatert næring til reindriftnæringen i Trøndelag.

Utover de nevnte bedriftene finner vi få reindriftsrelaterte bedrifter av noe omfang i Trøndelag. De enkeltpersonforetakene vi finner opplysninger om, inngår trolig i det alt vesentlige i binæringsinntektene som allerede er inkludert.

En offentlig virksomhet som den sørsamiske kulturinstitusjonen Saemien Sijte i Snåsa, kan sies å ha basis i reindriftnæringen i Trøndelag. Denne har årlige driftsinntekter på 9 millioner kr og rundt 5 millioner kr i lønn i 2015/2016. Tilsvarende omfang i 2007 var 3,7 millioner kr i inntekt og 2,4 millioner kr i lønn. I verdiskapingsanalysen har vi imidlertid ikke inkludert Saemien Sijte.

5.4 Verdiskaping andre deler av landet

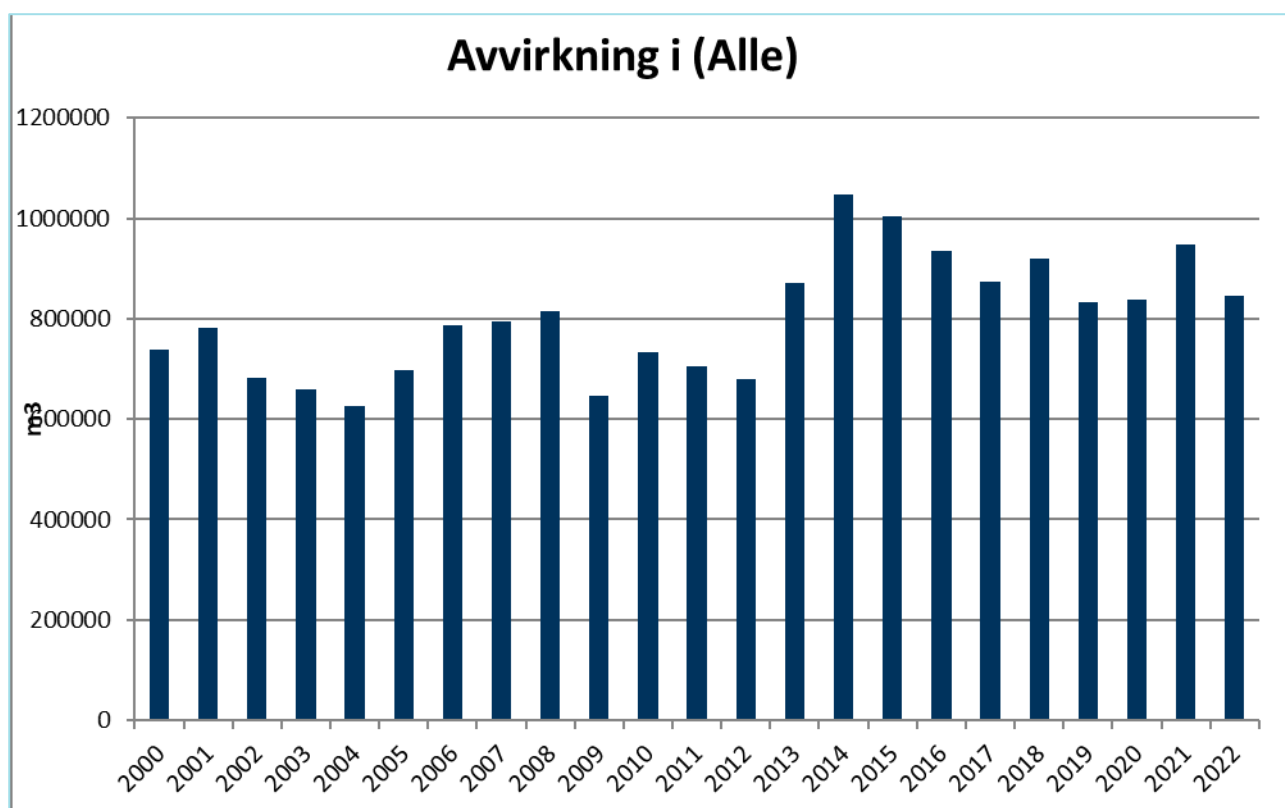
Landbruksdirektoratet gir årlig ut ressursregnskap og totalregnskap for reindriften som viser produksjon, verdiskaping og sysselsetting i reinbeiteområder i Norge. Disse viser som nevnt mye høyere verdiskaping pr årsverk i Sør-Trøndelag/Hedmark vs. landsgjennomsnittet. I Nord-Trøndelag er resultatene på linje med landsgjennomsnittet.

6 Verdiskaping i skogbruket

I dette kapitlet presenterer vi beregninger av produksjonsvolum, verdiskaping og arbeidsinnsats i skogbruket. Resultatene presenteres både for fylket og kommunevis. Utviklingen fra forrige analyse (Knutsen et al. 2017) kommenteres undervegs.

6.1 Primærproduksjon og hogst

Skogbruket i Trøndelag står bak verdiskaping i regionen gjennom en veldig langsiktig produksjon av tømmer for salg til industri, egen foredling, rettigheter til jakt/fiske og areal til turisme. Tømmerproduksjon blir gjerne oppfattet som primæroppgaven innen skogbruket, mens andre inntekter defineres som tilleggsnæring. Figuren nedenfor viser utviklingen i avvirking i Trøndelag levert industri siden 2000 med kilde fra Landbruksdirektoratet, inkl. registrerte leveranser til juletre og flis. Fra 2012 lyktes man med å øke avvirkningsnivået, og oppnådde over 1 millioner m³ i 2014 og 2015. Siden har nivået falt til å ligge mellom 832 000 og 950 000 kubikkmeter. Prisoppgangen fra sommeren 2021 holdt seg gjennom 2022, men man har ikke klart å holde hogsten oppe i Trøndelag slik som ellers i landet.³³ Den registrerte hogsten gikk ned med 100 000 kubikkmeter i 2022.

Figur 6-1: Avvirket kvantum for salg til industri, 1000 m³ (Kilde: Statsforvalteren i Trøndelag)

I tillegg til det registrerte kvantumet for salg til industri, har vi beregnet minimum 75 000 kubikkmeter til vedproduksjon. For skogsvirke som brukes direkte til flis og biovarme, har vi kun enkeltobservasjoner fra relativt store varmeanlegg med 16-18 tusen fast kubikkmeter til flis i Stjørdal/Meråker, 5 tusen fast kubikkmeter flis i Inderøy sentrum og 3 tusen fast kubikkmeter flis til Klæbu Biovarme.³⁴ For store

³³ Kilde: Landbruksdirektoratets statistikk innen skogbruket.

³⁴ Opplysninger fra Statsforvalter i Trøndelag etter kontakt med hogstfirma på Stjørdal 8.6.2023, Powerpoint-presentasjon på Nobio.no av Klæbu Biovarme og intervju av Flishoggingselskap i avisa Steinkjer24 12.10.2020.

biovarmeanlegg som Inntre og Moelven Van Severen, brukes restråstoff fra trelastproduksjon. Dette kan også være situasjonen for mange av de mindre biovarmeanleggene, også de som en rekke gårdbrukere har etablert på egen gård, selv om kanskje flertallet av disse bruker eget eller lokalt virke. Vi har imidlertid ikke data som sier noe nærmere om hvor virke eller flis til disse biovarmeanleggene kommer fra, slik at vi ikke estimerer volumer her utover å fastslå at virke som går direkte til ved og flis ser ut til å overstige 100 000 fast kubikkmeter pr år. Med også noen tusen kubikkmeter i uregistrert virke til egen trelastproduksjon på gårdene, var derfor samlet avvirking i Trøndelag trolig godt over 1050 000 kubikkmeter i 2021.

6.2 Bruttoprodukt og verdiskaping i skogbruket

I nasjonalregnskapet som produseres av SSB, er verdiskapingen eller bruttoproduktet i skogbruket definert som verdier fra salg av tømmer, eget bruk av tømmer, salg av ved, juletrær, jakt og tjenesteproduksjon i sektoren minus kostnader til varer og tjenester hos skogeiere og tjenesteprodusenter, samt at det justeres for formuesendringer. SSB beregnet bruttoproduktet til 477 millioner kr i 2020, mens det ikke er beregnet enda for 2021. Det er heller ikke korrigert for endret fylkesstruktur for historiske tall. Med høye tømmerpriser og noe høyere avvirking enn i 2020, forventer vi høyere bruttoprodukt for 2021 enn 2020 i SSBs statistikk. I denne rapporten ser vi nærmere på skogbruket med et annet opplegg enn SSB. Først ser vi på bruttoverdier eller omsetningsverdier fra tømmeravvirking, deretter ser vi på hvilken verdiskaping vi får når vi justerer for skogeierens kostnader og aktiviteten i spesialisert tjenesteproduksjon. Salg av ved, juletrær og jakt m.m. anses som tilleggsnæring og behandles i neste kapittel.

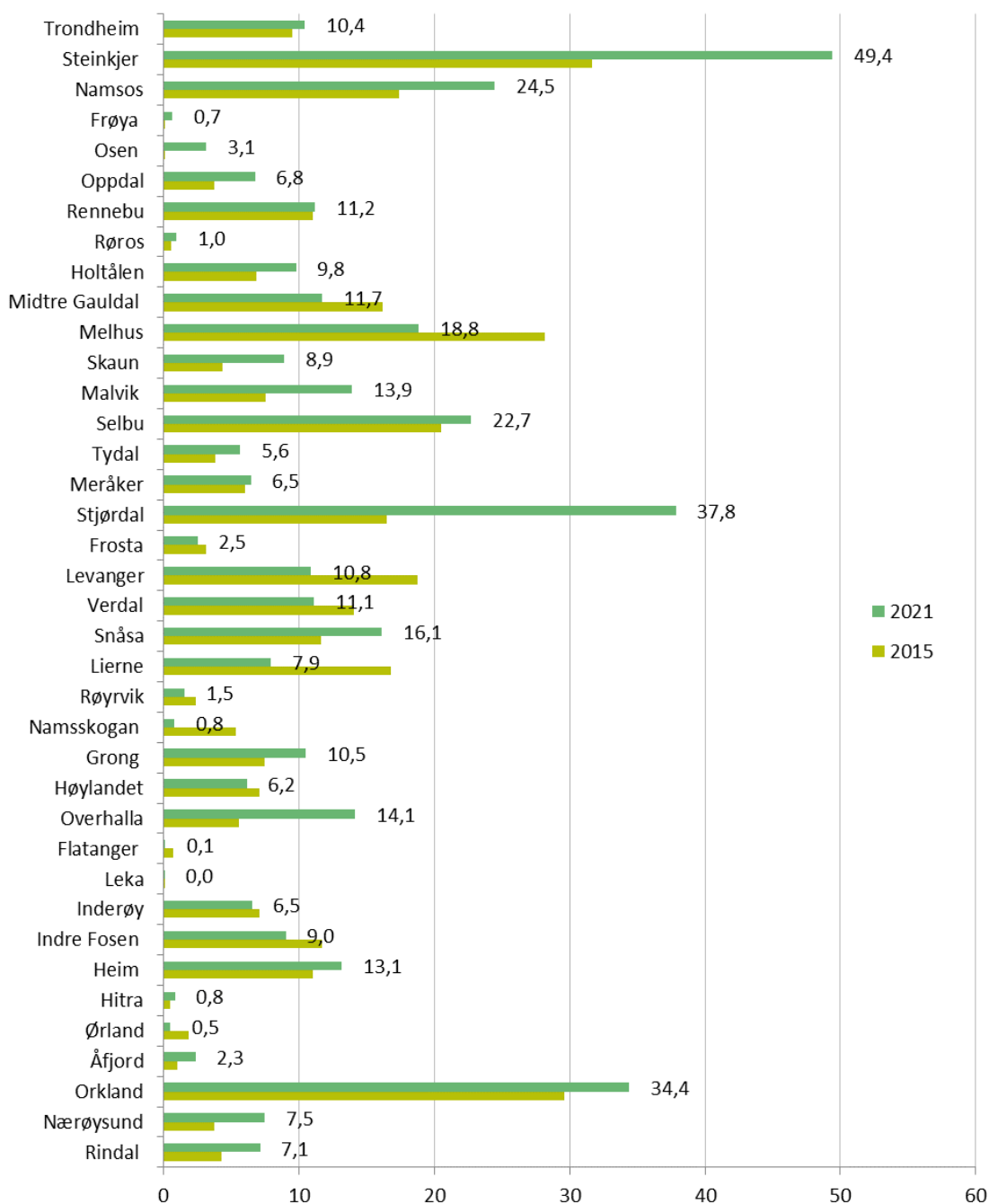
Tabellen nedenfor viser at bruttoverdierne av avvirket kvantum for salg var om lag de samme i løpende priser i disse to årene. Det har vært en betydelig satsing hos mange gårdbrukere i Trøndelag på annen fornybar energi, som flis- og vedbaserte energisentraler. Det økonomiske omfanget av denne virksomheten er imidlertid ukjent. Vi har imidlertid estimert og tatt med et forsiktig anslag på de volumer som avvirkes til vedproduksjon (75 000 tusen kubikkmeter) og satt en bruttov verdi på 200 kr pr fast kubikkmeter til skogeier som igjen skal dekke hogstkostnader, planting og andre kostnader i skogbruket.

Tabell 6-1: Verdiskaping og sysselsetting i skogbruket i Trøndelag i 2015 og 2021, 2021-priser.

	Bruttov verdi tømmer for salg i mill. kr	Bruttoprodukt og tjenester i mill. kr m/ tjenester	Sysselsetting (hovednæring fra SSB)	Sysselsetting Skogeiere og annen hovednæring	Sysselsetting skogbruks- tjenester, hovednæring
2021	406	457	636	383	253
2015	348	321*	614	415	199
Reell endring	17 %	42 %	4 %	-8 %	27 %

* Kun anslått ut fra kartlagt omfang i 2015, dvs. anslått som samme omfang.

Tabellen viser videre prisjusterte hogstverdier og en reell inntektsøkning på 17 prosent for tømmerproduksjonen i perioden 2015-2021. I perioden har det vært 10 prosent vekst i reelle priser, og noe endring i hogst. Videre vises sysselsetting fordelt på hovednæring fra SSB samt våre beregninger av sysselsetting på hovednæring fordelt på skogeiere og spesialisert tjenesteproduksjon i næringen. De siste tallene er beregnet ut fra bedriftsinformasjon i regnskapsdatabaser, mens sysselsatte skogeiere utgjør differansen. Aktiviteten iblant spesialiserte tjenesteprodusenter gjør det igjen mulig å beregne bruttov verdi av hogst og tjenesteproduksjon i sektoren. Her vises verdiskaping eller bruttoprodukt i størrelsesorden 321 millioner kr i 2015 og 457 millioner kr i 2021. Noe av denne økningen skyldes trolig underestimert av verdiskaping hos spesialiserte leverandører til skogbruket i 2015. Dette har vi gått mer detaljert gjennom for 2021 og trolig fanget opp flere slike leverandører som betjener områder utenfor Trøndelag også.

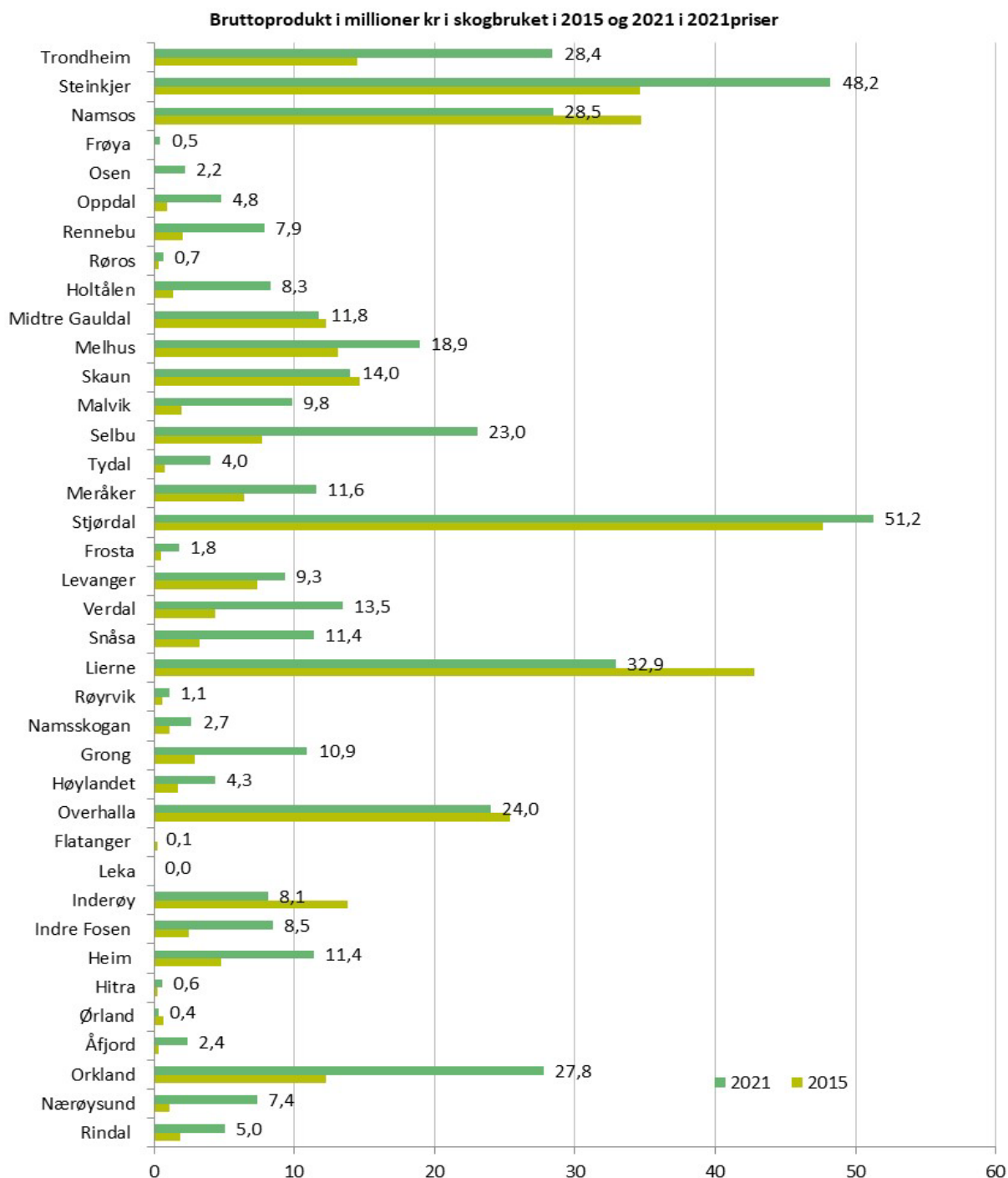

Figur 6-2: Bruttoinntekter i millioner kr i 2021 og 2015 for avvirket tømmer for salg til industri (Kilde: SSB og egne beregninger tømmer til vedproduksjon).

Hogsten kan variere betydelig i en god del kommuner; Stjørdal er den kommunen med absolutt størst hogst og bruttoverdier i 2021 sammenlignet med alle andre år bakover til 2015. For Steinkjer sin del er det også høy vekst siden 2015, men her var 2015 et år med lav hogstaktivitet sammenlignet med de nærmeste årene.

Figur 6-3 viser bruttoproduktet fra skogbruk i hver kommune når vi trekker fra avvirningskostnader på 200 kroner i gjennomsnitt og legger til 700 000 kroner i gjennomsnittlig verdiskaping per sysselsatt innen

spesialisert tjenesteyting innen skogbruket. Denne verdiskapingen skal også dekke maskinslitasje samt rente og avkastning på kapital blant hogstfirmaene og andre tjenesteleverandører.

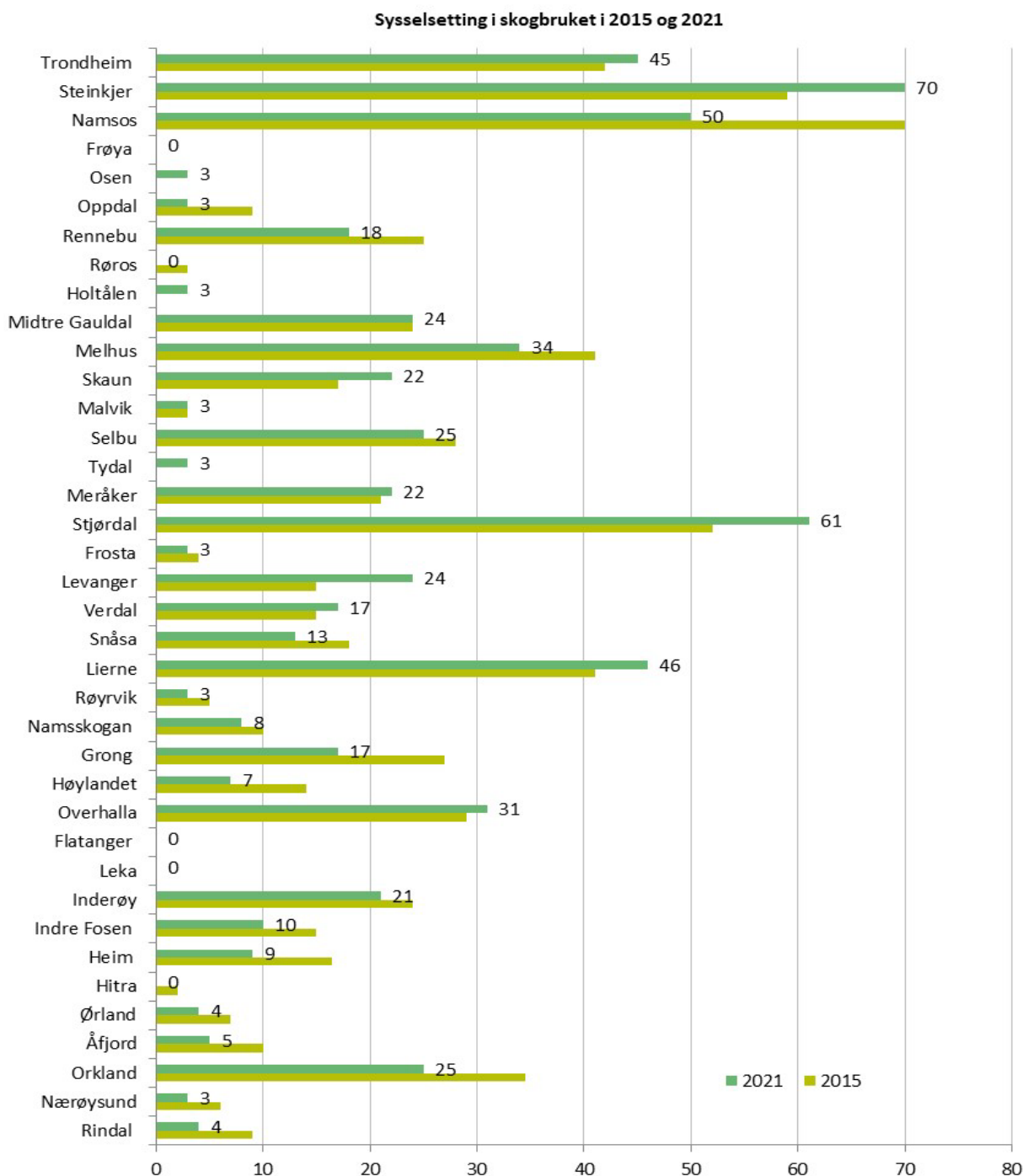
Figur 6-3: Bruttoproduct i millioner kr i skogbruket i hver kommune 2015 og 2021.

Stjørdal har høyest bruttoprodukt i sektoren fordi de har svært stor virksomheten innen spesialisert tjenesteyting med arbeidsfelt langt utover kommunenes grenser. Nedgangen for Namsos og Lierne skyldes trolig svært høy sysselsetting i spesialisert tjenesteyting i 2015 som senere er redusert eller falt bort. I 2015 var det store utmarksservicebedrifter i begge kommuner med et svært høyt antall ansatte på det tidspunktet, begge rundt 100 men atskillig færre årsverk.

For Heim, Orkland samt Rindal viser figuren betydelig vekst, men her er sammenligningsgrunnlaget for 2015 for svakt pga. fylkesendringer og kommuneendringer. For Steinkjer og Selbu viser figuren også betydelig vekst fra 2015 til 2021, ut fra veksten i aktivitet og priser for avvirket tømmer.

6.3 Sysselsetting i skogbruket

Figur 6-4 viser sysselsettingen i skogbruket i Trøndelag i 2015 og 2021.

Figur 6-4: Sysselsetting i skogbruket i 2015 og 2021 (Kilde. SSB).

Sysselsetting i skogbruket er vanskelig å estimere. I figuren nedenfor vises SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk for skogbruk som hovednæring eller sektoren de har mest inntekt fra i en utvalgt uke i november for folk bosatt i Norge. Dette betyr at det i hovedsak er kun større skogeiere eller folk som jobber med spesialisert tjenesteproduksjon gjennom hele året i sektoren, som regnes som sysselsatt i sektoren.

På grunnlag av manglende tall for 2015 for grunnkretsene som gikk inn i Orkland, Heim og Hitra er sysselsettingen i 2015 estimert ut fra totaltall for disse kommunene og antatt fordeling av de 7 sysselsatte i den oppdelte Snillfjord kommune.

6.4 Verdiskaping og sammenligning med andre beregninger

Utover rapporter basert på SSBs fylkesfordelte nasjonalregnskap, se også vår tabell til slutt i vedlegg, er det få rapporter om verdiskaping i skogbruket for fylker med betydelige skogressurser de siste årene. For skogfylket Innlandet er siste rapport fra 2014, og det samme er situasjonen i andre skogfylker som Agder og Telemark. Av fylker med nyere rapporter med sammenlignbare tall for skogbruk, har vi først og fremst Vestland og Møre og Romsdal for regnskapsår 2020 (se kapittel 4.4). Skog er imidlertid svært marginalt i disse fylkene.

7 Verdiskaping i tilleggsnæring

I dette kapitlet presenterer vi verdiskapingen i tilleggsnæringer til landbruket i Trøndelag, både samlet for fylket, kommunevis og fordelt på jordbruk og skogbruk. Beregningene av verdiskaping i landbruksbaserte tilleggsnæringer i Trøndelag er basert på resultater i Haugset et al. (2023). En sentral problemstilling i dette arbeidet var hvordan vi kan korrigere den tidligere brukte modellen (landbrukstellingsmetoden) der driftsgranskingsdata kobles med statistikk om antall jordbruksbedrifter med ulike typer tilleggsnæringer.

7.1 Definisjon og avgrensning

Landbruksbaserte tilleggsnæringer på landbrukseiendommer handler om næringsaktivitet som er basert på råstoff, bygninger, areal eller maskiner fra landbruksvirksomhet, men som ikke er primærproduksjon av råvarer slik tradisjonell jordbruksdrift, reindrift og skogproduksjon kan sies å være. De typer næringsaktivitet vi har tatt med som tilleggsnæringer er i hovedsak de samme som SSBs landbrukstillinger kartlegger:

- Leiekjøring innen landbruket og utenfor landbruket, med maskiner fra landbruksvirksomhet.
- Småindustri der man bruker landbrukets bygninger og eventuelt maskiner i verdiskaping.
- Inn på tunet og annen tjenesteyting der kunder/besøkende kommer på gården.
- Hestenæring der arealer og bygninger brukes til hesteoppdrett, rideskoler osv.
- Videreforedling av matråstoff.
- Gårdsbutikk o.l. som selger gårdsmat man har produsert selv eller som er kjøpt inn.
- Gårdsturisme der man serverer besøkende, leier ut for overnatting og selger tilhørende tjenester.
- Vedproduksjon og/eller trelastproduksjon med eget sagbruk og/eller høvleri.
- Juletre og pyntegrønt.
- Jakt/fiske-utleie av rettigheter til småvilt/storvilt, fugler, laks og annen fisk på eiendommen.
- Tomtefeste og årlige inntekter fra utleie areal til hytter og hus.
- Utleie av bygninger som lager, stallplass til hester, osv.
- Salg av fornybar kraft med små vannkraftanlegg, vindkraftanlegg og eventuelt solcelleanlegg.

Denne type næringer er ofte en del av næringsvirksomheten på en gård, og inntekter og utgifter går inn i et og samme landbruksforetak. Når slik næringsvirksomhet blir stor eller kanskje beveger seg i retning av en hovednæring for gårdbrukeren, er det mer vanlig å skille tilleggsnæringsvirksomheten ut i egne foretak.

Vi tar ikke med utleie av jordbruksareal som tilleggsnæring. Inntekter og utgifter fra dette vil vanligvis utligne hverandre i en kommune.

Vi tar heller ikke med salg av areal, bygninger eller maskiner fra landbrukseiendommen som tilleggsnæring. Særlig arealsalg kan være viktig som inntektskilde for eiere av landbrukseiendommer, men tas ikke med fordi det gjerne innebærer kortsiktige inntekter fra omdisponering av landbruksjord.

Næringstyper som er basert på skogbruks- og utmarksbaserte ressurser, kalles skogbruksbasert tilleggsnæring. Næringstyper som er basert på jordbruksressurser, kalles jordbruksbasert.

7.2 Korrigeringer i forhold til landbrukstellingsmetoden

I Haugset et al. (2023) pekes det på en del svakheter ved å estimere verdiskaping fra tilleggsnæringer i landbruket basert på landbrukstillinger og gjennomsnitts tall for økonomi basert på driftsgranskninger – slik det ble gjort i Knutsen et al. 2017.

En av disse svakhetene er at det kan variere mye mellom eiere/drivere av landbruksforetak hvorvidt de tar med ulike typer tilleggsnæringer når de blir bedt om å spesifisere dette i landbrukstillingene. Dette gjelder naturlig nok når tilleggsnæringen er av lite omfang, eller man driver med en type næring som faller utenfor beskrivelsene over.

En annen svakhet er at man ikke fanger opp landbruksbasert næringsvirksomhet på landbrukseiendommer uten jordbruksproduksjon. Gårdstilknytning og tilleggsnæringsens betydning for gården er imidlertid ofte gjennomgående sterk, også når det gjelder svært store, utskilte selskaper med mange millioner i omsetning. Her har vi valgt å inkludere noen av disse selskapene som tilleggsnærings, og dermed også utelatt dem som relatert næring der det har vært aktuelt. Vi har satt grensen ved rundt 10 millioner i årlig omsetning i tabeller og figurer. Foretak vi har vært i tvil om er nevnt i teksten.

For å kompensere for svakheter i landbrukstellingsmetoden, har vi gjort følgende korrigeringer i verdiskapingsanalysen for tilleggsnæringsene: ³⁵

- Estimaterne for jakt, fiske og utmarksturisme er korrigert basert på tilgjengelige data blant annet fra offentlig statistikk og tidligere kartlegginger av verdiskaping.
- For Inn på tunet og tjenesteyting har vi korrigert omfang ut fra oversikt tilbydere i hver kommune og ut fra kommunens sentralitet, på grunn av høyere inntekter i denne næringen særlig ved storby og andre byer.
- For ved, leiekjøring og lokalmat finner vi ikke grunnlag for korrigeringer mellom f.eks. storbynær og perifer kommune. Her ser hytteturisme ut til å kompensere for mindre etterspørsel i lokalbefolkning. For vedproduksjon finner vi imidlertid grunnlag for å korrigere noe ut fra statistikk om vedforbruk, mens det for lokalmat og reiseliv korrigeres noe ut fra innhentede data fra store enkeltaktører.
- Innen reiseliv ser vi at både store og små aktører kan ha sterk gårdstilknytning og derfor gi grunnlag for korrigerede tall. Særlig er bygninger på eller rett ved gårdstunet en faktor i dette. Dette kan det med fordel hentes inn mer data om for å gjøre korrigeringer utover de enkeltaktører vi har data for.

Vi kan også nevne at vi har sett nærmere på hestenærings og leiekjøring, men fant ikke grunnlag for justeringer av beregningsmåten der. Når det gjelder småindustri, tomtefeste, bygningsutleie og fornybar energi/kraft har vi ikke hatt mulighet til å se nærmere på disse. Tomtefeste er f.eks. en viktig næring for mange enten dette er opp mot helårsboliger eller fritidsboliger, og burde vært sett nærmere på. Det samme gjelder fornybar kraft nå når strømprisene har løftet seg mange hakk siden 2021.

7.3 Samlet verdiskaping i tilleggsnærings

Tabell 7-1 viser resultatet for Trøndelag samlet fra våre standardberegninger med å koble landbrukstillinger og driftsgranskinger og fra en revidert eller justert beregning for inn på tunet/tjenesteyting, lokalmat/gårdsturisme og skog/utmarksbaserte nærings. Kolonnene merket Standard viser til beregninger gjort med landbrukstellingsmetoden, mens Revidert viser tall justert med bakgrunn i funn i Haugset et al. 2023. Tilleggsnæringsene vi har gjort revisjoner på er satt i kursiv i tabellen.

For tilleggsnæringsene til sammen i trøndersk landbruk i 2021, har vi beregnet 503 årsverk og bruttoprodukt (verdiskaping) på 736 millioner kroner, etter å ha justert modellen basert på funn i Haugset et al. 2023. For verdiskaping er dette om lag 30 % høyere enn standardberegningene, mens det for årsverk er 27 % høyere enn standardberegningene.

Bak bruttoproduktet ligger en beregnet omsetning eller produksjonsverdier på 1176 millioner kroner og at 440 millioner av dette går til dekning av kostnader til varer og tjenester, inkludert også dekning av kostnader til råstoff som gir inntekter til primærleddet i jord- eller skogbruk.

³⁵ Haugset et al. 2023, side 45-46.

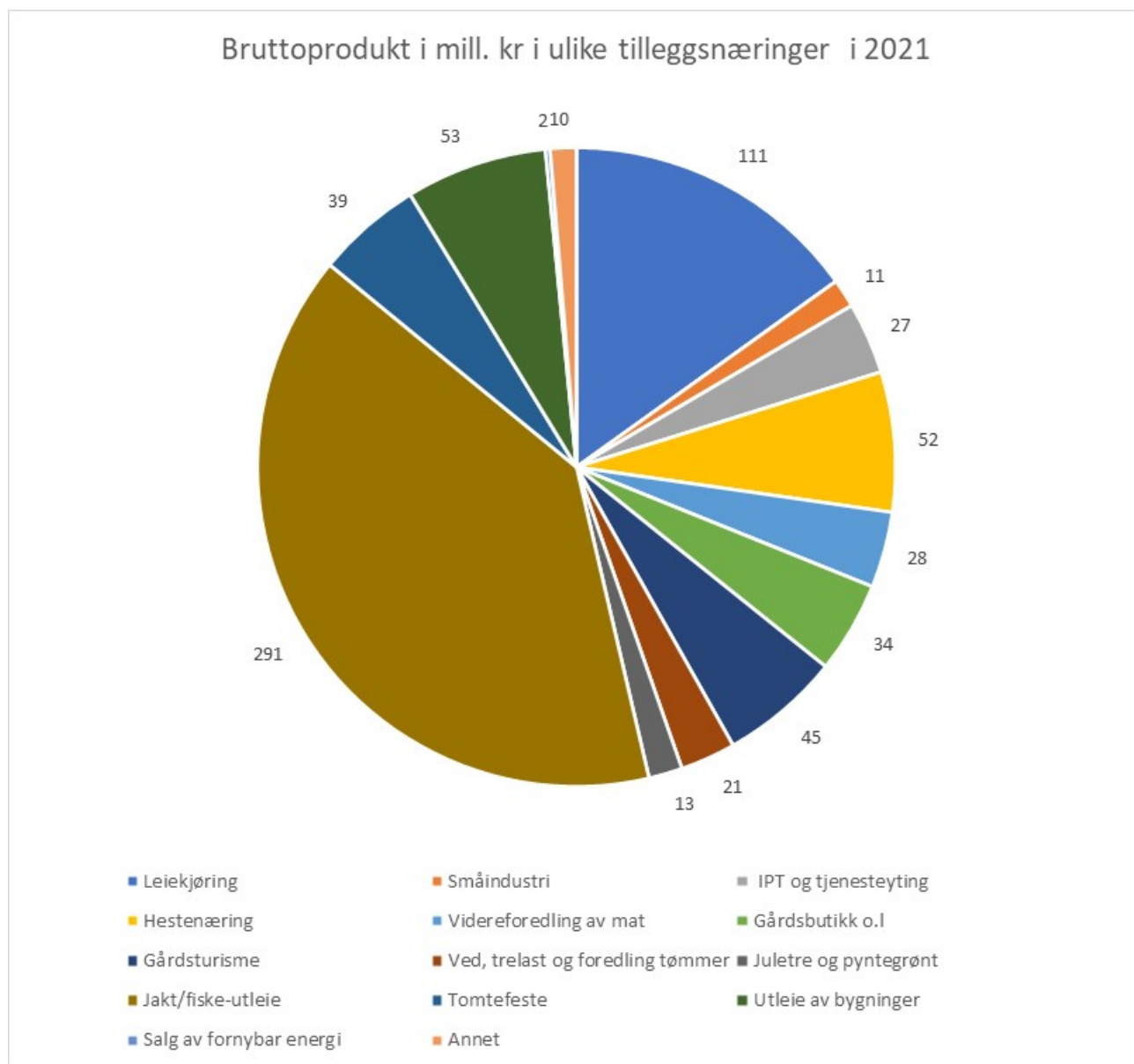
Tabell 7-1: Oversikt over bruttoprodukt, sysselsetting og bruttoprodukt per årsverk for ulike tilleggskategoriene i Trøndelag for 2021.

	Bruttoprodukt (BP) i millioner kroner		Sysselsetting i årsverk		BP i tusen kr /årsverk	
	Revidert	Standard	Revidert	Standard	Revidert	Standard
Leiekjøring	111	111	135	135	822	822
Småindustri	11	11	10	10	1041	1041
Inn på tunet og tjenesteyting	27	11	45	19	596	596
Hestenæring	52	52	55	55	941	941
Videreforedling av mat	28	19	55	37	519	519
Gårdsbutikk o.l	34	31	33	30	1045	1045
Gårdsturisme	45	27	58	34	780	780
Vedproduksjon og trelast	21	14	48	33	431	431
Juletre og pyntegrønt	13	4	21	7	613	613
Jakt/fiske-utleie	291	181	20	12		
Tomtefeste	39	39	0	0		
Utleie av bygninger	53	53	12	12		
Salg av fornybar kraft	2	2	0	0		
Annet	10	10	12	12	834	834
Sum	736	565	503	397	1464	1424

Vi ser at jakt/fiske-utleie er den desidert største tilleggskategori, og også den med størst korrigering i antall millioner. I prosent er det imidlertid juletre og inn på tunet som har størst korrigering. Alle disse tre kategoriene, er korrigert for alle kommuner i hele fylket ut fra forskjellige typer supplerende data for alle kommuner.

Næringstyper som vedproduksjon og trelast er også endret med grunnlag i data for alle kommuner, mens gårdsturisme og lokalmat/gårdsbutikk er kun korrigert for de 11 kommunene og virksomhetene vi har spesifikke data om fra intervju eller survey.

I kolonnene til slutt i tabellen vises bruttoprodukt eller verdiskaping per årsverk. Det gjennomsnittlige bruttoproduktet per årsverk er på nesten 1,5 millioner kroner. Dette er høyt fordi over halvparten av verdiskapingen i tilleggskategoriene er innen lite arbeidsintensive næringer som jakt/fisk, tomtefeste og bygningsutleie.

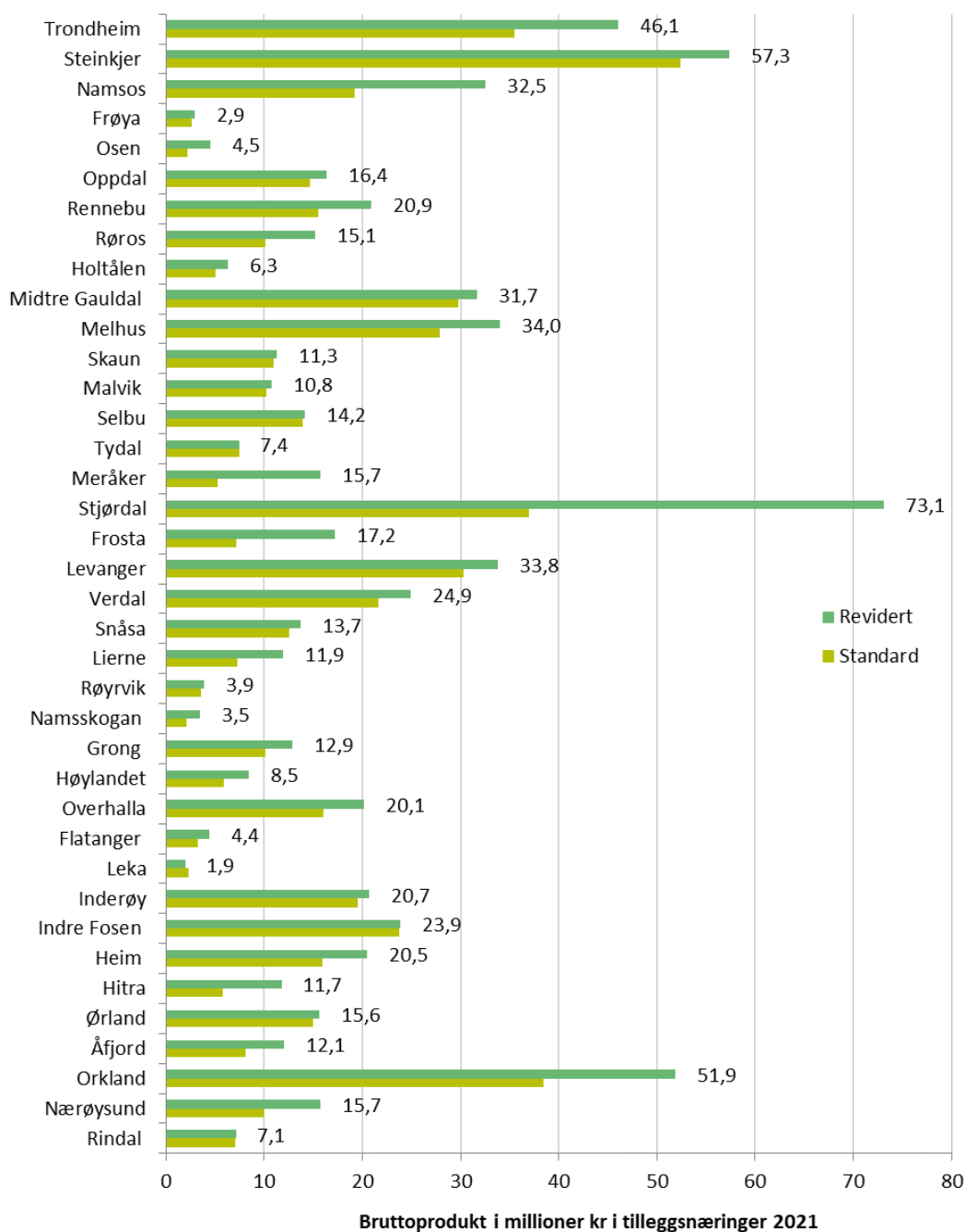

Figur 7-1: Bruttoproduct fra tilleggsnæringer i 2021 fra revidert beregning, i millioner kroner.

Figuren viser jakt/fiske-utleie som dominerende med leiekjøring som den nest største tilleggsnæringen.

7.4 Verdiskaping i tilleggsnæringer i enkeltkommuner

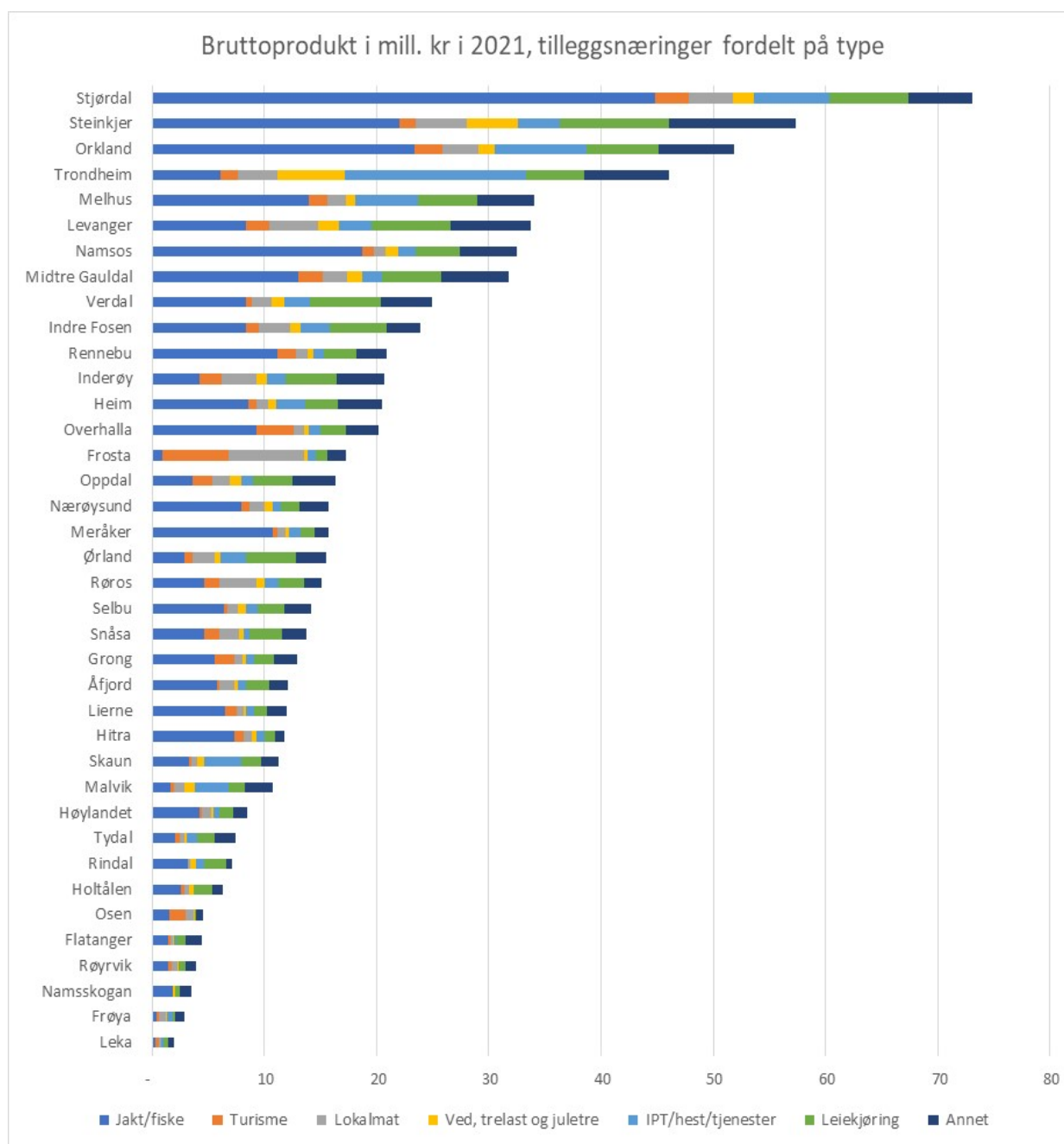
Figur 7-2 viser bruttoprodukt fra tilleggsnæringer på kommunenivå, og gir oversikt over forskjeller etter måten vi har beregnet verdiskapingen på. Tall i figuren viser bruttoproduktet fra revidert beregning, i millioner kroner.

Figur 7-2: Kommunevis oversikt over bruttoprodukt fra tilleggsnæringer i 2021, beregnet med landbrukstellingsmetoden (Standard) og basert på funn i Haugset et al. 2023 (Revidert).

Siden vi ikke har hatt mulighet til å se nærmere på alle typer tilleggsnæringer i Haugset et al. 2023, vil forskjellene mellom standard og revidert estimat av bruttoprodukt fra tilleggsnæringer være størst i kommunene som har mye av de næringene vi har studert (Figur 7-2). For Trondheim er det Inn på tunet og liknende tjenester på gården som drar vesentlig opp. For Stjørdal, Orkland og Namsos er det jakt, fiske og lakseturismen som gir størst utslag. På Frosta er det lokalmat og gårdsturisme, mens det for Røros sin del dreier seg om lokalmat/videreforedling av råvarer på egen gård.

Neste figur viser bruttoprodukt i tilleggsnæring fordelt på ulike typer næring .

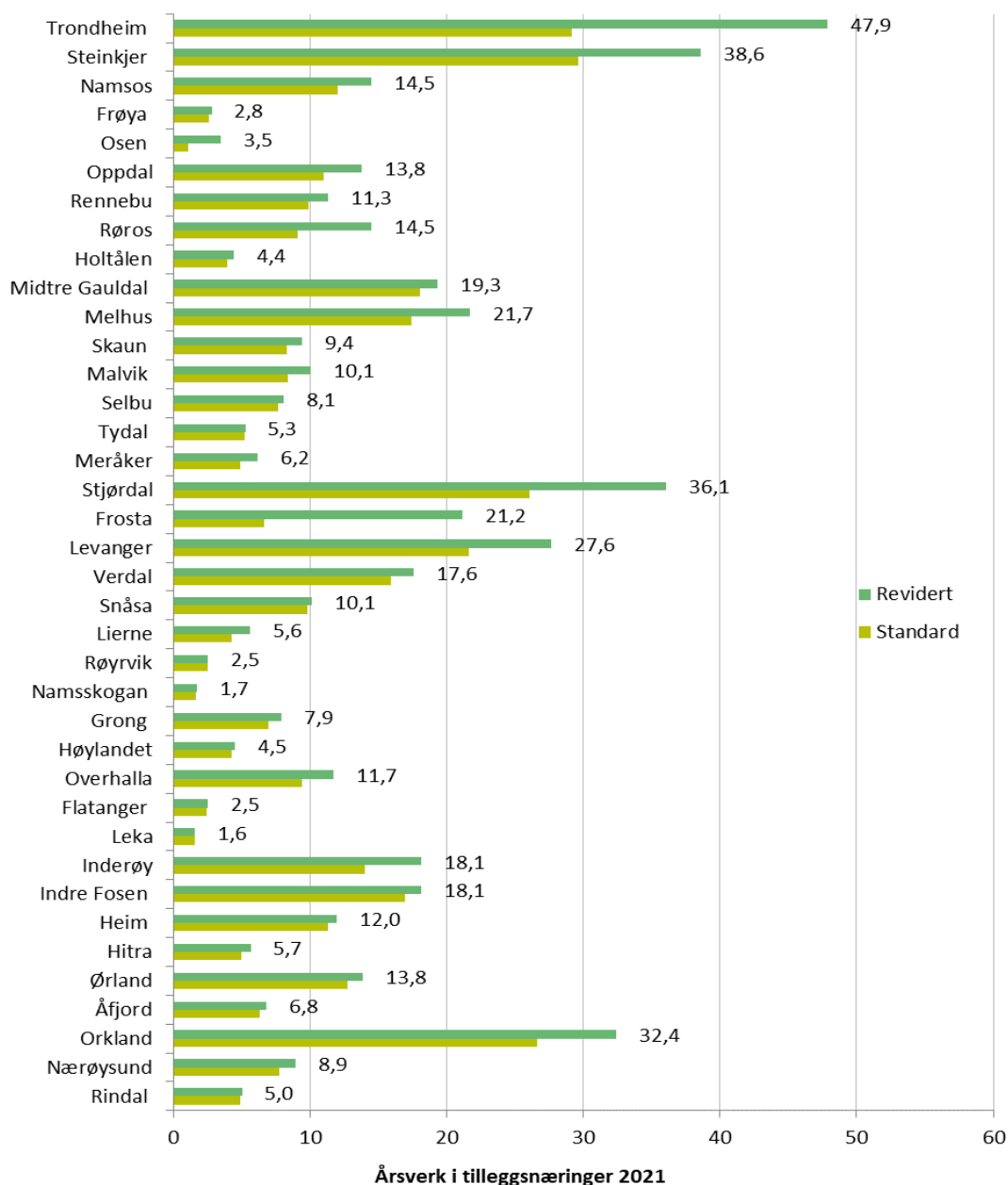

Figur 7-3: Kommunevis oversikt over bruttoprodukt fra tilleggsnæringer i 2021 fordelt på nærings- type. Tall i figuren viser bruttoproduktet fra revidert beregning, i millioner kroner.

7.5 Årsverk i tilleggsnæringer i enkeltkommuner

Tilleggsnæringstypene varierer etter hvor sysselsettingsintensive de er. Inn på tunet og gårdsturisme, ofte med overnattingstilbud, har vanligvis høyere arbeidsinnsats enn utleie av jakt og fiske. Samtidig tilbyr en del gårder også overnatting og andre tjenester i forbindelse med utleie av fisket/jakten. Derfor har vi justert sysselsettingen for utleie av jakt/fiske noe opp, og mest i kommuner der det er langt til andre eksisterende

overnattingstilbud. 70-90 prosent av overnattingene i forbindelse med jakt og fiske er antatt å ikke være på gården som selger jakt/fiske av forsiktighetshensyn. Figur 7-4 viser en kommunevis oversikt for sysselsetting og årsverk i tilleggsnæringer for 2021.

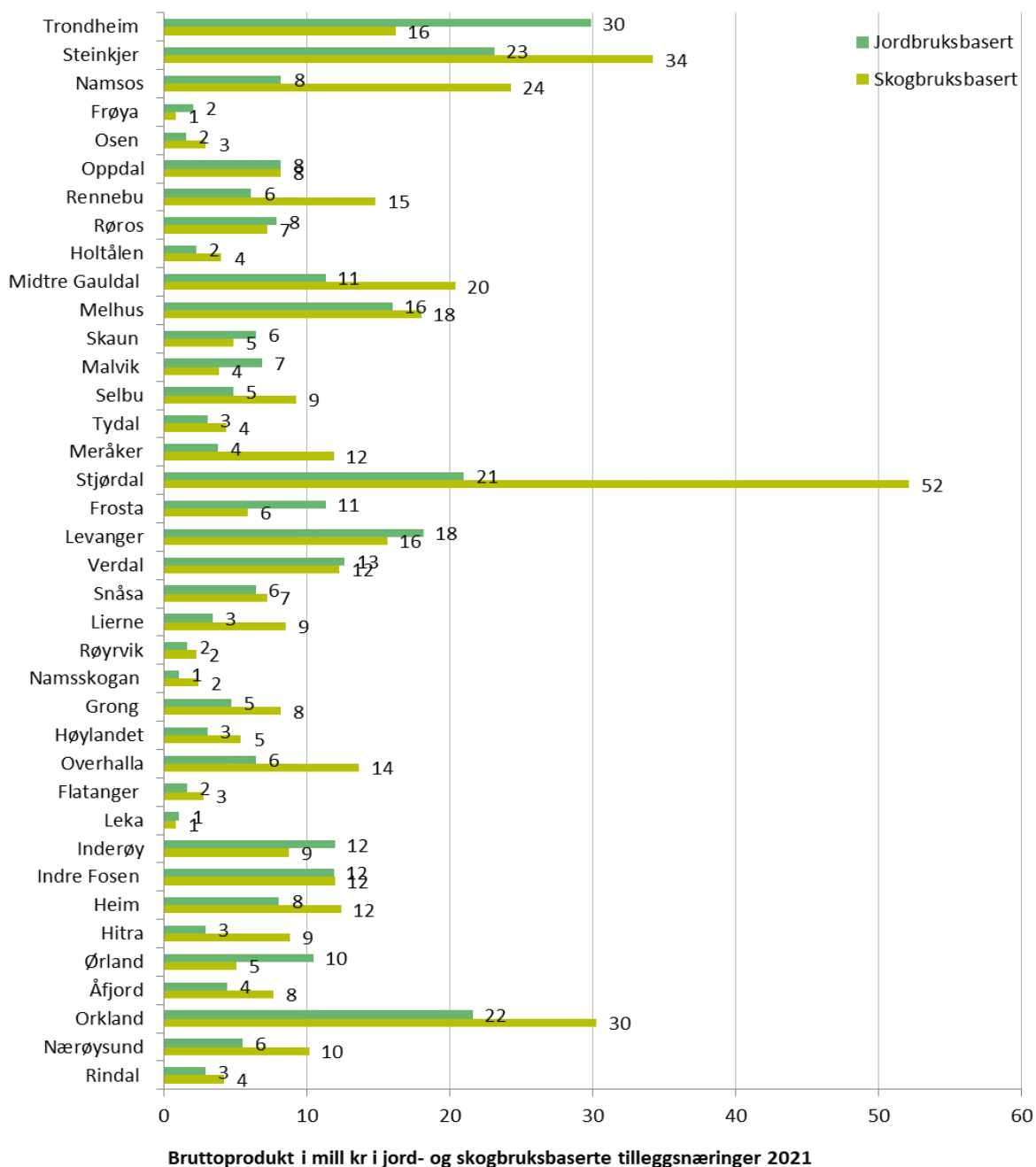

Figur 7-4: Kommunevis oversikt over sysselsetting i tilleggsnæringer i 2021, beregnet med landbrukstellingsmetoden (Standard) og basert på funn i Haugset et al. 2023 (Revidert).

I Figur 7-4 ser vi at justeringene vi har gjort får relativt stort utslag på sysselsetting i tilleggsnæringer i Trondheim, som har mye gårdsturisme, lokal videreføring og tjenester som Inn på tunet. I Stjørdal, der vi så stort utslag av justeringene på verdiskapingen fra jakt og fiske (98 prosent høyere verdiskaping, Figur 7-2), har mindre forskjeller mellom standard og revidert beregning (39 prosent høyere) for sysselsetting.

7.6 Verdiskaping i tilleggsnæringer fordelt på jordbruk og skogbruk

Beregnet verdiskaping fra landbruksbaserte tilleggsnæringer er skjønnsmessig fordelt på jord- og skogbruk. Jordbrukets andel er vurdert som 100 prosent av lokalmat og hestenæring, 90 prosent av leiekjøring, tjenesteyting, bygningsutleie og småindustri, 30 prosent av gårdsturisme, 10 prosent av fornybar energi, 0 prosent av ved/trelast, juletre, jakt/fiske og tomtefeste samt 50 prosent av annet. Denne fordelingen gir som resultat at 314 millioner kr av den beregnede verdiskapingen fra landbruksbaserte tilleggsnæringer i Trøndelag kommer fra jordbruksressursene, mens 422 millioner kr har basis i skogbruksressursene.

Figur 7-5: Kommunevis bruttoprodukt i jord- og skogbruksbaserte tilleggsnæringer i 2021, beregnet med justert metode basert på funn i Haugset et al. 2023 (Revidert).

8 Verdiskaping i landbruksrelatert virksomhet

I dette kapitlet presenterer vi verdiskaping og sysselsetting i landbruksrelatert virksomhet utenfor primærleddet. Vi gjør rede for framgangsmåten, før vi presenterer resultatene på fylkes- og kommunenivå.

8.1 Data, framgangsmåte og forutsetninger

I beregningen av verdiskaping og sysselsetting for landbruksrelatert virksomhet har vi brukt SSBs fylkesfordelte nasjonalregnskap, SSBs detaljerte sysselsettingsstatistikk på kommunenivå og gått gjennom registrerte bedrifter i alle kommuner i Trøndelag med aktivitet i bransjene næringsmiddelindustri, trelast/trevare og papirforedling, landbruksmaskinproduksjon, møbelproduksjon, pakkerivirksomhet, engroshandel tømmer utfra bedriftsinformasjon i Brønnøysundregisteret. I tillegg har vi brukt bedriftenes nettsider, gjort en del intervjuer og fått tilsendt informasjon fra samvirkekonsern og en del andre bedrifter. Vi har også gått gjennom om bedriftene er regnet med under tilleggsnæringer eller andre deler av landbruket.

I Knutsen et al. (2017) satte vi et strengt krav om betydelig bruk av råstoff eller annen direkte økonomisk samhandling med primærlandbruket i regionen, for å kunne regnes med som landbruksrelatert virksomhet. Denne lineære modellen er nå endret til å også ta med andre typer bedrifter som har mindre direkte økonomisk samhandling med landbruket, men som har annen type samhandling og betydning i en mer sirkulær modell. Vi tar derfor med bedrifter som Ranheim Paper & Board som bruker returpapir som råstoff, men i konkurranse med øvrige bedrifter innen papirforedling. Vi tar også med en del bedrifter som bruker mindre mengder regionalt råstoff, men hvor dette kan variere. Innen jordbruksrelatert industri gjelder dette eksempelvis Nidar, Norgesmøllene Buvika og Røra Bakeri, mens det innen skogrelatert industri gjelder veldig mange små og mellomstore trebearbeidende bedrifter. Når det gjelder bakerinæring generelt med 700 sysselsatte, har vi ikke tatt med denne som jordbruksrelatert siden den trønderske andelen av råstoffet er minimalt. Enkelte mindre bakerier, typisk lefsebakerier og flatbrød-bakerier, er imidlertid tatt med ut fra bruk av potet og annet råstoff som i større grad er produsert i Trøndelag.

8.2 Verdiskaping og sysselsetting på fylkesnivå

Tabell 8-1 viser verdiskaping, sysselsetting og verdiskaping per sysselsatt for henholdsvis jordbruksrelatert, skogbruksrelatert og landbruksteknologisk relatert virksomhet. Med landbruksteknologi menes her først og fremst produksjon av landbruksmaskiner, men også produksjon av sensorer og sikkerhetsteknologi med landbruk som viktigste kundegruppe.

I tabellen viser radene merket "SSB-Trøndelag" estimerer gjort med en enkel og standardisert metode, der offisielle sysselsettingstall fra SSB pr bransje er kombinert med gjennomsnittstall fra fylkesvise nasjonalregnskap. Vi har estimert relevante verdier for fylkesfordelt nasjonalregnskap for 2021 (og 2022) ut fra sysselsettingsutvikling, hogst, og utvikling i landet for øvrig. Med samme metode brukt både for landet og Trøndelag får vi Trøndelags nasjonale andeler for sammenlignbare tall. Trøndelag ser her ut til å ha 15 prosent av verdiskapingen og 14 prosent av sysselsettingen innen landbruksrelaterte næringer slik vi her har definert dette når vi bruker SSBs tall.

Vi ser videre at våre korrigeringer ut fra regnskap og annen bedriftsinformasjon i sum er beskjedent på fylkesnivå, og at de nasjonale andelene derfor blir ganske like. Dette skjuler imidlertid en rekke detaljer av stor betydning på kommunenivå. Vi har f.eks. manuelt trukket fra fiskerelatert kraftfôrproduksjon og annen fiskerelatert næringsmiddelindustri, som ikke er i vanlige næringskoder for fisk. Vi har også trukket fra sysselsetting innen maskinindustri som ikke er produksjon av ny teknologi, og lagt til trelatert møbelindustri. Biogassproduksjon basert på landbruksressurser og landbruksrelatert sikkerhetsteknologi er også lagt til, og det er tatt hensyn til hva har inkludert i tilleggsnæringer. Slike justeringer gir store variasjoner på kommunenivå, slik vi ser i eksempelvis Indre Fosen der bedriften Itab er inkludert med 157 sysselsatte, dvs. 4 % av all sysselsetting i kommunen.

Tabell 8-1: Verdiskaping og sysselsetting i landbruksrelatert virksomhet I Trøndelag.

Verdiskaping i millioner kroner				
	Jordbruksrelatert	Skogbruksrelatert	Landbruksteknologi	Sum
SSB-Trøndelag	3 453	2 890	192	6 534
Nasjonal andel	15 %	16 %	19 %	15 %
Vår korrigering	293	-279	38	52
Sum Trøndelag	3 746	2 610	230	6 586
Verdiskaping i millioner kroner per sysselsatt				
	Jordbruksrelatert	Skogbruksrelatert	Landbruksteknologi	Sum/Gj.sn.
SSB-Trøndelag	0,957	1,218	0,900	1,055
Vår korrigering	1,036	1,086	1,125	1,060
Sysselsetting				
	Jordbruksrelatert	Skogbruksrelatert	Landbruksteknologi	Sum
SSB-Trøndelag	3 607	2 372	213	6 192
Nasjonal andel	14 %	14 %	17 %	14 %
Vår korrigering	-181	370	46	235
Sum Trøndelag	3 426	2 742	259	6 427

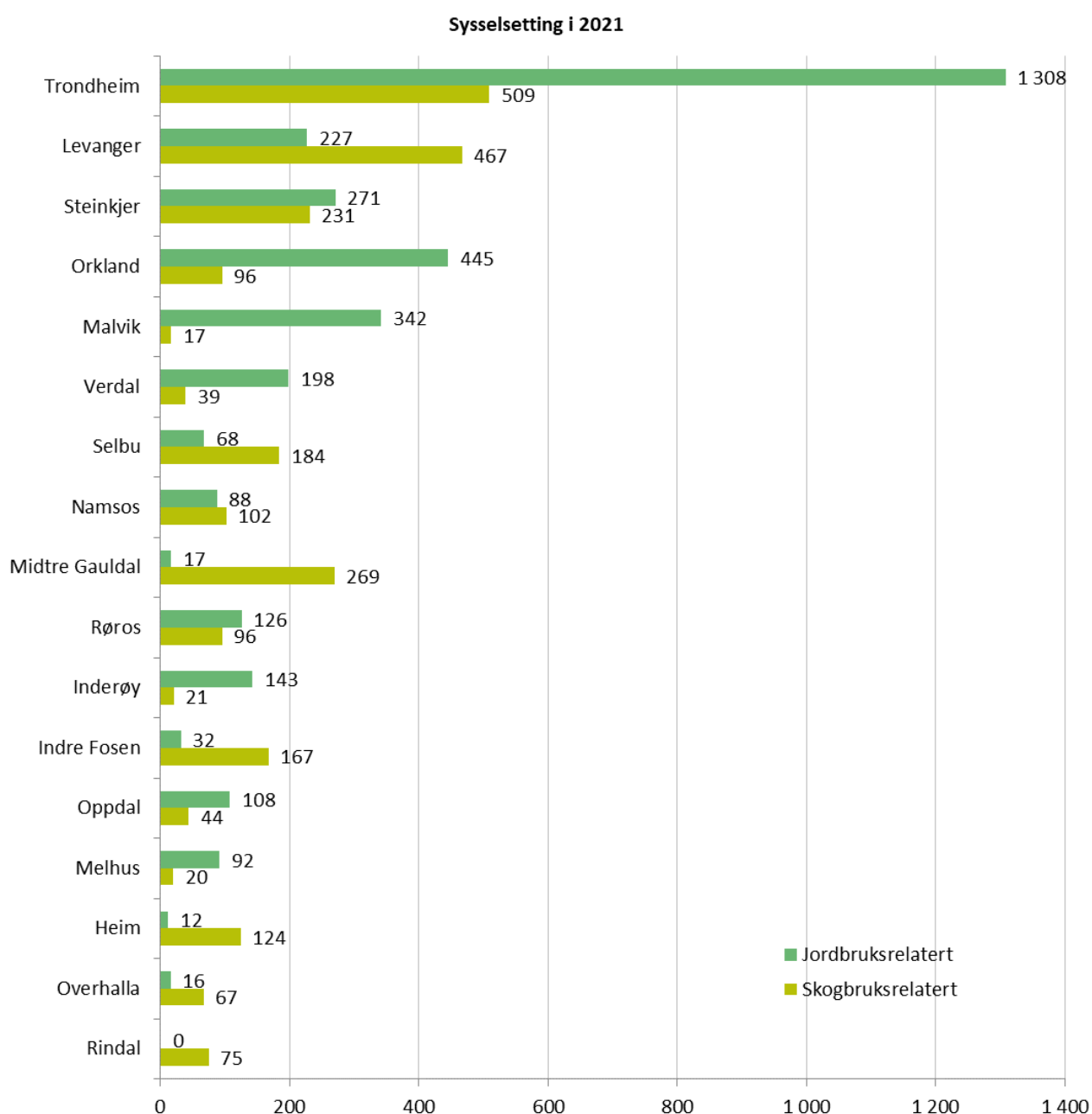
Vi legger for øvrig merke til at vi finner lavere verdiskaping pr sysselsatt i skogbruksrelatert virksomhet sammenlignet med SSB, mens det motsatte gjelder jordbruksrelatert. Samtidig er det grunn til å merke seg sterk økning i produksjonsverdier og bruttoprodukt i skognæringen de siste årene, se vedlegg med 57 % økning i bruttoprodukt i skognæring eksklusive møbelproduksjon i vår nasjonalregnskapstabell.

8.3 Sysselsetting på kommunenivå

Figur 8-1 viser de kommuner med flest sysselsatte i jord- og skogbruksrelaterte næringer i Trøndelag, mens kommunene med færrest sysselsatte vises i figur 8-2. Vi lister videre opp de største bedriftene som er regnet med som relaterte næringer for kommunene, og nevner det dersom det er bedrifter vi har vært i tvil om skal regnes med.

- **Trondheim** har desidert flest sysselsatte i landbruksrelaterte næringer, med om lag 1300 innen jordbruksbasert og 500 innen skogbruksbaserte næringer. De største jordbruksrelaterte virksomhetene når det gjelder sysselsetting er Tine (522), melkepulverforbrukeren Nidar (271), påleggsprodusenten Grilstad (111) og innen felleskjøpets kraftfôrproduksjon inkl. utviklingsselskapet (om lag 70). Innen skogbruksrelatert virksomhet har Trondheim 226 sysselsatte i Ranheim Paper Board, og om lag 70 ansatte innen engroshandel tømmer som vi har inkludert her.
- **Levanger** har til sammen om lag 700 sysselsatte innen landbruksrelaterte næringer: 425 i Norske Skog, 93 i Ytterøykylling, 27 i melkepulverprodusenten Normilk, 19 i Gourmand, 18 i Midt Norge Slakteri, 18 i Inntre, 10 i gassprodusenten Biokraft, 53 innen landbruksmaskiner i Duun Industrier og rundt 14 sysselsatte i trerelatert møbelproduksjon.
- **Steinkjer** hadde i 2021 rundt 500 sysselsatte innen landbruksrelaterte næringer, med rundt 200 i Nortura, 87 i Skanska Husfabrikk, 87 i sagbruket Inntre, 69 innen kartongproduksjon i MM Follacell og 20 innen Felleskjøpet kraftfôr, og 9 innen Tine rådgiving som også er fordelt på kontorsted. Nortura går nå ned til ca. 90 ansatte i løpet av 2023.

- **Orkland** hadde ca. 540 landbruksrelaterte sysselsatte med hele 287 sysselsatte i Rema-eide Norsk Kylling, 126 sysselsatte i landbruksmaskinproduksjon i Orkel, 64 innen skogrelatert møbelproduksjon med Foss og Ole Lium som de største, 18 sysselsatte i Orkla Mølne, EA Smith og AG-Tre med 12-15 ansatte hver og Tine rådgiving med 5 sysselsatte.
- I **Malvik** er det rundt 360 sysselsatte i landbruksrelaterte næringer med 315 i Nortura, 18 i Malvik Fryselager samt Idehytta med 9 sysselsatte og Solid Innredning med 8 sysselsatte innen skogbasert næring.

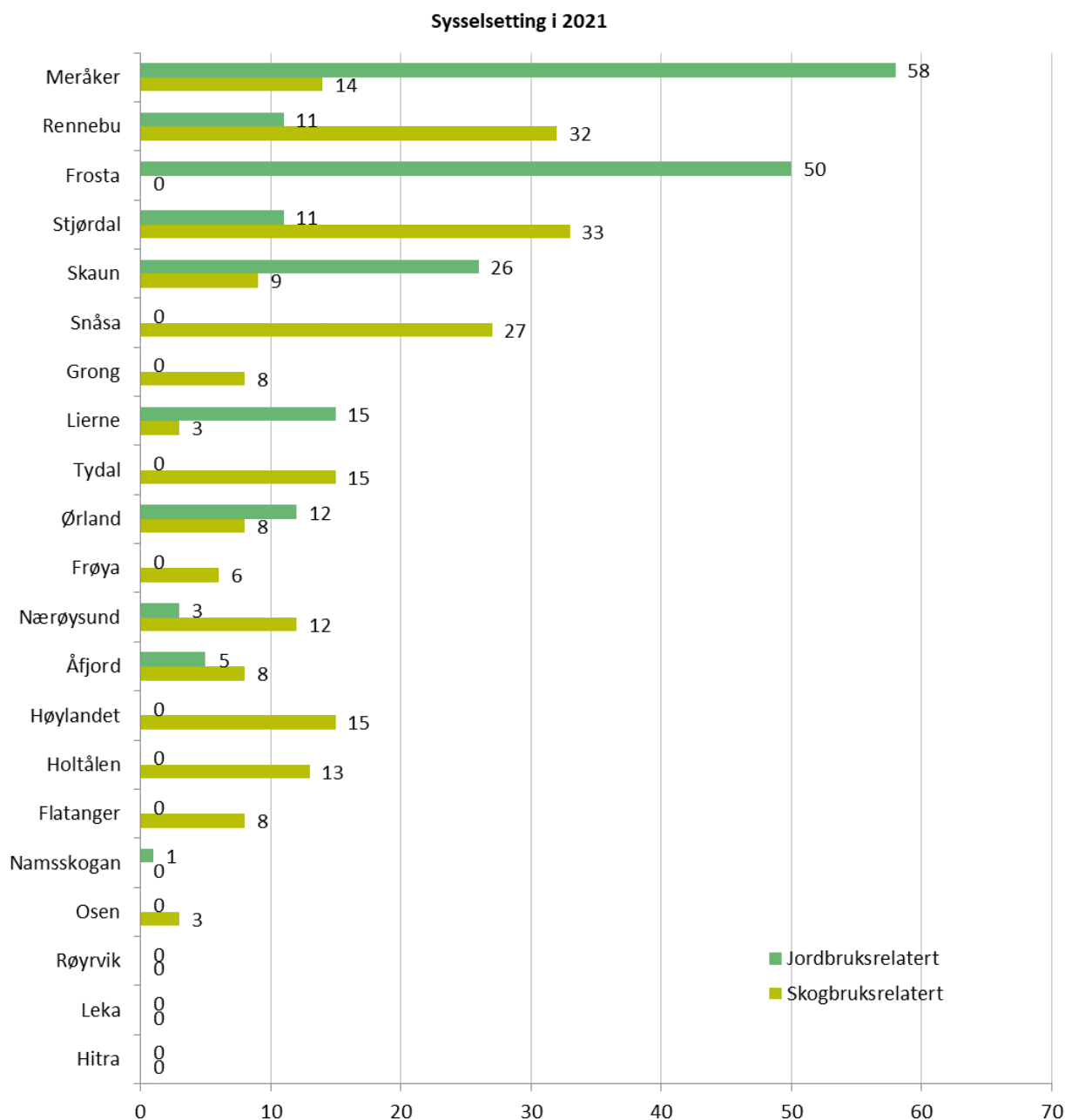
Figur 8-1: Sysselsetting i landbruksrelatert virksomhet i kommunene med mest sysselsetting i Trøndelag.

- I **Verdal** har Tine 162 sysselsatte inkl. gårdstankservice, Felleskjøpet har 22 sysselsatte i kraftfôrproduksjon og Gjødsesterminal, mens Inntre Kjeldstad har 37 på sagbruket.
- I **Selbu** har Tine og Jentene på Tunet 30 sysselsatte hver, mens Inntre Kjeldstad har 88 sysselsatte, Selbuhus 36 og Selbu Byggtre 29 sysselsatte.
- I **Namsos** har Synnøve Findens meieri 49 sysselsatte, Hundset Mølle 11, Aakervik kjøttforedling 11, Tine Distribusjon 13, Moelven Van Severen sagbruk 74 sysselsatte og Vemundvik 13 sysselsatte.
- **Midtre Gauldal** hadde igjen 286 landbruksrelaterte sysselsatte i 2021 etter at Kyllingslakteriet flyttet. Norske kylling har fortsatt 16 ansatte der. De store virksomhetene er Støren Treindustri med 145 sysselsatte, Lillerønning med 55 og Inntre sagbruk med 37 sysselsatte. Det er også om lag 18 sysselsatte innen møbelproduksjon som er inkludert.
- I **Røros** har Rørosmeieret 48 sysselsatte, Stensaas slakteri 36, Rørosrein 6, Rørosslakt 22, Røros hytta 15 og Røros Dører og Vinduer 81. Galåvolden gård har over ti ansatte og er regnet med under tilleggsnæring. Håg møbelindustri tas ikke med fordi det brukes ikke trematerialer i produksjonen.
- I **Inderøy** har Røra fabrikker 53 sysselsatte, Hoff potetindustrier 33, Inderøy slakteri 18, Gangstad gårdsmeieri 19, Biosirk 12, Røra bakeri 7 og Norsk Limtre 21 sysselsatte.
- I **Indre Fosen** er det 157 sysselsatte ved Itabs produksjon av butikkinnredning i tre og stål, Fiskå mølle har 19 sysselsatte og Lyng Triangel 11 sysselsatte.
- I **Oppdal** har Oppdal Spekemat 26 sysselsatte, det er 45 høstsysselsatte på Slaktehuset Eidsmo og Dullum, 35 sysselsatte i Otretek og også 25 i Elotec. I tillegg rundt 6 innen møbelproduksjon.
- I **Melhus** har Eidsmo Dullum og Eidsmo til sammen 33 sysselsatte, Grilstadeide Matpartner har 63 sysselsatte mens det innen skogbasert er flere mindre bedrifter.
- I **Heim** har Taga Foods 12 sysselsatte og Lian Vinduer 119 sysselsatte.
- I **Overhalla** har Overhalla hus 62 sysselsatte, Namdal Kornsilø 15 og Skogmo Bruk 10 sysselsatte.
- I **Rindal** har Rindalslist 40 sysselsatte, Rindalshytter 24 sysselsatte og Letthus 9 sysselsatte.

I neste figur (8-2) er kommuner med mindre sysselsetting og skalaen er noe endret:

- I **Meråker** er jordbruksrelatert sysselsetting fullstendig dominert av Meråker Kjøtt. Innen skogbruksrelatert er Vindusfabrikken Natre lagt ned (hadde 82 sysselsatte i 2017) og man står igjen med Slungård Sag&Høvleri med 10 sysselsatte og Stordalssaga med 4 sysselsatte i 2021. I 2022 har Optimera 10 sysselsatte som skogrelatert.
- I **Rennebu** er jordbruksrelatert sysselsetting i 2021 innen Næringsmiddel ingredienser (Hornqvist og Smith) samt Hognamat og Grindal Ysteri. Innen skogrelatert er det fem mindre bedrifter med Sande Hus og Hytter som den største med 12 sysselsatte og Rennebu Dører som nest størst med 8 sysselsatte.

- I **Frosta** er det jordbruksrelatert sysselsetting hos Produsentpakkeriet Trøndelag med 26 sysselsatte, Bavi Food (Grønne folk) med 10 sysselsatte og om lag 3 sysselsatte i hhv. Lefsebakeriet, Nordfjæran Søndre Frilandspakkeri og Grøntkutteriet. Gårdsmat (og gårdsturisme) hos Valberg og Rågos matkasser er regnet med under tilleggsnæring.

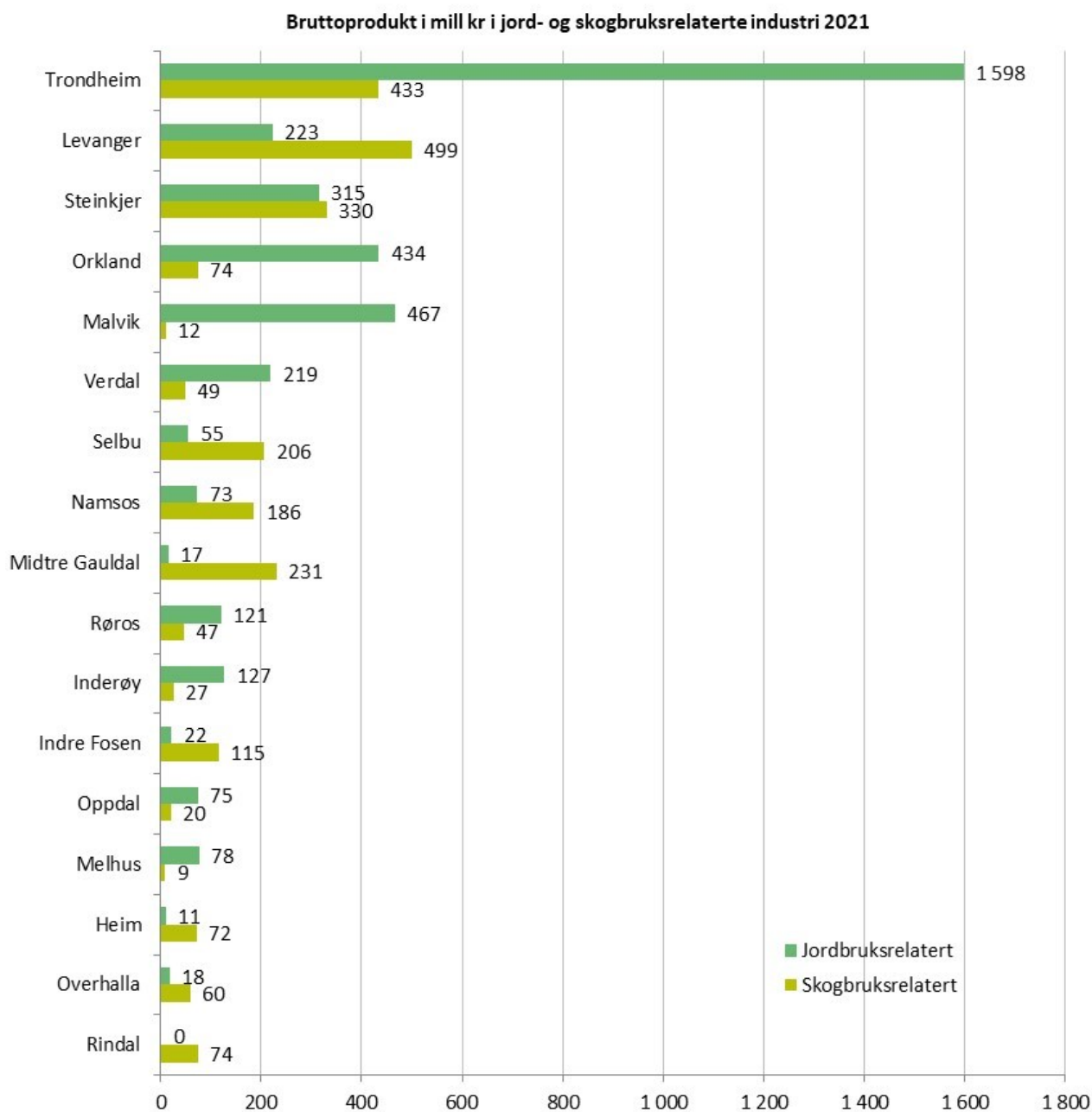
Figur 8-2: Sysselsetting i landbruksrelatert virksomhet i kommunene med minst sysselsetting i Trøndelag.

- I **Stjørdal** er det noen små næringsmiddelbedrifter innen jordbruksrelatert, mens det innen skogrelatert er Takstolproduksjon ved Hell Sagbruk & Høvlerei med 19 sysselsatte, 8 sysselsatte ved Greens Rammefabrikk og rundt 6 sysselsatte til sammen ved Treco og Aasen & Fives høvlerei.

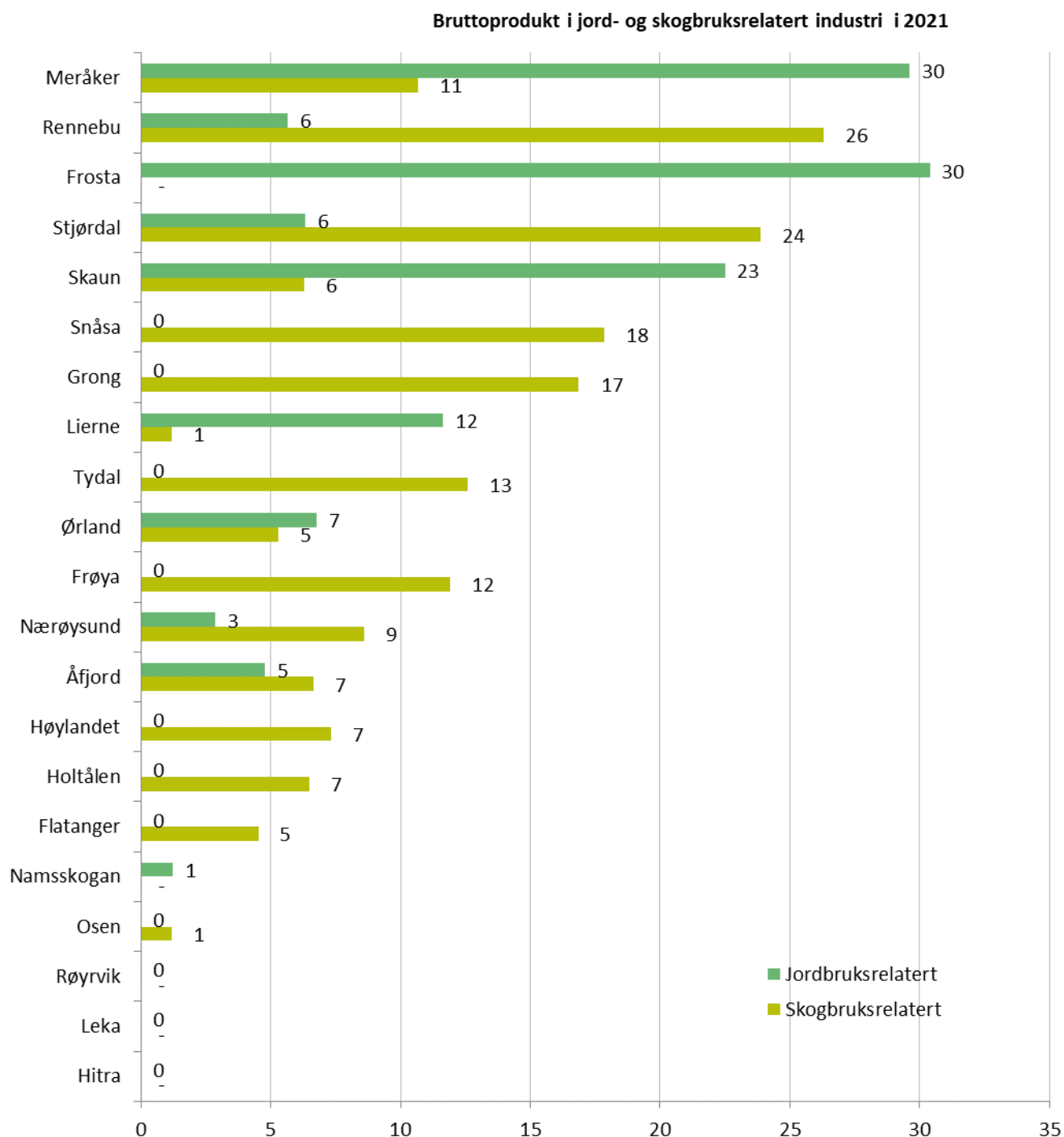
- I **Skaun** er jordbruksrelatert sysselsetting i Norgesmøllenes melproduksjon i Buvika (26 sysselsatte), mens det innen skogrelatert er et Snekkeri med fire sysselsatte og ellers noen mindre bedrifter.
- I **Snåsa** er all skogbruksrelatert sysselsetting i Øverbygg etter at Inntre Kjeldstad la ned sin avdeling her. Øverbygg har 27 sysselsatte på Snåsa og i tillegg salgskontor flere steder utenfor regionen.
- I **Grong** er det kun hos Øyheim Høvleri vi finner sysselsetting av betydning, rundt 8 sysselsatte.
- I **Lierne** er det jordbruksrelatert sysselsetting innen Lierne viltforedling og Midt Norsk Mobilslakt, dvs. at denne også er reindriftsrelatert. Lisnadder har vi tatt med under tilleggsnæring. Innen skogrelatert var det en mindre bedrift i 2021.
- I **Tydal** er det skogbruksrelatert sysselsetting innen Tydal Trapp med 13 og Grendstadsaga med 2 sysselsatte.
- I **Ørland** er næringsmiddelindustrien i hovedsak fiskerelatert, men det er noen sysselsatte i kraftfôrproduksjon etter at Fiskå Mølle kjøpte denne, samt noen få ansatte ved Tine og Romstad gård som kommer med her. Innen skogrelatert sysselsetting er det Erling Fosseng Treindustri som dominerer.
- I **Frøya** er industrien fiskerelatert, men Øypall har 6 sysselsatte og kan regnes som skogrelatert.
- I **Nærøysund** er næringsmiddelindustrien fiskerelatert, men vi tar med 3 ansatte ved Tine som jordbruksrelatert. I skogrelatert virksomhet har vi ferdighusproduksjon i Skeie Bygg med 10 sysselsatte og Kystvinduer med 2 sysselsatte.
- I **Åfjord** er det jordbruksrelatert sysselsetting innen Tine med 5 ansatte mens det ikke var registrert sysselsetting ved småbedrifter som Sandømat i 2021. Innen Skogrelatert er det i hovedsak Stjern sin avdeling for produksjon av takstoler som tas med (7 sysselsatte) og 1 ansatt ved Fosenhytta.
- I **Høylandet** har Aavatsmark Sag 1-2 sysselsatte mens det er 13-14 ved Treecon.
- I **Holtålen** er det skogrelatert sysselsetting hos møbelprodusentern Finland Trevare (4 ansatte) og tre-fire andre, mindre bedrifter.
- I **Flatanger** er det kun Trønderelement sin bygningselementproduksjon som tas med, rundt 8 sysselsatte.
- I **Namsskogan** var det ingen registrerte under næringsmiddelindustri i SSBs statistikk for 2021, men vi har korrigert til 1 ansatt utfra verdiskapingstall for 2021. Dette gjelder ysteriet Gammel Erik som økte til 3 ansatte i 2022.
- I **Osen** var det i 2021 3 sysselsatte ved Osen Treprodukter.
- I **Røyrvik** er det ingenting under landbruksrelatert sysselsetting fordi vi regner ysteriet på Skånaliseter under tilleggsnæring (styrker gårdsvirksomheten). I **Leka** og **Hitra** kommune finner vi ingen landbruksrelatert sysselsetting.

8.4 Verdiskaping på kommunenivå

De neste to figurene viser kommuner med henholdsvis høyest og lavest verdiskaping for både jord- og skogbruksrelatert. Verdiskapingen speiler i stor grad sysselsettingen med Trondheim som størst i omfang med over 2 milliarder kroner i jord- og skogbruksrelatert industri til sammen.

Figur 8-3: Verdiskaping i landbruksrelatert virksomhet for kommunene med størst verdiskaping i Trøndelag. Millioner kroner.

Figur 8-4: Verdiskaping i landbruksrelatert virksomhet i kommunene med lavest verdiskaping i Trøndelag. Millioner kroner.

Til slutt her i figur 8-4 ser vi altså verdiskaping i landbruksvirksomhet i de kommunene med lavest slik verdiskaping i Trøndelag i 2021. Tre kommuner har beregnet verdiskapingen til null, mens Meråker, Rennebu, Frosta og Stjørdal har 30-40 millioner kroner hver i landbruksrelatert virksomhet til sammen.

9 Ringvirkninger og landbrukets samlede økonomiske betydning

I dette kapitlet gjør vi først kort rede for hvordan vi har beregnet ringvirkninger av landbruket, før vi presenterer resultatene for fylket og kommunevis. Til slutt i kapitlet bringer vi en samlet oversikt over verdiskaping basert på landbruket i Trøndelag, inkludert ringvirkningene.

9.1 Data og beregningsmåte

Landbrukets ringvirkninger er i denne sammenheng virkninger på verdiskaping og sysselsetting i samfunnet utenfor det vi har direkte kartlagt i landbruket og landbruksrelatert næring. Til grunn for beregningen av ringvirkninger ligger kartlagt verdiskaping og sysselsetting både i primærlandbruket og i relatert virksomhet, samt at disse kjøper varer og tjenester og gir inntektsvirkninger lokalt og regionalt. Ringvirkningene gjelder øvrig næringsliv som får økt etterspørsel fra landbruksbedrifter og de sysselsatte. I tillegg inkluderes inntektsvirkninger for kommuner og fylkeskommuner av sammenhengene mellom sysselsetting og bosetting. En viktig forutsetning for resultatene er 100 prosent konsumvirkninger/inntektsvirkninger, dvs. fullt utslag i netto sysselsetting og flytting til eller fra regionen om landbruksaktiviteten endres i omfang. På kort sikt er dette urealistisk, men på lengre sikt er det sterk sammenheng mellom arbeidsplass og folketall i en region.

For den jord- og skogbruksrelaterte virksomheten (kapittel 8) kan vi bruke resultatene for sysselsetting og verdiskaping direkte som input i ringvirkningsanalyser, fordi de er på den standardiserte formen som SSB og ringvirkningsmodellen Panda benytter. Dette gjelder også reindriftsrelatert næring. For primærlandbruket og tilleggsnæringene representerer årsverksberegningene antall timeverk totalt, og ikke hvor mange enkeltpersoner som jobber og har sin hovedinntekt i sektoren. For å få et anslag på sysselsettingen, det vil si personer fordelt etter hovedinntektskilde, har vi derfor i stedet benyttet SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk. SSBs statistikk fanger ikke opp sesongarbeidskraft, utenlandsk arbeidskraft og varierende inntektsforhold i sektoren for svært mange selvstendig næringsdrivende, men må likevel brukes i mangel av bedre alternativ.

For reindrifta legger vi til grunn at et beregnet årsverk er en sysselsatt, mens innen tilleggsnæringer bruker vi et svært forsiktig anslag på sysselsetting ut fra data og beregninger der næringstyper som Inn på tunet, matforedling, reiseliv osv., gir grunnlag for hovedsysselsetting/hovednæring for sysselsatte enkeltpersoner.

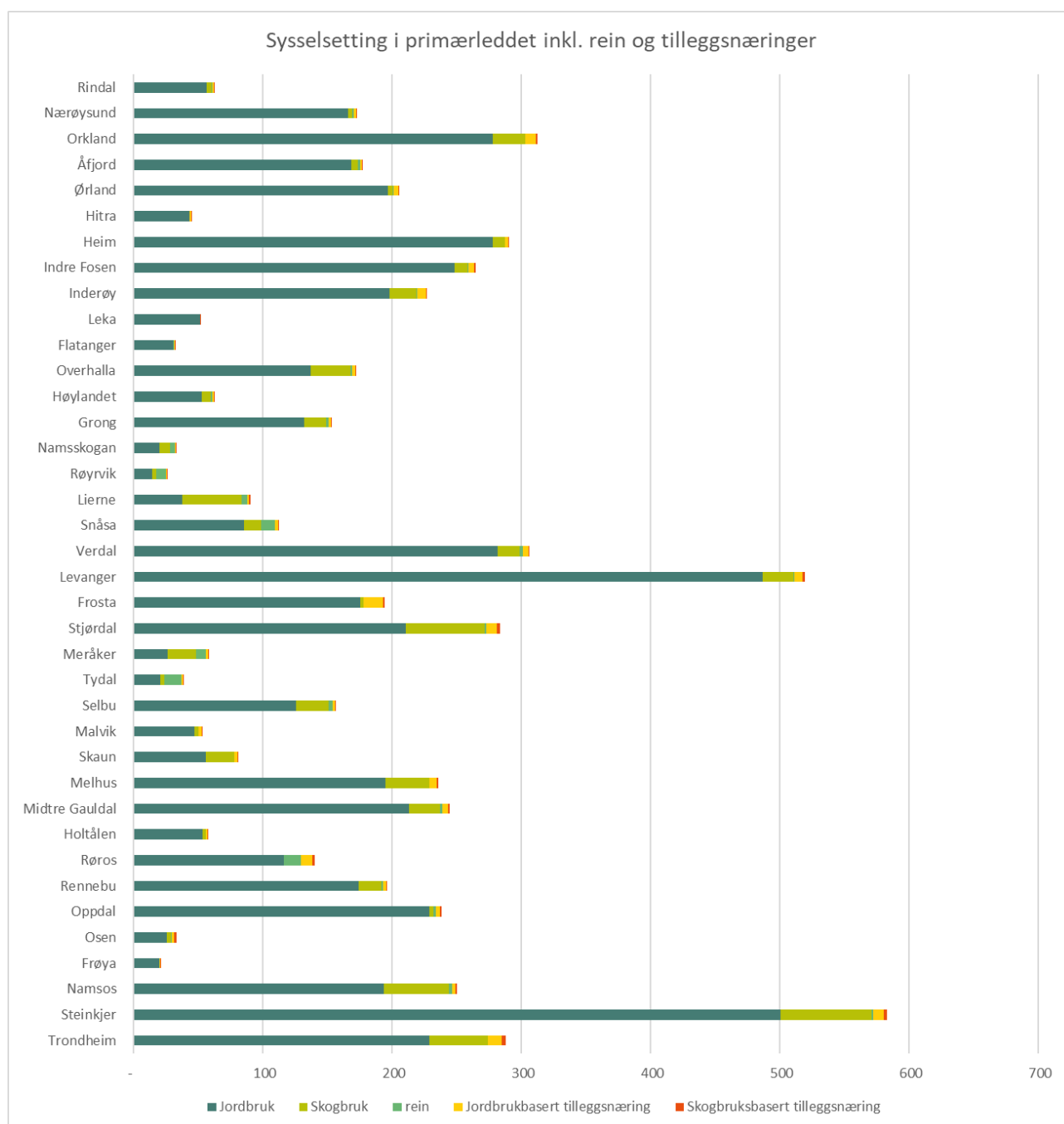
I tabell 9-1 vises sysselsetting i hovedsak basert på SSBs definisjoner, mens verdiskapingstallene er de vi selv har kartlagt og estimert. For kolonnene med tilleggsnæring gir dette kunstig høy verdiskaping pr sysselsatt, fordi det bare er personer med sin hovedsysselsetting i tilleggsnæring som fanges opp. Årsverk som støtter opp under hovednæring i jordbruket, skogbruket eller andre næringer, kommer i tillegg. Vi har derfor utelatt verdiskaping per sysselsatt for tilleggsnæringene i tabellen.

Tabell 9-1: Verdiskaping og sysselsetting i landbrukets primærledd i Trøndelag, fordelt på jordbruk, skogbruk og reindrift.

	Jordbruk	Skogbruk	Reindrift	Jordbruksbasert tilleggsnæring	Skogbruksbasert tilleggsnæring
Verdiskaping i millioner kr	3726	447	34	314	422
Sysselsetting på hovednæring	5573	636	85	135	35
Verdiskaping i tusen kr pr sysselsatt	669	702	400		

Verdiskaping pr sysselsatt i primærleddet er 669 000 kr for jordbruk, 702 000 for skogbruk og 400 000 for reindrift. Om vi også tar verdiskaping og ekstra sysselsetting på grunn av tilleggsnæringer på hhv. jord- og skogbruk, blir det rundt 700 000 kroner i verdiskaping pr sysselsatt innen jordbruket og nesten 1,3 millioner kroner i verdiskaping pr sysselsatt innen skogbruket fordi sysselsettningsekstensive næringer som jakt/fiske og tomteutleie kommer med. Vi har benyttet disse tallene til å beregne gjennomsnittlige lønnsinntekter for personer sysselsatt i jordbruk og skogbruk, til bruk i utregning av ringvirkninger av landbruket.

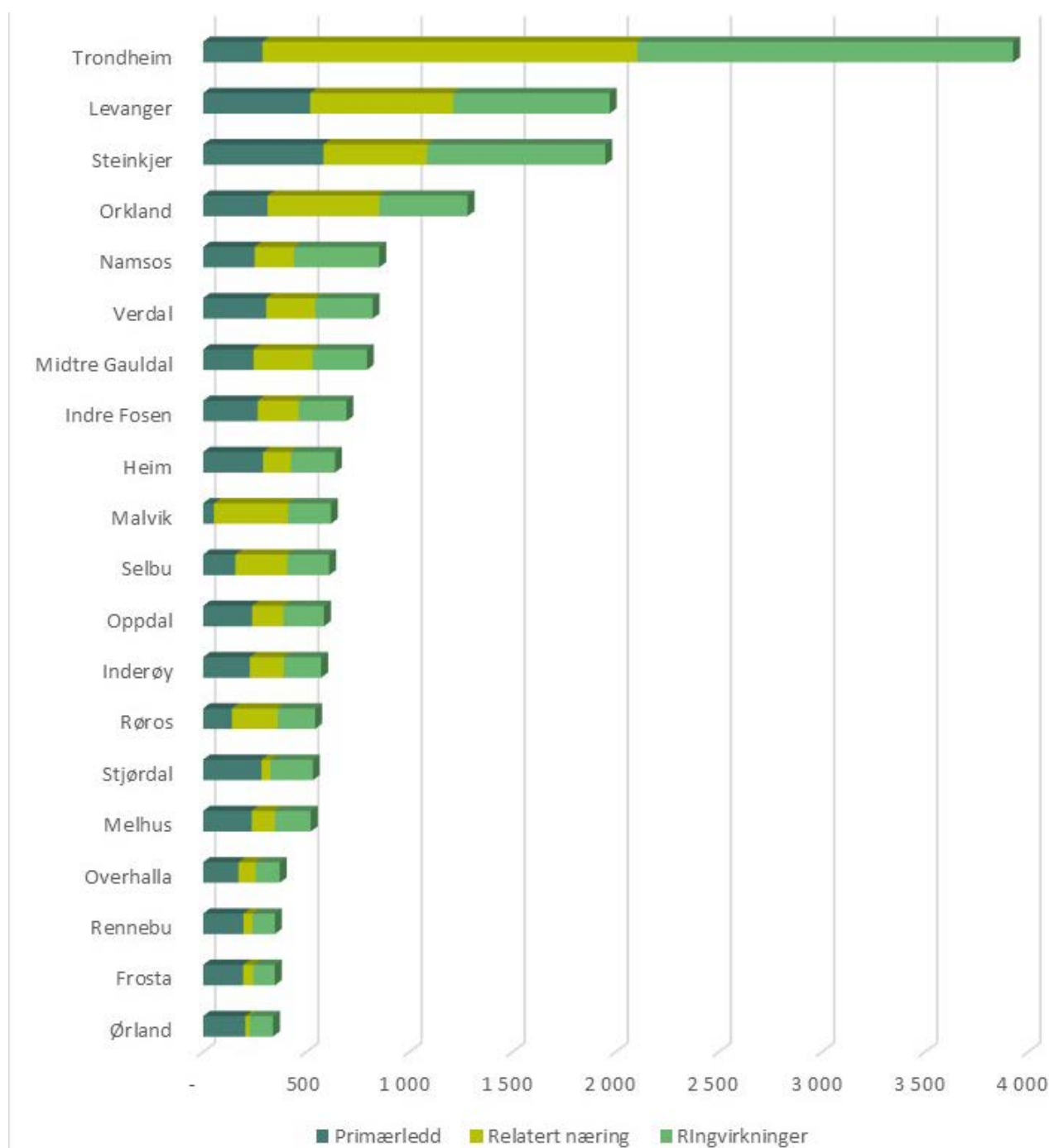

Figur 9-1: Kommunevis oversikt over antall sysselsatte innen ulike deler av primærlandbruket.

I figuren 9-1 vises beregnet sysselsetting i ulike deler av primærleddet, inkl. tilleggsnæringer.

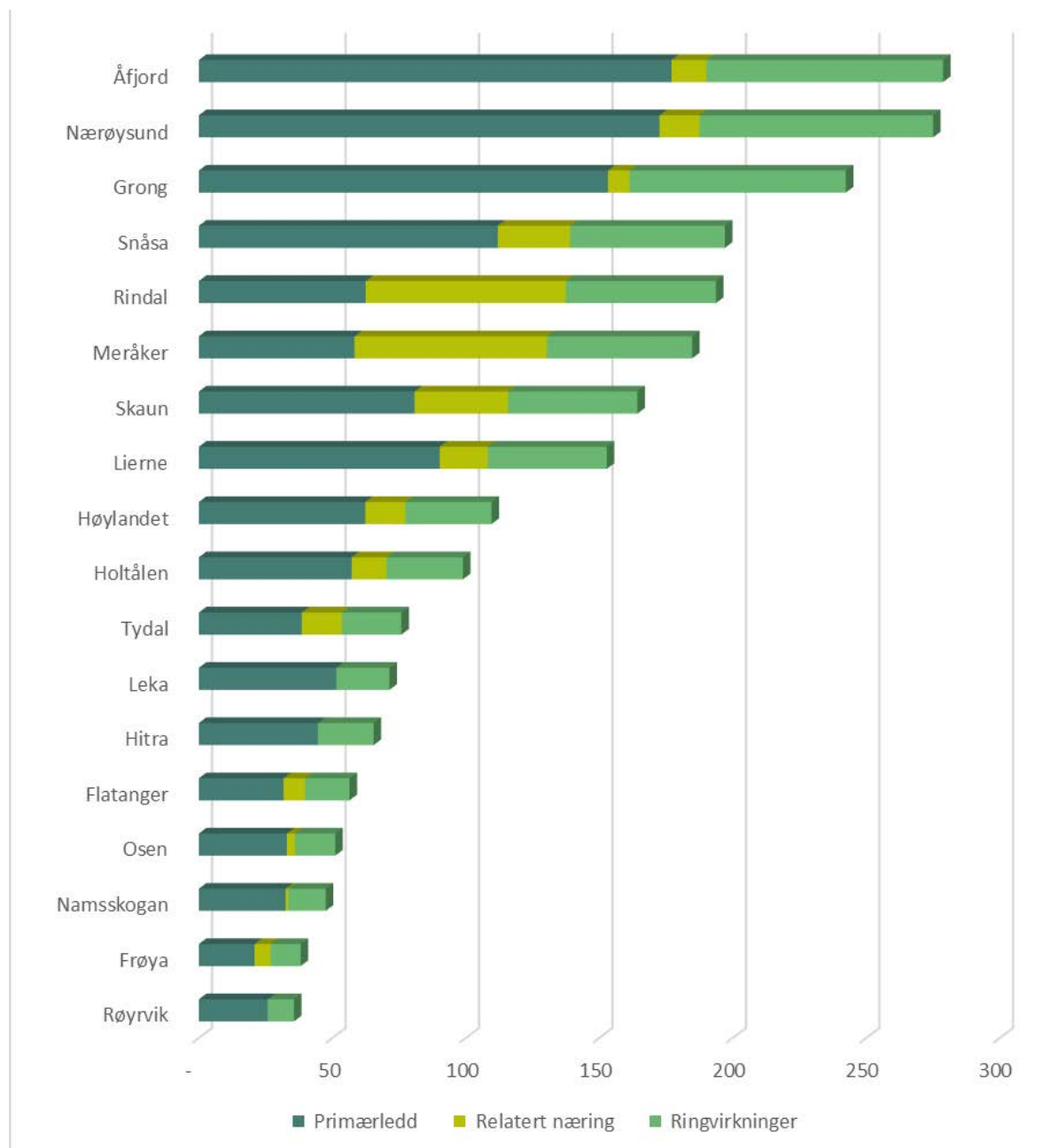
9.2 Ringvirkninger av trøndersk landbruk

Vi viser her figurer for resultatene av ringvirkningsberegningene kommunevis for landbruket samlet sett, altså ikke oppdelt på jordbruk, rein og skogbruk. Detaljer om dette fins i vedlegg. Først viser vi figur for kommuner med størst betydning av landbruk i antall sysselsatte, før vi i neste figur viser for kommuner med færre landbruk- og landbruksrelaterte sysselsatte.

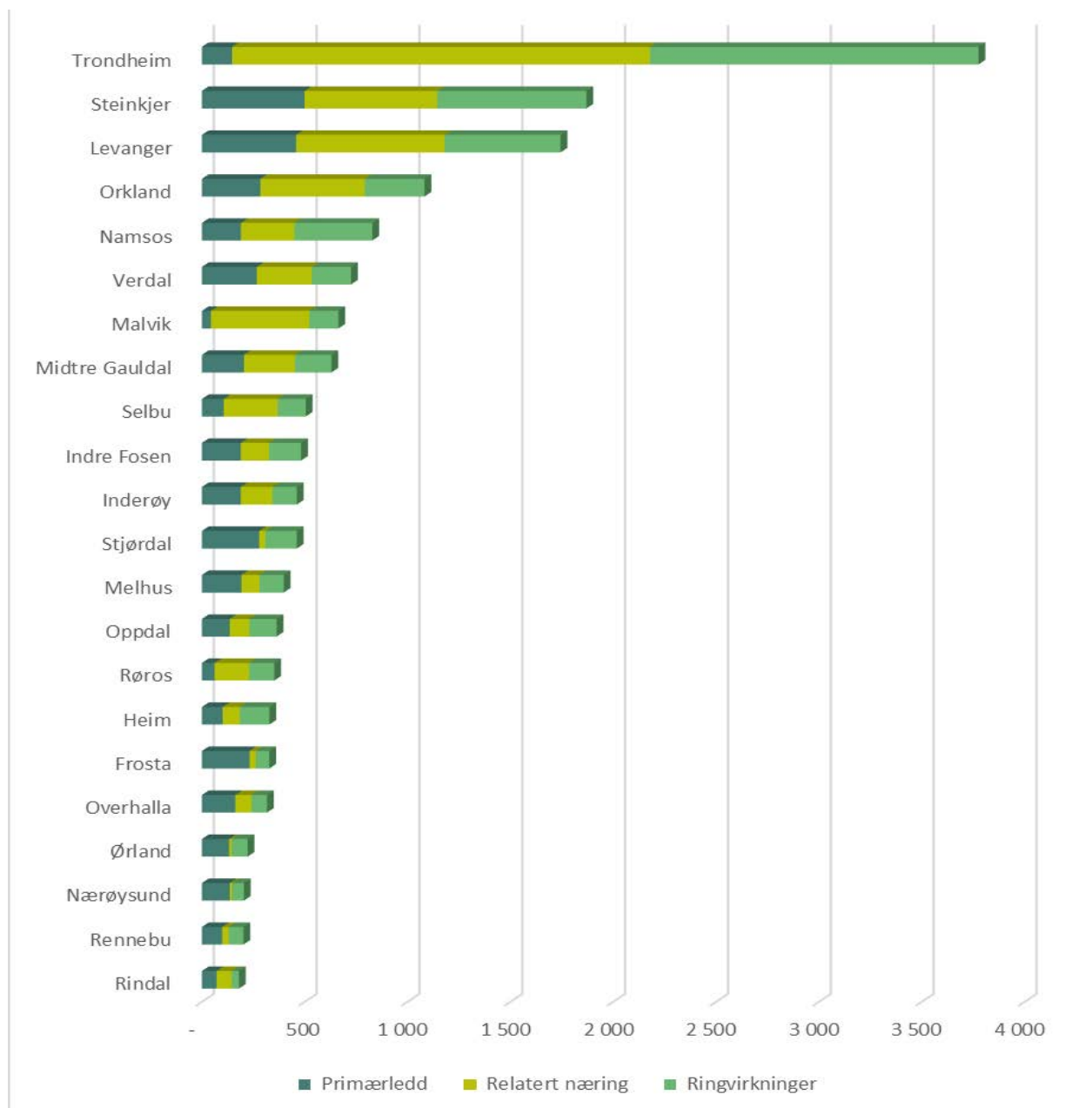
Figur 9-2: Sysselsetting i primærledd, relatert og ringvirkninger som følge av landbruket i Trøndelag.

Figuren viser f.eks. at ringvirkningene er store i Trondheim og bykommunene med regionsenterfunksjoner. I andre kommuner med kommunal sektor, dagligvare og noe bygg/anlegg foruten landbruket, blir ringvirkningene mye lavere. Dette ser vi mer tydelig i neste figur.

Figur 9-3: Sysselsetting i primærledd, relatert og ringvirkninger som følge av landbruket i Trøndelag.

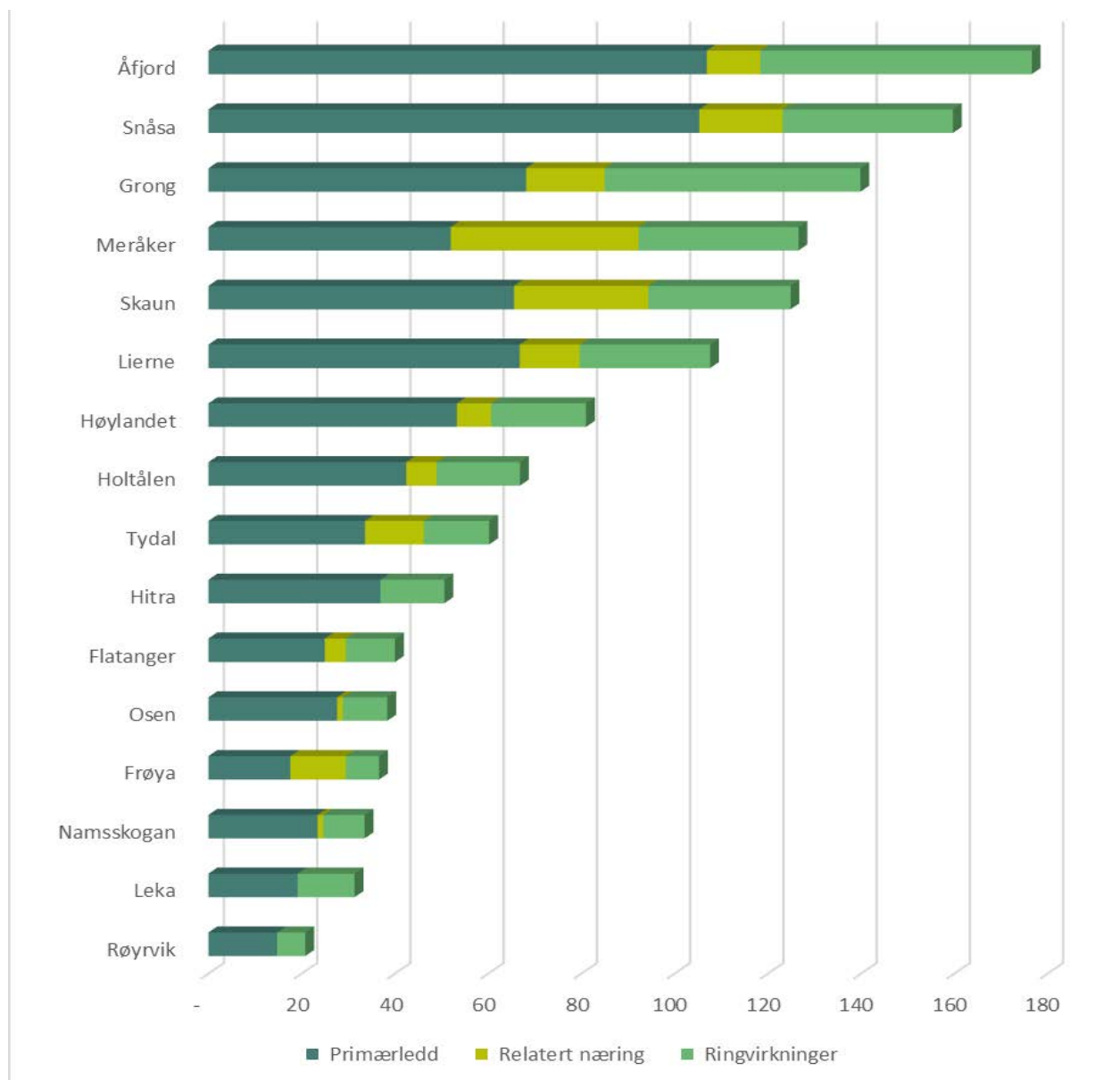
I figur 9-4 vises verdiskaping i landbrukets primærledd, relatert virksomhet og ringvirkninger for øvrig virksomhet, i de kommuner med størst virkninger av landbruket i Trøndelag

Figur 9-4: Verdiskaping i primærledd, relatert og ringvirkninger som følge av landbruket i Trøndelag.

Vi ser det er Trondheim som har de desidert største verdiskapingsvirkningene som følge av landbruket i Trøndelag med Steinkjer og Levanger på de neste "plassene".

I figur 9-5 vises resultater for kommuner med de laveste verdiskapingsvirkningene av landbruket, og vi ser at de to kommunene med lavest folketall også ligger nederst på denne listen.

Figur 9-5: Verdiskaping i primærledd, relatert og ringvirkninger som følge av landbruket i Trøndelag.

9.3 Samlede økonomiske virkninger av landbruket i Trøndelag

Neste tabell viser oppsummering av kartlagt verdiskaping/bruttoprodukt, beregnede ringvirkninger for andre sektorer, inkl. offentlig sektor og hva dette utgjør til sammen for jordbruk, skogbruk og reindrift i Trøndelag.

5700 sysselsatte i jordbruk står selv for 4 milliarder i verdiskaping, men gir grunnlag for 12,3 milliarder i verdiskaping og 15000 sysselsatte i Trøndelag når vi tar med relatert virksomhet og ringvirkninger. Ulik behandling av tilskudd gjør tallene vanskelig sammenlignbare med SSBs fylkesvise nasjonalregnskap. Multiplikatoren på 2,6 for sysselsetting betyr at 1 sysselsatt i jordbruket gir 2,6 sysselsatte totalt i Trøndelag. For verdiskaping eller bruttoprodukt er tallet 3,0, altså at 1 million i verdiskaping i jordbruket gir 3 millioner i samlet verdiskaping i Trøndelag. Betydelig relatert virksomhet og høy samlet sysselsetting og kjøp av varer og tjenester fra øvrig næringer, forklarer resultatene.

Tabell 9-2: Samlede økonomiske virkninger av landbruket i Trøndelag.

		Primærledd inkl. tilleggs-næring	Relatert virk-somhet	Ring-virkninger	Sum	Multi-plikator (sum/ primærledd)
Jordbruk	Bruttoprodukt i mill. kr	4 040	3 943	4 309	12 292	3,0
	Sysselsetting	5 708	3 635	5 676	15 019	2,6
Skogbruk	Bruttoprodukt i mill. kr	869	2 610	1 564	5 043	5,8
	Sysselsetting	671	2 742	2 063	5 476	8,2
Reindrift	Bruttoprodukt i mill. kr	34	33	20	87	2,6
	Sysselsetting	85	50	41	176	2,1
Sum landbruk	Bruttoprodukt i mill. kr	4 943	6 586	5 893	17 422	3,5
	Sysselsetting	6 464	6 427	7 780	20 671	3,2

5700 sysselsatte i jordbruk står selv for 4 milliarder i verdiskaping, men gir grunnlag for 12,3 milliarder i verdiskaping og 15000 sysselsatte i Trøndelag når vi tar med relatert virksomhet og ringvirkninger. Multiplikatoren på 2,6 for sysselsetting betyr at 1 sysselsatt i jordbruket gir 2,6 sysselsatte totalt i Trøndelag. For verdiskaping eller bruttoprodukt er tallet 3,0, altså at 1 million i verdiskaping i jordbruket gir 3 millioner i samlet verdiskaping i Trøndelag. Betydelig relatert virksomhet og høy samlet sysselsetting og kjøp av varer og tjenester fra øvrig næring forklarer resultatene.

For skogbruk er den samlede virkningen rundt 5500 sysselsatte og 5 milliarder kroner i verdiskaping. Primærleddets 869 millioner kroner i bruttoprodukt er mye høyere enn SSBs nasjonalregnskapstall på grunn av at vi har tatt med skogrelaterte tilleggsnæringer i full bredde. Relatert nærings bruttoprodukt på 2610 millioner høyere enn SSBs nasjonalregnskapstall hovedsakelig fordi vi har tatt med skogrelatert møbel-industri. Se for øvrig vedlegg med estimerte nasjonalregnskapstall for skognæringen i Trøndelag.

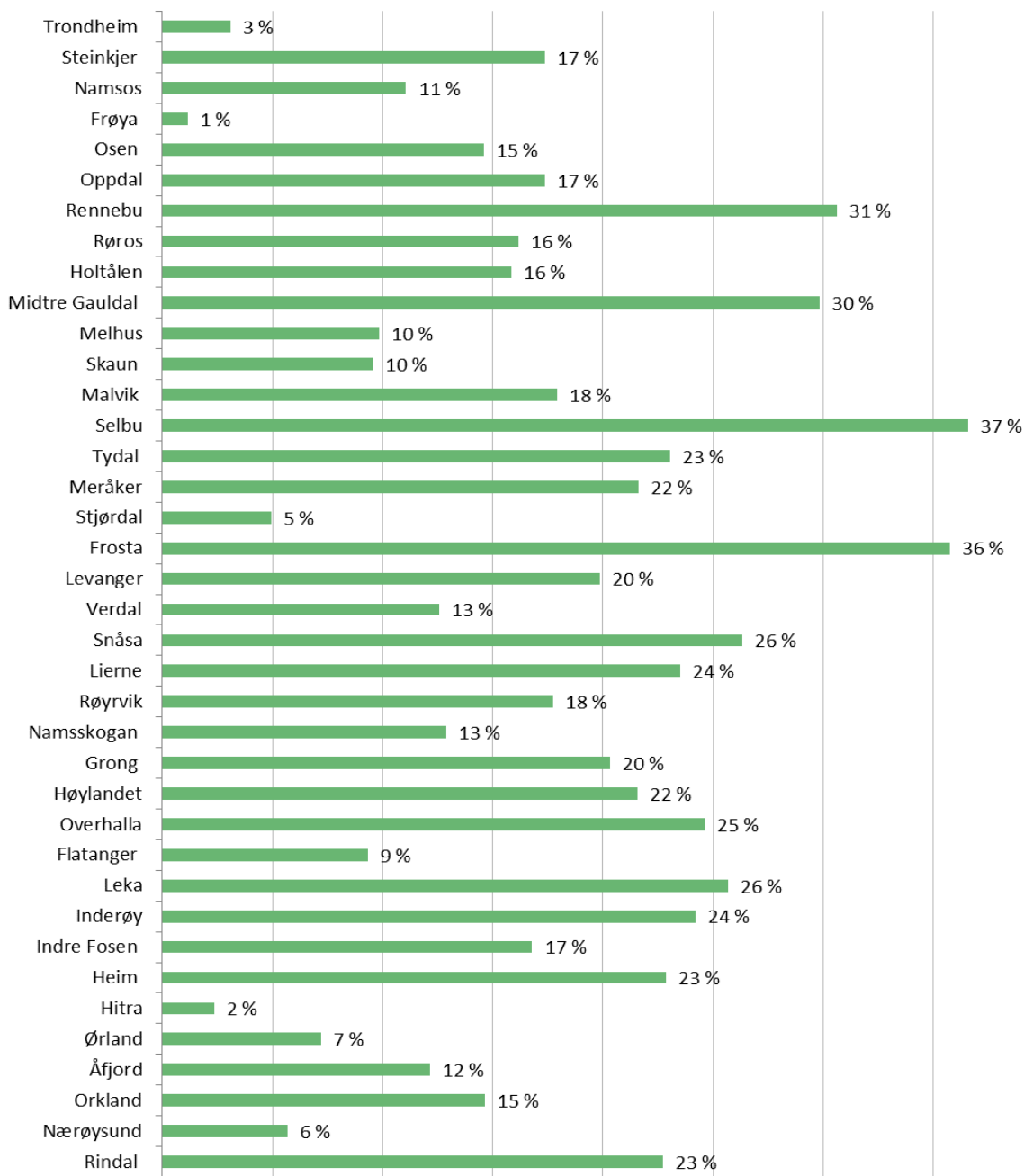
Primærleddet er beskjeden i forhold til relatert virksomhet, selv om hogstfirma osv. er inkludert i skogbruket. Multiplikatorene blir derfor mye større enn for jordbruket. Om vi hadde holdt unna tilleggsnæringene, hadde vi fått en mer ren tømmerverdimultiplikator på godt over 11 for verdiskaping og rundt 9 for sysselsetting. Verdiøkningen i tømmerverdikjeden er mao. veldig store.

Reindrift står bak 176 sysselsatte og 87 millioner i verdiskaping i Trøndelag. Primærleddet har beskjeden verdiskaping og behov for å kjøpe inn varer og tjenester sammenlignet med jordbruket, mens relatert industri er antatt samme relative ringvirkninger som jordbruksbasert næringsmiddelindustri. Multiplikatorene blir likevel små, i hvert fall mindre enn for jordbruk.

Totalt sett gir landbruket grunnlag for 20671 sysselsatte og 17,4 milliarder i verdiskaping i 2021. Dette utgjør henholdsvis 9 % av samlet sysselsetting og rundt 8 % av samlet verdiskaping i Trøndelag i 2021. På lang sikt kan det også argumenteres for at bosettingsvirkningen ligger i samme størrelsesorden, trolig nærmere 9 % enn 8 %, jf. svært sterke sammenhenger på regionalt nivå mellom arbeidsplasser og bosetting.

Figur 9-6 nedenfor viser i hvilke kommuner landbruket har størst betydning for sysselsetting. Vi ser at Selbu og Frosta er de mest landbruksavhengige kommunene foran Rennebu, Midtre Gauldal, Snåsa og Leka. Nederst på lista finner vi kystkommunene Frøya og Hitra, storbykommunen Trondheim og storbynære Stjørdal. De store landbrukskommunene Steinkjer, Levanger og Orkland har mellom 15-20 % landbruks-avhengighet for sysselsetting i 2021.

Andel landbruksavhengig sysselsetting

Figur 9-6: Kommunevis andel landsbruksavhengige sysselsatte i hver kommune, (totalt antall landbrukssysselsatte delt på totalt antall sysselsatte).

10 Status og utvikling i ulike deler av landbruk og landbruksbaserte næringer

I dette kapitlet går vi gjennom funn fra intervjuer og annen datainnsamling om status og utvikling i landbruket i Trøndelag utover regnskaps- og ringvirkningsanalyser for regnskapsåret 2021.

10.1 Bærekraft og det grønne skiftet

Bærekraft blir stadig viktigere for landbruk og landbruksbasert produksjon, enten vi snakker om klima-utslipp, arts mangfold, dyrevelferd, matsvinn, selvforsyningsgrad eller lokal ressursutnyttelse. I Haugset et al. (2023) dokumenterte vi hvordan et utvalg utøvere av tilleggsnæringer i landbruket opplevde at det grønne skiftet påvirket deres virksomhet. Her ser ikke utøvere av tradisjonelle, biobaserte næringer som gårdssag og vedproduksjon noen særlig relevans av det grønne skiftet for egen virksomhet, verken når det kommer til utfordringer eller muligheter. De som driver med lokalmatproduksjon, tjenesteyting og gårdsturisme møter imidlertid kunders og innkjøperes krav til bærekraftig, "grønn" virksomhet, og de tilpasser seg og ser muligheter som ikke var der for få år siden.

Også en av industribedriftene vi har intervjuet, har en "grønn" forretningsmodell som er basert på å selge attraktive grønnsaksbaserte ferdigmatvarer og samtidig redusere matsvinn. Produktene de lager markedsføres med at de bruker rare og utsorterte grønnsaker, som ellers ville blitt kastet og endt som matsvinn. Denne bedriften er i en vekstfase, der de erfarer at det er krevende å være leveringsdyktig og å beregne hvor mye som går ut av denne typen grønne varer i ulike typer markeder (f. eks by og land). Bedriften planlegger for vekst, har nye produksjonslokaler under oppføring og tror markedet gir dem store muligheter framover.

Energiproduksjon i landbruket og på landbrukets ressurser ser også ut til å bli stadig viktigere. Energi- produksjon for salg er blitt viktigere de siste årene for å få utnyttet restprodukter som bark/flis og fiberrikt slam. Blant gårdssageierne fant vi et eksempel på full lokal utnyttelse av hele tømmerstokken (flis, bark, bakved/kapp) til oppvarming og dyrestøv på egen gård. De store sagbrukene har satsset stort på å bruke rest- råstoff til fjernvarme, og vurderer også andre anvendelsesområder av restråstoffet som kan kaste mer av seg. Biokraft AS har vært landsledende med biogassproduksjon basert på slam fra Norske Skog og ulike typer organisk materiale, deriblant husdyrgjødsel. Norske Skog planlegger nå et eget biogassanlegg vegg i vegg med Biokrafts anlegg i Levanger, et anlegg med ambisjon om å ta imot 700 000 tonn husdyrgjødsel årlig.³⁶ Dette utgjør en vesentlig andel av gjødselressurser på Innherred og rundt 18 prosent av gjødselressursene i Trøndelag. Biokrafts anlegg har 10 ansatte. Norske Skogs planer er om lag samme antall ansatte.

I skogbruksnæringa har flere av de større virksomhetene tatt grep de siste årene for å redusere miljøbelastningen av sin virksomhet.³⁷ MM FollaCell har investert flere hundre millioner kroner i forbedret og økt produksjon, og bygger også et rense- og biogassanlegg som reduserer utslipp av organisk materiale og gjør de mer selvforsynt med energi. Ranheim Paper & Board baserer sin virksomhet på returpapir/kartong, og står foran store investeringer i økt kapasitet, nye produkter og nytt renselanlegg. Norske Skog på Skogn investerer også i nye produksjonslinjer for fersk trefiber, noe som vil redusere deres utslipp av CO₂ og nitrøse gasser.

Det er en rekke bærekraftsmål å ta hensyn til utover klima og det grønne skifte. Interessesmotsetninger rundt arealbruk til energi, effektiv transport, byutvidelser, friluftsliv vs trevirke, mat, beitedyr og samenes kulturutøvelse illustrerer dette godt. Se f.eks. Jordvernargumentasjon og konflikter i Utmark diskutert i NIBIO-rapportene av Bardalen et al. (2023) og Strand et al. (2021).³⁸

³⁶ <https://www.norskeskog.com/products/energy-bio-products/skogn-biogass>

<https://landbruk24.no/planer-om-biogassanlegg-for-700-000-tonn-husdyrgjodsel-i-trondelag/>

³⁷ Brosjyren Tre former framtiden. Bidrag fra WoodWorks! Cluster 2022/2023.

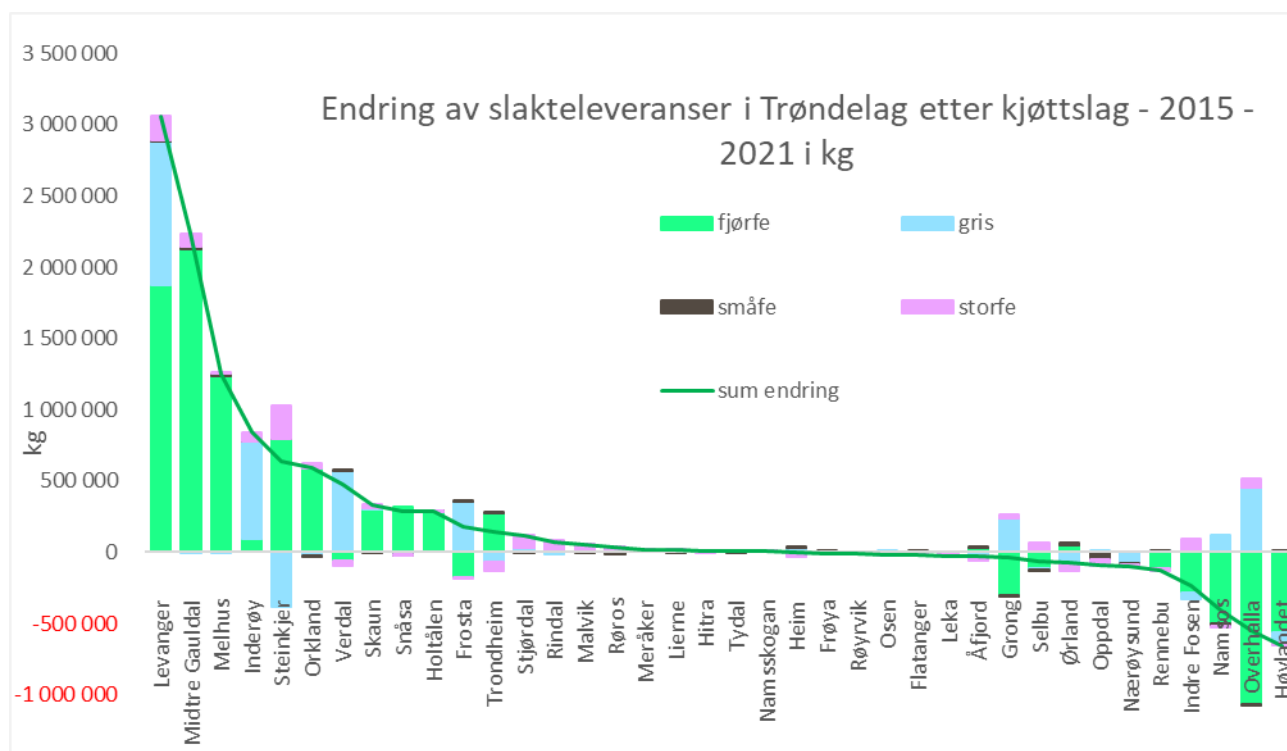
³⁸ Bardalen, A., L. Aune-Lundberg og H. Ulfeng (2023): Kunnskapsgrunnlag for norsk jordvernstrategi. NIBI rapport 9/38-2023. Strand, G-H., A. Svensson, Y. Rekdal, G. Stokstad og H.F. Mathisen (2021): Verdiskaping i utmark. Status og muligheter. NIBIO rapport vol 7, nr 175.

10.2 Tradisjonelt jordbruk og tilleggsnæringer

Det geografiske mønsteret som trer fram i Figur 4-5 er nedgang i verdiskaping fra tradisjonelt jordbruk i Namdalen og Steinkjer, langs hele kysten og i sørdelen av fylket – med enkeltkommuner som unntak. I aksen Inderøy/Verdal til Midtre Gauldal er det derimot vekst i verdiskapinga. Det samme gjelder namdalskommunene Overhalla og Flatanger. Fjellkommunen Tydal har vekst, mens Røros og Meråker har tilbakegang. Vi finner konturene av det samme mønsteret i nedgangen i jordbruksareal i drift i Figur 3-2, der spesielt Namdalen og kysten har mange kommuner med nedgang. Her er det også noe nedgang i Trondheimsområdet. Vi finner samtidig grunn til å stille spørsmål ved hvordan produksjonsevnen i jordbruket påvirkes av at stadig mer god kornjord nært byene omdisponeres til annet formål, og nydyrking på mer marginale arealer erstatter totalvolumet av jordbruksareal.

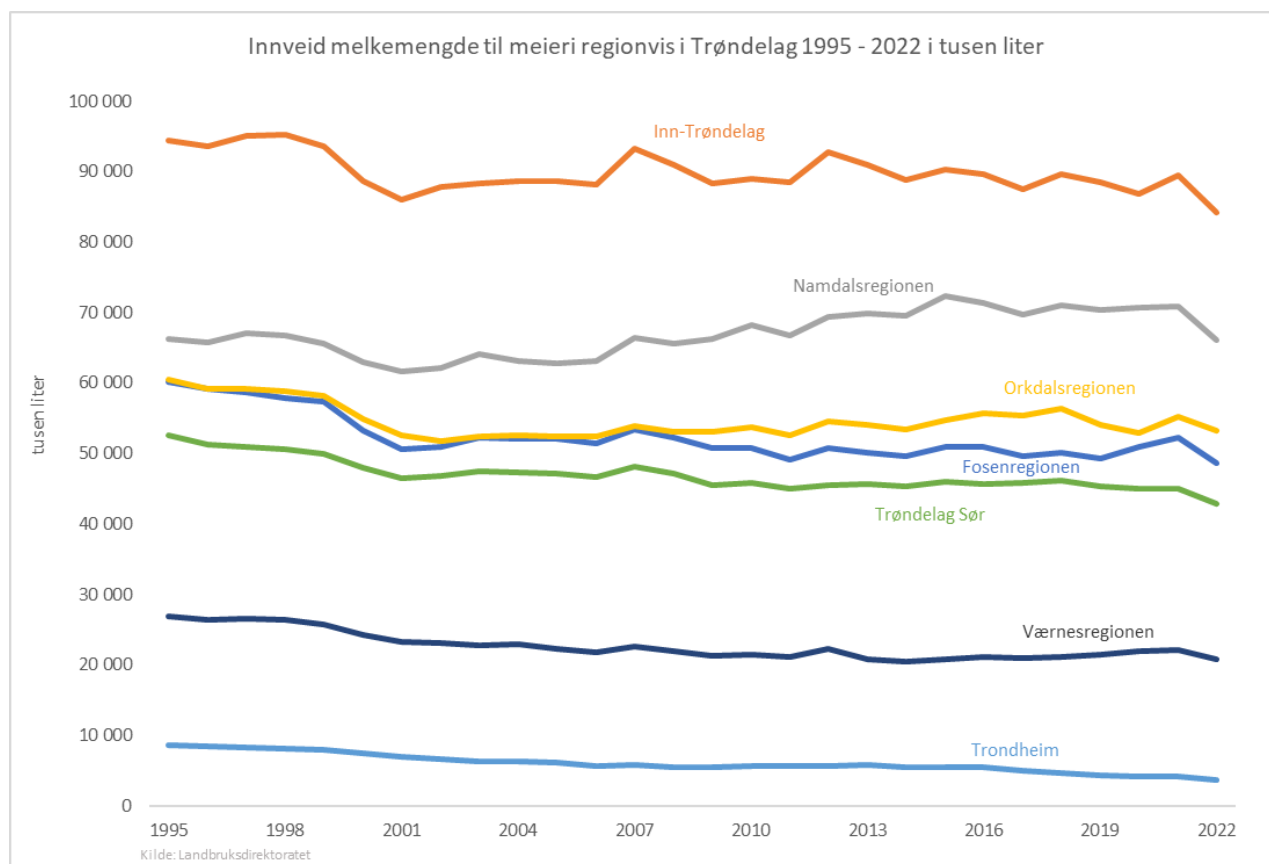
Våre analyser og oversikter vi har fått fra Statsforvalteren i Trøndelag (**Figur 10-1**) viser stadig større konsentrasjon av fjørfekjøttproduksjonen i noen få kommuner (Levanger og Steinkjer i nord, Midtre Gauldal, Melhus og Orkland i sør). I Namdalen er det nedgang i produksjonen av fjørfekjøtt. Levanger, Midtre Gauldal og Melhus har økt sin samlede produksjon av kjøtt betydelig mellom 2015 og 2021.

Figur 10-1: Kommunevise endringer i produksjon av ulike typer kjøtt mellom 2015 og 2021, i kilo.

Hvis vi ser på de litt lengre linjene i melkeproduksjonen (**Figur 10-2**), så har Namdalen styrket sin posisjon relativt til de andre regionene. Namdalen står i dag for 21 prosent av innveid melkemengde til meieri i fylket, mot 18 prosent i 1995. Inn-Trøndelag leverer mest melk, og stod for 26 prosent av leveransene både i 1995 og i 2022. Trondheimsregionen har hatt størst prosentvis nedgang i melkeproduksjon i perioden, men står også for den laveste andelen av levert melk (2 prosent i 1995, og 1 prosent 2022).

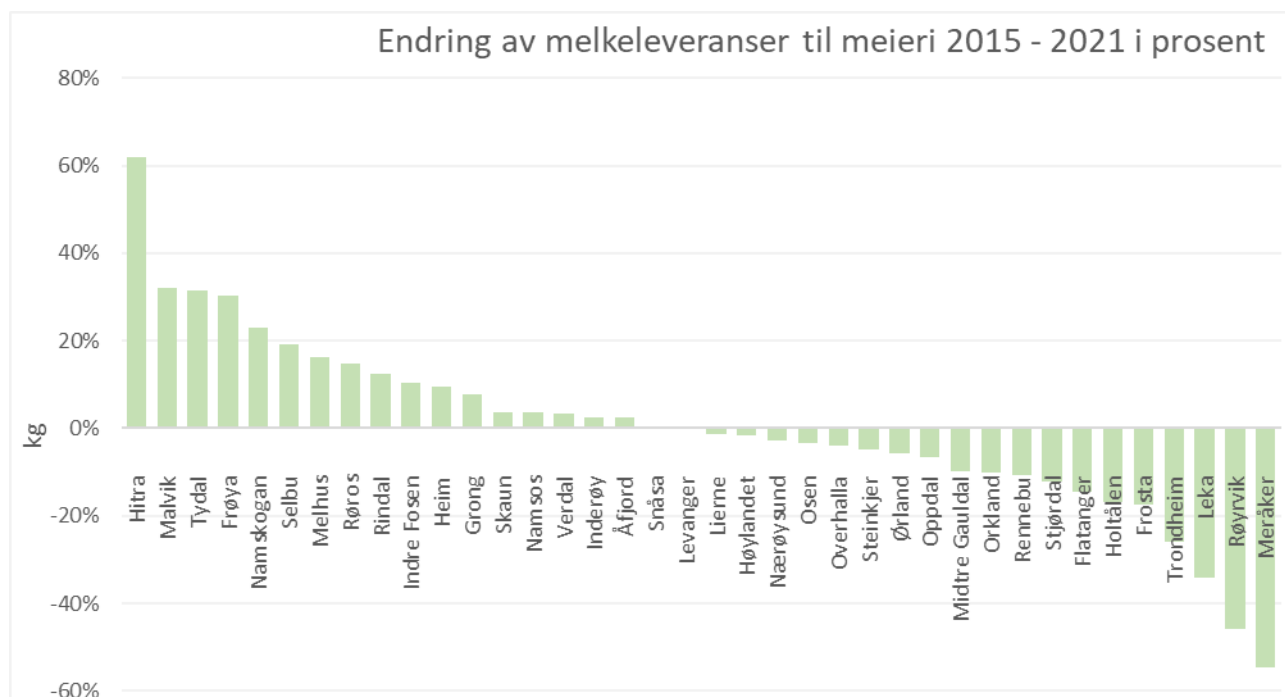
Gårdsmeierienes foredling av melk kommer i tillegg til volumene i figuren over. Her er flere meierier i god vekst.

Figur 10-2: Oversikt over årlig melkeproduksjon i regionene i Trøndelag, for perioden 1995-2022. Tusen liter. Kilde: Landbruksdirektoratet.

Siden melkeproduksjon er grasbasert og kan foregå også i områder med mer begrensede muligheter for korn- og grønnsaksproduksjon, har vi valgt å se på fjellkommunenes utvikling i andelen av trøndersk melkeproduksjon. Det er ikke nødvendigvis noen klar avgrensning mellom fjellkommuner og andre kommuner i innlandet, men vi har tatt utgangspunkt i distriktskommuner som 1) ligger mot svenskegrensa heller enn mot kysten og/eller har betydelig del av arealet i fjellområder, 2) ikke har kornproduksjon av stor betydning, og 3) ikke knutepunkt/regionsenter for sin region. I slike kommuner kan man anta at sysselsetting og verdiskaping fra melkeproduksjonen har ekstra stor lokal betydning. Disse 11 kommunene³⁹ leverte i 2021 nesten 55.000 tonn melk, eller 16 prosent av melkemengden som ble levert til meieri i Trøndelag dette året. I perioden 2015-2021 økte fjellkommunene sin melkeproduksjon med 2 prosent, mens det for hele fylket var en nedgang på 0,5 prosent. Figur 10-3 viser imidlertid at situasjonen i fjellkommunene ikke er entydig: Blant de 10 trønderske kommunene som har økt melkeproduksjonen mest i 2015-2021, finner vi fem fjellkommuner (Tydal, Namsskogan, Selbu, Røros og Rindal). Blant de ti kommunene med mest nedgang i produksjonen, finner vi fire fjellkommuner (Meråker, Røyrvik, Holtålen og Rennebu), mens Snåsa og Oppdal havner i en mellomposisjon med mindre endringer i produksjonen.

³⁹ Namsskogan, Røyrvik, Lierne, Snåsa, Meråker, Tydal, Røros, Holtålen, Rennebu, Oppdal og Rindal.

Figur 10-3: Kommunevis oversikt over endringer i produsert melkemengde i perioden 2015-2021. Prosent av volumet i 2015.

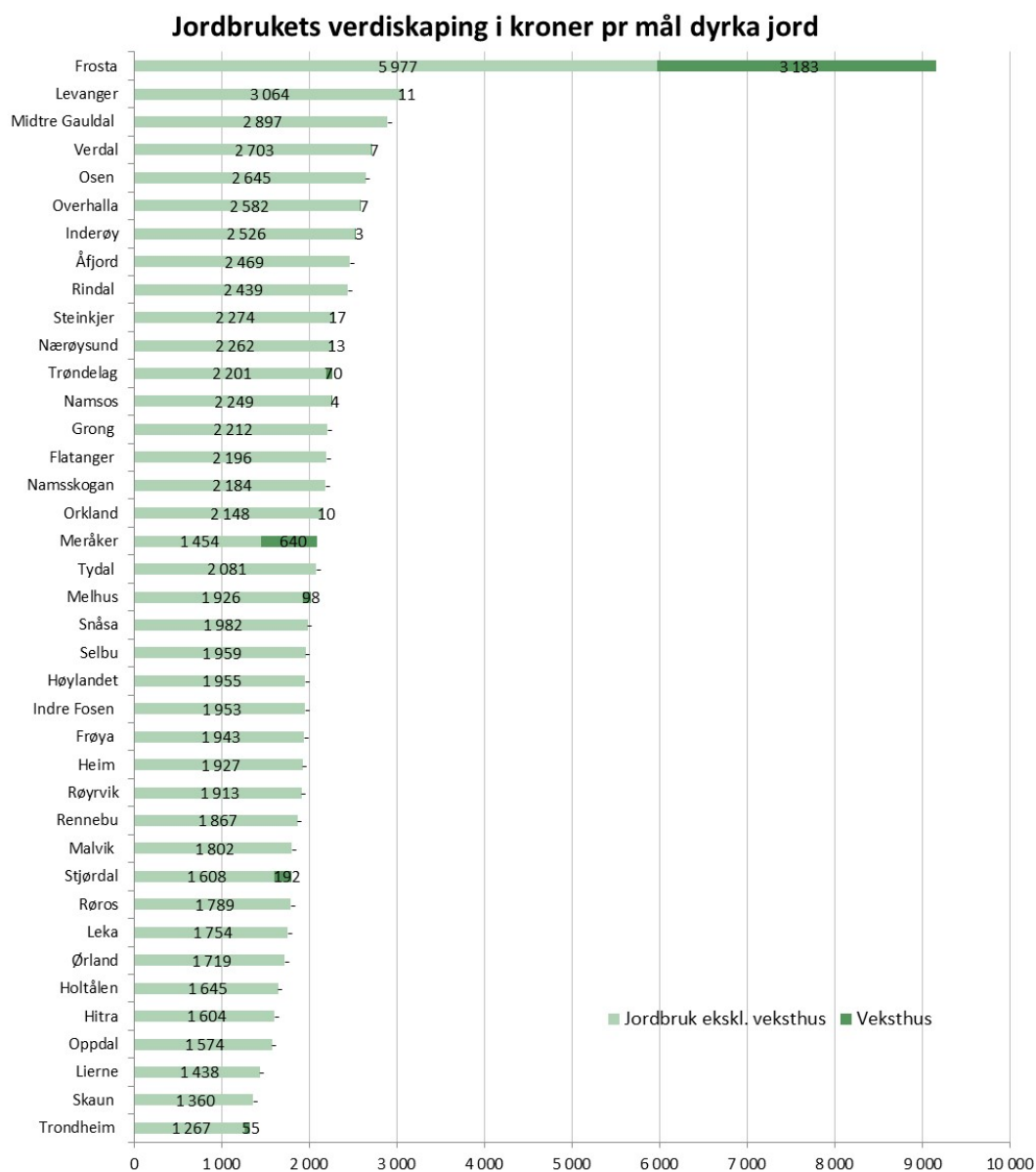
Grønnsaksproduksjon og annen planteproduksjon enn korn og grovfôr har økende etterspørsel, men primærproduksjonen i Trøndelag har fallende verdiskaping. Frosta har nesten halvparten av produksjonen og holder godt stand. For øvrig er det nedgang i svært mange kommuner. Dette kan ha flere årsaker. En av de er antakelig kontraktsproduksjon kombinert med de store kjedenes dominans. Dette skaper utfordringer som risiko for å ikke få kontrakt og svinn innen særlig grønnsaksproduksjon der kjedekravene sender betydelige mengder råstoff til dyrefôr eller kompost. Det fins imidlertid også samarbeidsmuligheter, som gjør at kjedene kan godta at en mindre andel av produksjonen selges utenfor deres kanaler. Her fins markedsmuligheter som vi har sett nærmere på i en egen rapport om tilleggsnæringer (Haugset et al. 2023).

Vi kan også nevne store forskjeller i verdiskaping pr mål dyrka jord, der vi i tabell 10-4 viser hvordan Frosta er i en særklasse over andre kommuner, også om vi holder unna veksthusproduksjon. Frosta har rundt 9100 kroner pr mål i verdiskaping med veksthusproduksjon og rundt 6000 kroner pr mål uten veksthusproduksjon. De neste kommunene på den sorterte lista har rundt halvparten med Levanger og Midtre Gauldal. Store landbrukskommuner som Steinkjer og Orkland ligger rundt fylkesgjennomsnittet på 2200 kroner i verdiskaping pr mål i 2021.

Lengst nede på lista finner vi en lett blanding av ulike kommuner. Det er storbykommuner (Malvik, Stjørdal, Skaun og Trondheim) der det kan være lite intensiv jordbruksdrift som kornproduksjon og jobb utenfor gården. Videre er det fjellkommuner som Røros, Holtålen, Oppdal og Lierne der vekstforhold kan antas å spille en vesentlig rolle. Meråker hadde også vært nede på lista uten veksthusproduksjon. I tillegg er det noen kystkommuner (Leka, Ørland og Hitra) der flere ulike forhold kan ha betydning.

Noen av disse sammenhengene er som antydning mulig å forklare ut fra vekstforhold og strukturmessige forhold, mens noe kan skyldes ulikt lokalt fokus på driftsformer og evne til å oppnå resultater i disse. Fra tidligere kjenner vi her til stor forskjell i avlinger og økonomiske resultat mellom ellers ganske like bruk.⁴⁰

⁴⁰ Inntekt og inntektsmåling i jordbruket. Brev fra Norges Bondelag 16.1.2023 til Landbruks- og Matdepartementet.

Figur 10-4: Verdiskaping i tusen kroner pr mål dyrka jord man fikk tilskudd til i 2021, fordelt på veksthus og tradisjonelt jordbruk uten veksthus. Kommunevis.

10.3 Jordbruksrelatert virksomhet

Meieristrukturen har vært stabil noen år nå, med Tine sine anlegg i Trondheim, Selbu og Verdal, Synnøve Finden i Namsos, Melkefabrikken i Levanger, Rørosmeieriet i Røros og Gangstad i Inderøy som de største foretakene. Utover dette er det i hovedsak mindre gårdsmeieri som Galåvolden, Tverås med flere.

Vi har gjort noen få intervjuer av ledere av meierier i Trøndelag i forbindelse med innsamlingen av data om omsetning og verdiskaping for virksomheten. Hos de større aktørene trekkes stabil og forutsigbar tilgang til råvarer, stordriftsfordeler samt stabilitet i rammebetingelsene for produksjonen fram som viktig for utvikling framover. En aktør peker særlig på usikkerhet om konkurransefremmende støttetiltak i sektoren. En annen aktør peker på transportkostnader og for lav andel økologisk råvareproduksjon i Trøndelag. Hos et mindre gårdsmeieri er det lokal infrastruktur som veger i området som er den største utfordringen for virksomheten.

Hvordan det offentlige legger til rette for industriareal/næringsareal har hatt betydelig påvirkning på lokalisering av industri og satsinger de siste årene. Den største endringen i strukturen siden 2015 er Norsk Kyllings nye anlegg på Orkanger i Orkland kommune og nedleggelse av det gamle på Støren i Midtre Gauldal. Det nye anlegget er også rigget for å ta hånd om restråstoff på en bedre måte enn før når dette kan gå i rør til Nutrimar AS sitt planlagte anlegg for produksjon av kyllingmel og fett fra og med 2024.⁴¹ Nutrimar har i dag virksomhet på Frøya som tar imot restråstoff fra i hovedsak lakseslakteri, og betraktes derfor som havbruksrelatert, selv om det tar imot restråstoff fra kyllingslakteriene i regionen.

Av andre større investeringsplaner kan vi nevne at Ytterøykylling og Nortura har gått sammen om et nytt kyllingslakteri som skal stå klart på Røra i Inderøy kommune fra høsten 2024.⁴² I tillegg vil Ytterøykylling bygge et foredlingsanlegg samme sted.⁴³ Med det legges Ytterøykyllings slakteri i Levanger kommune ned, mens Nortura legger ned sitt nærmeste kyllingslakteri på Elverum.

Intervjuene vi har gjort antyder også enda mer fokus på stordriftsfordeler innen foredling i Norge fra store aktører samtidig som de ser betydningen av å ha slakteri og råvaremottak nærmere primærproduksjonen. Intervjuer av mindre aktører viser at mange av disse ser vekstmuligheter. Et eksempel her er vekst i noen av de mindre slakteriene i Trøndelag. En av dem flyttet til nytt produksjonslokale i 2023, og forventer økning i produsert volum også basert på flere forespørsler om leieproduksjon. Informanten tror imidlertid at dette også henger sammen med at flere andre i bransjen sliter på grunn av økte kostnader. Denne aktøren planlegger å vokse videre gjennom samarbeid med andre aktører i markedet, og bli mer effektiv i eget hus for å kunne øke produksjonen.

Mottak av korn og kornforedling har hatt en rimelig stabil struktur med en rekke kornmottak, med noen få store kraftfôrfabrikker i Steinkjer, Verdal og Trondheim samt flere mindre kraftfôrprodusenter. Fiskå Mølle har kjøpt tomt for ny kraftfôrfabrikk på Skogn, men vi har ikke mer informasjon om investeringsbeslutning.

10.4 Reindrift

Klimaendringer og økende rovviltbestander utfordrer og endrer den tradisjonelle driftsmåten i reindriftsnæringa. De klimatiske vinterbeiteforholdene er krevende spesielt i Troms, Nordland og Nord-Trøndelag reinbeiteområder. I Nord-Trøndelag reinbeiteområde har det også vært noe høyere tap av reinkalver de siste tre årene, noe som også har påvirket slakteuttaket. I Sør-Trøndelag/Hedmark er det, i likhet med Finnmark, klimatiske betingelser som er gode for tamreindrift⁴⁴.

Ifølge Statsforvalteren i Trøndelag er det også utfordringer knyttet til markedssituasjonen for reinkjøttet, og viljen og evnen til å satse på tilknyttede næringer som også er en del av den helhetlige reindriften. Den største utfordringen er likevel å ivareta reinbeitearealene på en måte som sikrer at det fortsatt kan drives reindrift der. Nedbygging og omdisponering av areal, forstyrrelser og konkurranse om utmarka fra andre brukergrupper er med på å presse næringen.⁴⁵

10.5 Skogbruk

Trøndelag har over tid hatt sterk knapphet på gran til foredlingsindustrien i fylket. Grovt sett snakker vi om en underdekning på 1 million kubikkmeter pr år, dvs. at industrien må kjøpe virke fra nabofylker på norsk

⁴¹ <https://www.statsforvalteren.no/nb/Trondelag/Horinger/2023/03/soknad-om-utslippstillatelse-for-nutrimar-as-i-orkland-kommune/>.

⁴² <https://www.veidekke.no/aktuelt/pressemeldinger/veidekke-skal-bygge-kyllingslakteri-pa-rora/>.

⁴³ <https://www.mn24.no/steinkjer24/i/4ozn1E/nortura-satser-paa-nytt-slakteri-paa-roera>.

⁴⁴ Ressursregnskap for reindriftsnæringen for reindriftsåret 1. april 2021 – 31. mars 2022. Landbruksdirektoratet.

⁴⁵ En utgivelse av Statsforvalteren i Trøndelag: <https://express.adobe.com/page/0lal3xVK3hvOf/>.

eller svensk side og også noe volum lengre fra på båt. Mest mulig lokalt virke gir lavest kostnader for industrien, slik at nedgangen i hogst i 2022 får betydelige virkninger. Det er derfor behov for å se enda nærmere på hvordan man kan få økt hogsten når stadig større volum skog blir hogstmoden de kommende årene.

En utfordring skogbruket står ovenfor er knyttet til at produktivt skogareal går ut av produksjon fordi det omdisponeres til andre formål og/eller bygges ned. Anslått avskoging (produktivt skogareal som tas i bruk til andre formål enn skogproduksjon) i Norge er i gjennomsnitt 60.000 mål pr år de siste 30 årene.⁴⁶ Selv om den prosentvise avgangen ikke er så stor, litt under 0,1 prosent pr år, gir det store tall over tid og usikkerhet om framtidig tømmetilgang. Det er ofte de mest produktive arealene som ligger slik til at de ønskes omdisponert til andre formål, slik at vi her kan peke på en tilsvarende utfordring som for avgangen av god kornjord.

Vi har ingen fylkesvis oversikt over avskoging, men i Regionalt skog- og klimaprogram 2022-2024 fra Statsforvalteren i Trøndelag slås det fast at etter avvirkning er det betydelige arealer som går ut av skogproduksjon hvert år. I perioden 2011-2020 varierer den årlige andelen areal som går ut av skogproduksjon med mellom 6 og 14 prosent. Dersom man forutsetter at utvalget i resultatkartleggingene er 10 prosent av avvirket areal, har Trøndelag en gjennomsnittlig avgang av skogareal til andre formål på om lag 7 600 dekar pr. år. Avgang av skogareal i denne størrelsesorden er en betydelig utfordring når man ser skogproduksjon i et langsiktig perspektiv og vil ha betydning for framtidig virkestilgang og karbonopptak i skog. Arealene som går ut av skogproduksjon tas i stor grad i bruk til jordbruksformål som beite og nydyrking (71 prosent). Omtrent 9 prosent går til nedbygging.

Økte energi- og materialpriser har økt interessen for å produsere trelast, ved og annen bioenergi, ifølge flere informanter. Vi kan derfor forvente oss en økning i aktivitet her. Hva man får ut av økonomi fra slike satsinger, enten dette er til eget bruk eller salg, har vi ikke gode data om. For gårdssager er det i tillegg en utfordring med restprodukter om man ikke har husdyrproduksjon eller lokalt varmebehov fordi volumene ofte blir for små til videresalg.

10.6 Skogbruksrelatert virksomhet

Trøndelag har store og små bedrifter innen ulike deler av skogbrukets vanlige verdikjeder, men har ikke bio Raffineri av f.eks. den typen som Borregaard har på Østlandet.

De større sagbrukene til Moelven Van Severen i Namsos og Inntre Kjelstad i Steinkjer, Verdal, Støren og Selbu produserer og satser som før, mens aktiviteten til Inntre Kjeldstad i Snåsa er tatt ned. Det er en rekke mindre sagbruk og høvleri i regionen. I intervjuene vi har gjort, viser både store og små sagbruk til råstoffmangel som en av utfordringene. Også strømpriser og tilgang til ansatte med riktig kompetanse fremheves som utfordringer. For mindre produsenter kreves det stadig utvikling og produksjon av nye varegrupper, da de er i konkurranse med byggevarekjeder hele tiden. De vi har snakket med har likevel ambisiøse planer om vekst framover.

Innen treforedling/papirindustri går Norske Skog Skogn, Ranheim Paper & Board og MM Follacell videre med sin kjernevirksomhet de senere årene.

10.7 Annet

Innen landbruksmaskinproduksjon, inkludert brannvarsling- og sensorleverandøren Elotec, har det vært positiv utvikling og økende fokus på eksport de siste årene.

---

⁴⁶ www.landbruksdirektoratet.no/nb/nyhetsrom/nyhetsarkiv/avskoging-er-en-utfordring-ogsaa-i-norge.

11 Diskusjon og konklusjon

I dette kapitlet går vi først gjennom sentrale resultater fra analysene av landbrukets økonomiske betydning i Trøndelag, før vi til slutt diskuterer framtidige utfordringer og muligheter.

11.1 Innledning

Vi har benyttet en tilnærming basert på data og analyser av tre "nivåer" i samfunnsmessig verdiskaping med grunnlag i trøndersk landbruk:

- Verdiskaping og sysselsetting i primærleddet i jordbruk, skogbruk og reindrift, inkludert tilleggsnæringer
- Verdiskaping og sysselsetting hos relaterte næringer og jord/skogbruksbasert industri, inkludert spesialiserte leverandører til landbruket
- Ringvirkninger landbruket har for øvrige deler av samfunnet i Trøndelag, inkludert bosetting- og inntektsvirkninger for det offentlige.

Verdiskaping defineres som det samfunnsøkonomiske begrepet bruttoprodukt, det vil si produksjonsverdier eller omsetning (inkludert tilskudd) minus vareinnsats. Brutttoproduktet deles mellom ansatte som får lønn, långivere som får rente og kapitalslit (avskrivninger) samt utbytte til eier. Vi ser ikke nærmere på denne fordelingen og hvordan økende kapitalinnsats gir mindre arbeidsvederlag for bønder. Vi ser heller ikke nærmere på hvordan produksjonen gir merverdiavgift og skatteinntekter til det offentlige.

11.2 Landbrukets betydning

Landbruk og landbruksbasert virksomhet har hatt og har fortsatt stor betydning for sysselsetting og verdiskaping i Trøndelag. Ikke bare er landbruk fortsatt den største enkeltnæring innen primærnæring og industri i Trøndelag, landbruket er også viktig med tanke på forvaltning av arealressurser, pleie av kulturlandskap, livskraftige bygdesamfunn, matproduksjon til en verden som trenger mer mat og en rekke andre av FNs bærekraftsmål. Det som først og fremst er mulig å tallfeste av disse virkningene er i første rekke den økonomiske aktivitet som springer ut av primæraktiviteten i landbruket og direkte økonomisk samhandling med andre sektorer gjennom omsetning, kjøp av varer og tjenester og levering av råstoff til videreforedling i regionen.

Vi finner at landbruket gir grunnlag for 8-10 prosent av økonomien i Trøndelag, alt etter om man ser på betydningen av verdiskaping på 17,4 milliarder kroner eller sysselsetting på 20671 personer. I enkeltkommuner som Selbu og Frosta, står landbruket bak grunnlaget for over 1/3 av økonomien. I kommuner som Hitra, Frøya, Stjørdal og Trondheim er tilsvarende tall under 5 prosent.

Jordbruket

I nasjonal sammenheng har Trøndelag 17 prosent av dyrka jorda og 9 prosent av folketallet, slik at det er betydelig produksjon for salg videre til andre regioner i landet. Innen produksjoner som kylling, melk, storfekjøtt og egg har Trøndelag mer enn 20 prosent av landets produksjon. Innen andre produksjoner er disse andelene lavere.

Av de 17,4 milliardene ga jordbruket grunnlag for 12,2 milliarder i verdiskaping fordelt ganske likt på primærledd (inkludert tilleggsnæringer), foredlingsindustri og øvrige ringvirkninger i økonomien. Primærjordbruket stod for 3,7 milliarder kroner, eksklusive tilleggsnæringer. Dette er 1,5 prosent lavere enn i 2021 når vi justerer for prisnivå. Melkeproduksjon står for 46 prosent av verdiskapingen i tradisjonelt jordbruk i Trøndelag. Kraftfôrbaserte produksjoner som svine- og fjørfekjøtt samt eggproduksjon står for 20 prosent av verdiskapingen, mens korn og annen planteproduksjon til sammen står for 17 prosent. Kjøttproduksjon på ammekyr og sau bidrar med henholdsvis 10 og 7 prosent av verdiskapingen fra jordbruket i Trøndelag. Innen ammekyr har verdiskapingen økt med 27 prosent siden 2015, en utvikling som neppe bare skyldes egne

prosjekter for økt kjøttproduksjon. Det skyldes antakelig også at ammeku er en mulig produksjon for de mange brukene som har sluttet med melkeproduksjon.

Levanger og Steinkjer er kommunene med høyest verdiskaping, hhv. kr 415 millioner og 394 millioner kr, og er også kommunene med mest jordbruksareal. Med sin veksthus- og grønnsakproduksjon er det imidlertid Frosta som har desidert mest jordbruksverdiskaping pr mål landbruksareal det er søkt tilskudd for. I andre enden av skalaen har vi Trondheim og Skaun. Når det gjelder fjellkommuner som Røyrvik og Lierne samt kystkommuner som Hitra og Frøya, kommer de ut med nesten like lav verdiskaping pr samlet jordbruksareal, dvs. også det arealet det ikke er søkt om tilskudd til.

Tilleggsnæringer

Såkalte tilleggsnæringer eller andre næringer enn tradisjonell råvareproduksjon basert på gårdens og landbrukets ressurser synes å ha stor betydning for drift, ressursutnyttning og sosialt liv på veldig mange gårder. Tilleggsnæringsaktivitetene reduserer bl.a. behovet for å jobbe utenfor gården, gir muligheter for investeringer og ansettelse det ellers ikke ville vært rom for, muliggjør tidligere generasjonsskifter og tilfører arbeidsplasser og liv på gårdene i ulike bygdesamfunn.

Jordbruksbasert tilleggsnæring er estimert med flere typer data og viser nå om lag 0,3 milliarder i verdiskaping og rundt 135 sysselsatte innen næringer som Inn på tunet, lokalmat, gårdsturisme osv. som kommer i tillegg til de personene som har jordbruk som hovednæring.

Skogbruksbasert tilleggsnæring viser nå om lag 0,4 milliarder i verdiskaping og rundt 35 sysselsatte innen jakt/fiske, tomteutleie, vedproduksjon/bygdesag, juletre osv. som kommer i tillegg til de personene som har skogbruk som hovednæring.

Selv om ekstra inntekt og å sikre økonomisk bærekraft på gårdsbruket er en viktig grunn for å drive tilleggsnæring for de aller fleste, er det ikke nødvendigvis et proporsjonalt forhold mellom inntekt fra tilleggsnæringa og hvor viktig den er for gårdbrukeren og gårdsdrifta. Tilleggsnæringa kan være den siste, lille brikken i et puslespill som til sammen gir en situasjon der gårdsdrifta opprettholdes. I disse tilfellene er det vanligvis ikke noe mål i seg selv at aktiviteten skal vokse, men snarere at den kan tilpasses gårdsdrifta slik at arbeidskraft og ressurser utnyttes best mulig. Tilleggsnæring, spesielt når den gir klart høyere avkastning enn det tradisjonelle landbruket, kan imidlertid også representere et alternativ til gårdsdriften. Utover dette viser vi til en egen rapport om tilleggsnæringer.

Skogbruket

Trøndelag har 13 prosent av produktiv skog på landsbasis, men bare 8 prosent av avvirkingen i 2021 og 7 prosent i 2022. Med de prognoser for hogstmoden skog som fins, ser det ut til at avvirkingen i Trøndelag kan øke betydelige de kommende årene.

Skogbruket ga grunnlag for 5 milliarder i verdiskaping i 2021 fordelt med 0,9 milliarder på primærleddet, 2,6 milliarder i foredlingsindustrien og 1,6 milliarder i øvrige ringvirkninger. Dette bidrar til at skognæring er en betydelig næring i Trøndelag, og en næring som selger en stor andel av produksjonen utenfor Trøndelag.

Skogbasert industri er sterk i Trøndelag og man er per i dag avhengig av å kjøpe inn over halvparten av råstoffet fra naboregioner i nord, øst eller sør, samt at det også kommer inn båtlaster fra vest.

Reindrift

Reindrift ga grunnlag for totalt 90 millioner kroner i verdiskaping fordelt med 37 millioner kroner på primærledd, 33 millioner på foredlingsindustri og 21 millioner kroner i øvrige ringvirkninger.

Sammenligninger

Foruten noen få tilsvarende rapporter fra andre fylker som Vestland og Møre og Romsdal, er det mangel på nyere, sammenlignbare tall om samlet verdiskaping fra landbruket i landbruksfylker.

11.3 Utviklingstrekk og framtidige utfordringer

Innen primærjordbruket har verdiskapingen gått ned med 1,5 prosent i reelle tall, mens sysselsettingen (enkeltpersoner med hovednæring jordbruk) har gått ned med 3 prosent i perioden 2015-2021. Jordbruksarealet har vært stabilt i sum på fylkesnivå, fordi nydyrking erstatter areal som omreguleres eller ikke drives. Ofte er det god kornjord som går ut og marginale områder som dyrkes opp, men hvordan dette slår ut for økonomien i landbruket har vi ikke gode data på.

Siden 2015 har de gjennomsnittlige trønderske landbruksprodusentene blitt færre og større i alle driftsformer unntatt ammekyr. Melkeproduksjon er fortsatt størst når det gjelder verdiskaping og illustrerer strukturendringene tydelig: Gjennomsnittstall for kyr per melkebruk var 20 i 2007, 28 i 2015 og 35 i 2021, mens den produserte melkemengden har vært ganske stabil. Utviklingen gir økende produksjonsvolum per årsverk, samtidig som investeringsutgifter og driftskostnader øker. Jordbruksoppkjørene har kompensert for noe av dette, men hvor bærekraftig økonomien er i ulike deler av jordbruket og hvordan man kan fornye seg, er fortsatt et viktig spørsmål å se nærmere på.

Verdiskapingen i jordbruket ser ut til å øke mest på strekningen Midtre Gauldal i sør til og med Verdal og Inderøy i nord. I tillegg er det positiv utvikling i Tydal, Overhalla og Flatanger. For øvrig er det beregnet nedgang i verdiskaping siden 2015, med kraftigst nedgang i Namdalen. Med noen få unntak så har altså sentrale deler av Trøndelag styrket seg verdiskapingsmessig, mens det har vært nedgang i mange små distriktskommuner og også store landbrukskommuner som Steinkjer, Orkland og Indre Fosen. Utvikling i samla jordbruksareal kan ikke forklare dette, slik at det her ser ut til å være en overgang til mindre produksjonsintensiv drift som f.eks. ammekyr mens andre kommuner som Midtre Gauldal, Levanger og Melhus m.m. har styrket seg veldig innen fjørfekjøtt. Tilsvarende har det vært nedgang i fjørfekjøtt i perioden nord for Namdalseid i tråd med grensene for slik produksjon som ble trukket opp for noen år siden (Knutsen et al. 2017). Om fjørfe igjen blir aktuelt lengre nord med et nytt kyllingslakteri på Røra, blir interessant å se.

Landbrukets distriktsutvikling er viktig å se nærmere på og følge opp videre i et Trøndelag og en nasjon, med målsettinger om å ta land og ressurser i bruk. For melk- og kjøttproduksjon fins gode data som kan brukes videre til dette, mens det for grønnsaksproduksjon mangler gode leveransedata. Tatt i betraktning kostholdsråd og økende etterspørsel her, gir dette argumentasjon for å se nærmere på hvordan avlinger kan estimeres på en mer presis måte innen grønnsaksproduksjon.

Verdiskapingen i virksomhet relatert til jordbruket har gått opp med 1,5 prosent i perioden 2015-2021, men har etterpå gått litt ned. Nortura flytter nå sin foredling av gris ut av fylket. Samtidig er det satsinger i andre deler av industrien, også innen Nortura, som kan bety at sysselsetting og verdiskaping innen denne delen av landbruksverdikjeden holder seg oppe. Av rammebetingelser som industriaktører peker på som viktig for videre drift, er alt fra konkurransefremmende tiltak innen meieri til høye transportkostnader for råvarene på en del områder og hvordan det offentlige legger til rette for industri/foredling.

Innen primærskogbruket, gikk hogsten ned med 5 prosent i 2015-2021. Prisoppgang på trevirke gjorde imidlertid at tømmerverdiene gikk opp med 17 prosent. Sysselsettingen økte med 4 prosent og verdiskapingen med 42 prosent på grunn av høyere tømmerverdier og økt tjenesteproduksjon. Vi ser en veldig sterk økning i bruttoprodukt og verdiskaping i hele skognæringen i perioden 2015-2021 og også for 2022. Trøndelag leverer 10 prosent av landets industrivirke av gran, og står foran en situasjon der aktiviteten i

skogen kan økes betraktelig utfra skogprognoser. I skogbruket varierer årlig hogst betydelig ut fra hogst-modne volum, tilgjengelighet, pris/økonomi og en rekke andre forhold som skogeiere vektlegger. Blant annet kan verdien av skogbaserte tilleggsnæringer som jakt/fiske være vel så høy. Hvorfor de siste årenes økninger i tømmerprisene ikke har slått like sterkt ut for hogsten i Trøndelag som andre steder i Norge, er et spørsmål man bør se nærmere på.

Skogbruksrelatert virksomhet økte sysselsettingen med 6 prosent fra 2015-2021, og fortsatte å gå opp i 2022. Utviklingen i 2023 er foreløpig ikke like bra, og det etterspørres bedre lokal/regional tømmeretilgang og en generell bedring i rammebetingelsene fra skognæringa. Sistnevnte gjelder eksempelvis langsiktige forhold som produktivt skogareal og mer kortsiktige forhold som kompetansetilgang og strømstøtte.

For reindrift er verdiskapingen beregnet til 34 millioner kroner i Trøndelag i 2021, og dette er 8 prosent opp siden 2015. Relatert virksomhet i Lierne og Røros har også økt noe i betydning. Arealspørsmål, rovdyr-politikk og forståelse for reindriftas betydning er store og velkjente utfordringer ikke bare på Fosen, men også mange andre steder der det er sterke interessemotsetninger vedrørende arealbruken.

11.4 Konklusjon

Trøndersk landbruk ga grunnlag for over 17 milliarder i verdiskaping og om lag 8-9 prosent av økonomien i Trøndelag i 2021. For at produksjonen skal holdes oppe og øke, peker våre data på store utfordringer innen arealbruk, økonomi, rammebetingelser og næringslivets evne til å fornye seg. Hvordan dette blir fulgt opp vil være svært viktig for en region med mange landbruksavhengige bygder og kommuner, og en verden ellers med behov for mer mat og mer produksjon basert på fornybare ressurser.

Vedleggstabell 1: Bruttoprodukt i millioner kroner, etter driftsform og kommuner, 2021.

	Melk, ku og geit	Amme-ku	Sau	Svin	Egg	Fjørfe-kjøtt	Korn	Potet	Grønn-saker, friland	Frukt og bær	Vekst-hus	Bi-røkt	Sum
Trøndelag	1 717,4	369,3	265,3	341,6	138,9	253,6	323,3	89,0	82,8	24,1	114,5	6,4	3 726,0
Trondheim	24,7	4,1	2,6	3,0	5,1	5,9	30,9	0,1	0,2	3,2	3,5	0,3	83,5
Steinkjer	163,5	48,0	15,5	23,3	31,0	41,5	52,6	2,1	5,0	7,3	3,0	0,8	393,6
Namsos	93,1	9,3	5,5	5,0	6,6	3,7	4,1	0,1	0,1	0,0	0,2	0,6	128,4
Frøya	3,5	0,0	10,6	-	0,0	-	-	-	-	-	-	0,1	14,2
Osen	16,7	1,1	2,8	0,1	0,0	-	-	-	-	-	-	-	20,6
Oppdal	46,4	14,2	47,2	0,0	2,1	-	0,0	3,4	-	-	-	0,0	113,5
Rennebu	41,3	4,9	18,5	0,0	0,0	3,8	1,0	-	-	0,0	-	0,1	69,6
Røros	34,2	2,1	3,0	0,2	2,1	-	-	-	-	-	-	-	41,5
Holtålen	12,4	4,1	6,2	-	-	5,2	-	0,0	-	-	-	-	27,8
Midtre Gauldal	66,5	21,3	16,8	4,5	6,2	44,7	0,6	0,0	-	-	-	0,1	160,5
Melhus	48,2	16,0	5,3	0,0	2,2	33,0	23,4	3,5	1,2	0,1	6,8	0,3	140,1
Skaun	16,2	5,1	1,0	2,7	0,0	5,0	9,7	0,3	-	0,3	-	0,0	40,3
Malvik	12,8	2,3	2,0	3,2	0,0	-	3,4	0,0	0,1	-	-	0,2	24,0
Selbu	45,1	8,6	5,2	2,8	2,1	-	4,0	0,0	0,0	-	-	0,2	68,0
Tydal	14,3	1,7	0,6	0,0	0,0	-	-	-	-	-	-	-	16,6
Meråker	1,2	6,5	5,6	-	0,0	-	0,5	1,1	-	-	6,6	0,1	21,6
Stjørdal	34,1	33,1	4,7	10,3	7,3	4,3	32,7	9,6	0,1	0,8	16,4	0,5	153,9
Frosta	7,0	7,2	1,4	40,4	1,1	1,2	6,7	20,1	51,8	1,6	73,9	0,2	212,5
Levanger	118,0	37,5	10,2	87,1	19,8	56,6	47,4	19,2	13,6	3,1	1,5	1,0	415,0
Verdal	68,4	25,0	17,7	62,9	3,5	14,1	25,3	8,7	1,7	-	0,5	0,0	227,8
Snåsa	40,8	8,5	4,5	7,3	3,1	3,5	7,8	0,2	-	-	-	0,2	75,9
Lierne	16,2	1,7	1,0	0,0	1,1	-	-	0,1	-	-	-	0,0	20,0
Røyrvik	2,6	0,6	0,2	-	3,2	-	-	-	-	-	-	-	6,5
Namsskogan	12,0	1,8	1,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15,6
Grong	28,4	2,0	2,6	7,5	0,0	-	2,3	0,5	-	-	-	-	43,4
Høylandet	28,0	4,0	2,9	2,2	-	-	1,8	0,0	-	1,1	-	0,0	39,9
Overhalla	56,6	6,7	2,2	19,8	4,1	-	9,9	15,9	2,4	0,2	0,3	0,0	118,3
Flatanger	9,2	1,3	6,0	-	3,2	-	0,5	0,0	-	-	-	-	20,2
Leka	13,9	1,6	1,4	-	0,1	-	0,1	0,0	-	-	-	-	17,2
Inderøy	58,0	16,5	5,5	40,4	6,2	4,5	19,3	3,1	3,4	2,1	0,2	0,7	160,0
Indre Fosen	98,1	23,4	9,7	3,2	3,0	8,0	10,2	0,1	0,1	1,0	-	0,1	156,9
Heim	56,6	5,1	6,0	1,4	0,0	-	-	-	-	-	-	0,1	69,2
Hitra	15,6	0,7	7,9	-	0,0	-	-	-	-	0,2	-	0,1	24,5
Ørland	68,6	11,7	7,2	7,1	0,8	1,4	16,8	0,3	2,9	0,2	-	0,3	117,2
Åfjord	69,9	4,0	6,9	0,8	6,3	1,5	1,8	0,0	0,0	0,7	-	-	91,8
Orkland	132,6	15,5	7,0	3,4	17,1	15,9	9,6	0,4	0,1	1,9	1,0	0,2	204,8
Nærøysund	88,5	11,2	6,7	2,5	1,8	-	0,6	0,1	-	0,2	0,6	0,0	112,2
Rindal	54,1	1,2	3,5	0,6	-	-	-	-	-	-	-	-	59,4

Vedleggstabell 2: Sysselsetting, årsverk à 1845 timer, etter driftsform og kommune, 2021.

	Melk, ku og geit	Amme-ku	Sau	Svin	Egg	Fjørfe-kjøtt	Korn	Potet	Grønn-saker, friland	Frukt og bær	Vekst-hus	Bi-røkt	Sum
Trøndelag	2 744,5	570,9	929,8	323,2	136,9	192,6	462,4	66,4	105,0	55,4	215,0	11,2	5 813,3
Trondheim	41,5	6,3	11,1	2,8	5,1	4,5	43,6	0,1	0,2	7,6	7,8	0,6	131,3
Steinkjer	233,7	74,5	57,8	22,1	31,0	32,1	73,3	1,6	6,4	17,8	7,0	1,4	558,8
Namsos	154,9	14,4	19,1	4,6	6,5	2,8	6,4	0,0	0,1	0,0	0,6	1,1	210,5
Frøya	6,2	0,1	35,3	-	0,0	-	-	-	-	-	-	0,1	41,7
Osen	29,7	1,6	10,0	0,1	0,0	-	-	-	-	-	-	-	41,3
Oppdal	82,6	21,8	138,6	0,0	2,0	-	0,1	2,5	-	-	-	0,1	247,7
Rennebu	76,3	7,4	59,7	0,0	0,0	2,7	1,8	-	-	0,1	-	0,2	148,2
Røros	60,1	3,2	9,3	0,2	2,0	-	-	-	-	-	-	-	74,6
Holtålen	24,7	6,3	26,1	-	-	3,7	-	0,0	-	-	-	-	60,8
Midtre Gauldal	126,4	32,6	64,1	4,0	5,8	32,3	1,1	0,0	-	-	-	0,2	266,5
Melhus	78,0	24,7	19,4	0,0	2,2	25,3	33,2	2,6	1,5	0,2	10,6	0,6	198,4
Skaun	26,9	7,9	4,0	2,5	0,0	3,8	14,7	0,2	-	0,5	-	0,0	60,5
Malvik	19,6	3,5	8,7	2,9	0,0	-	5,2	0,0	0,1	-	-	0,3	40,4
Selbu	72,0	13,2	20,8	2,5	2,0	-	6,6	0,0	0,0	-	-	0,3	117,6
Tydal	25,0	2,6	3,2	0,0	0,0	-	-	-	-	-	-	-	30,8
Meråker	1,7	9,9	20,1	-	0,0	-	0,8	0,8	-	-	11,4	0,1	44,8
Stjørdal	56,7	51,4	19,1	9,8	7,3	3,4	45,7	7,2	0,2	1,6	30,6	0,8	233,6
Frosta	10,4	11,1	6,4	38,2	1,1	0,9	9,6	15,0	65,5	3,3	134,9	0,3	296,6
Levanger	166,9	58,3	34,5	83,5	20,0	44,3	63,4	14,5	17,4	5,9	4,9	1,8	515,4
Verdal	105,6	38,7	55,6	59,6	3,5	10,8	36,0	6,5	2,2	-	1,7	0,0	320,3
Snåsa	67,1	13,1	15,1	6,8	3,0	2,7	11,7	0,1	-	-	-	0,4	120,1
Lierne	26,0	2,6	4,1	0,0	1,0	-	-	0,0	-	-	-	0,0	33,7
Røyrvik	5,1	0,9	0,9	-	3,0	-	-	-	-	-	-	-	9,9
Namsskogan	19,6	2,7	5,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27,7
Grong	43,5	3,1	7,7	6,8	0,0	-	4,1	0,4	-	-	-	-	65,6
Høylandet	46,6	6,1	8,5	2,0	-	-	2,7	0,0	-	2,7	-	0,0	68,7
Overhalla	91,4	10,4	6,4	18,6	4,0	-	14,8	11,8	3,1	0,6	0,9	0,0	162,1
Flatanger	13,3	2,0	22,2	-	3,0	-	0,8	0,0	-	-	-	-	41,3
Leka	28,2	2,4	5,4	-	0,1	-	0,3	0,0	-	-	-	-	36,4
Inderøy	93,0	25,7	23,1	38,4	6,2	3,5	27,0	2,3	4,3	4,8	0,1	1,2	229,7
Indre Fosen	147,6	36,1	36,7	3,0	2,9	6,0	15,7	0,1	0,1	2,2	-	0,2	250,5
Heim	99,0	7,9	26,3	1,3	0,0	-	-	-	-	-	-	0,1	134,5
Hitra	29,3	1,1	27,3	-	0,0	-	-	-	-	0,6	-	0,1	58,4
Ørland	96,7	18,1	26,7	6,7	0,7	1,0	25,2	0,2	3,7	0,4	-	0,6	180,0
Åfjord	113,0	6,1	23,6	0,7	6,1	1,1	2,8	0,0	0,0	1,7	-	-	155,1
Orkland	189,0	23,9	26,3	3,2	16,6	11,9	15,1	0,3	0,1	4,8	2,4	0,4	294,0
Nærøysund	145,1	17,2	27,5	2,2	1,7	-	1,0	0,1	-	0,6	2,0	0,0	197,4
Rindal	92,6	1,8	13,8	0,6	-	-	-	-	-	-	-	-	108,8

Vedleggstabell 3: Bruttoprodukt i millioner kroner i primærledd, relatert næring og ringvirkninger som følge av jordbruk – og skogbruk i Trøndelag, 2021.

	Jordbruksbasert inkl reindrift				Skogbruksbasert				Totalt
	Primær	Relatert	Ringvirk.	sum	Primær	Relatert	Ringvirk.	Sum	
Trondheim	113	1 598	1 184	2 896	34	433	413	880	3 776
Steinkjer	418	315	529	1 261	82	330	197	609	1 871
Namsos	137	73	252	462	53	186	128	367	829
Frøya	16	0	6	22	1	12	2	15	37
Osen	22	0	8	30	5	1	2	8	38
Oppdal	122	75	117	315	13	20	16	49	363
Rennebu	76	6	56	139	23	26	15	64	202
Røros	57	121	90	268	8	47	32	87	354
Holtålen	32	0	14	46	12	7	4	23	69
Midtre Gauldal	172	17	81	269	32	231	97	360	629
Melhus	156	78	100	335	37	9	18	64	398
Skaun	47	23	23	92	19	6	8	33	125
Malvik	31	467	134	631	14	12	7	32	664
Selbu	74	55	68	198	32	206	69	308	506
Tydal	23	0	10	33	8	13	4	25	58
Meråker	27	30	25	82	23	11	9	43	125
Stjørdal	176	6	109	291	103	24	44	171	462
Frosta	224	30	65	319	8	0	1	9	328
Levanger	433	223	339	995	25	499	225	749	1 744
Verdal	242	219	171	632	26	49	19	94	726
Snåsa	85	0	27	111	19	18	10	46	158
Lierne	26	12	16	54	41	1	12	55	109
Røyrvik	10	0	5	15	3	0	1	4	19
Namsskogan	18	1	7	26	5	0	2	7	33
Grong	49	0	46	96	19	17	8	44	140
Høylandet	43	0	15	58	10	7	5	23	81
Overhalla	125	18	48	191	38	60	28	126	317
Flatanger	22	0	9	30	3	5	2	9	40
Leka	18	0	12	30	1	0	0	1	31
Inderøy	172	127	107	406	17	27	12	56	462
Indre Fosen	169	22	98	289	20	115	58	194	483
Heim	77	11	100	189	24	72	44	140	329
Hitra	27	0	14	41	9	0	0	10	51
Ørland	128	7	73	207	5	5	4	15	222
Åfjord	96	5	55	156	10	7	4	20	176
Orkland	227	434	250	911	58	74	40	172	1 083
Nærøysund	118	3	53	174	18	9	4	31	204
Rindal	63	0	16	79	9	74	19	102	181

Vedleggstabell 4: Sysselsetting i primærledd, relatert næring og ringvirkninger som følge av jordbruk og skogbruk i Trøndelag, 2021.

	Jordbruksbasert inkl reindrift				Skogbruksbasert				Totalt
	Primær	Relatert	Ringvirk.	sum	Primær	Relatert	Ringvirk.	Sum	
Trondheim	240	1 308	1 347	2 895	48	509	475	1 033	3 928
Steinkjer	510	271	628	1 409	73	231	237	541	1 950
Namsos	199	88	273	560	51	102	141	294	854
Frøya	21	0	9	30	0	6	2	9	38
Osen	28	0	12	40	5	3	3	11	51
Oppdal	234	108	173	515	4	44	24	72	586
Rennebu	177	11	87	275	19	32	23	73	348
Røros	138	126	133	397	2	96	48	146	543
Holtålen	54	0	22	76	3	13	7	23	99
Midtre Gauldal	219	17	119	355	25	269	144	439	794
Melhus	200	92	148	440	35	20	27	82	522
Skaun	58	26	36	120	22	9	12	44	164
Malvik	49	342	198	589	4	17	10	31	620
Selbu	131	68	100	299	26	184	103	312	611
Tydal	35	0	15	50	3	15	7	26	76
Meråker	35	58	40	133	23	14	15	52	185
Stjørdal	220	11	146	377	63	33	59	156	533
Frosta	190	50	102	342	4	0	2	6	348
Levanger	494	227	454	1 174	26	467	304	797	1 971
Verdal	288	198	251	737	18	39	28	85	822
Snåsa	98	0	42	140	14	27	16	57	197
Lierne	43	15	25	83	47	3	20	70	153
Røyrvik	23	0	9	31	3	0	1	4	36
Namsskogan	24	1	11	36	8	0	3	11	48
Grong	136	0	69	204	18	8	13	38	242
Høylandet	55	0	23	79	7	15	9	31	110
Overhalla	140	16	73	229	32	67	43	142	372
Flatanger	32	0	13	45	0	8	3	11	56
Leka	51	0	20	71	0	0	0	0	71
Inderøy	205	143	163	511	22	21	19	62	573
Indre Fosen	254	32	144	430	11	167	87	265	695
Heim	281	12	148	441	10	124	66	199	640
Hitra	44	0	21	65	0	0	0	1	65
Ørland	201	12	107	320	5	8	6	19	339
Åfjord	172	5	83	260	5	8	6	19	279
Orkland	286	445	369	1 100	27	96	60	183	1 283
Nærøysund	169	3	81	253	4	12	7	22	275
Rindal	58	0	25	83	4	75	31	111	194

Vedleggstabell 5: Produksjonsverdier og brutto produkt i millioner kroner i skogbruk og relatert industri i (Kilde: Landstall fra SSBs fylkesfordelte nasjonalregnskap. Estimerte Trøndelagstall.)

Nasjonale produksjonsverdier								
Årstall	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020	2 021	2 022
Skogbruk	8 089	7 919	8 540	10 107	10 829	9 599	10 419	11 461
Skogrelatert industri	40 405	42 851	43 902	47 016	48 264	49 616	60 223	69 921
Sum skognæring	48 494	50 770	52 442	57 123	59 093	59 215	70 642	81 382
Nasjonalt bruttoprodukt								
Årstall	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020	2 021	2 022
Skogbruk	5 138	4 882	5 392	6 678	7 219	5 938	6 446	7 090
Skogrelatert industri	10 999	11 922	12 422	12 343	12 849	14 028	18 022	21 782
Sum skognæring	16 137	16 804	17 814	19 021	20 068	19 966	24 468	28 872
Trøndelags produksjonsverdier								
Årstall	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020	2 021	2 022
Skogbruk	781	699	674	825	869	763	828	911
Skogrelatert industri	5 783	6 371	6 619	6 959	7 482	7 691	9 335	10 838
Sum skognæring	6 564	7 070	7 293	7 784	8 350	8 454	10 164	11 750
Nasjonal andel	13,5 %	13,9 %	13,9 %	13,6 %	14,1 %	14,3 %	14,4 %	14,4 %
Trøndelags bruttoprodukt								
Årstall	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020	2 021	2 022
Skogbruk	496	432	426	546	543	477	518	570
Skogrelatert industri	1 619	2 073	1 992	1 958	1 992	2 174	2 794	3 376
Sum skognæring	2 115	2 505	2 418	2 504	2 535	2 651	3 311	3 946
Nasjonal andel	13,1 %	14,9 %	13,6 %	13,2 %	12,6 %	13,3 %	13,5 %	13,7 %

For skogbruk og skogrelatert industri er SSBs fylkesfordelte nasjonalregnskap mer sammenlignbare med tallberegninger i rapporten enn det som er situasjonen for jordbruk og jordbruksrelatert industri, der tilskudd og definisjoner av næringene blir for forskjellig. For skognæringen har vi derfor laget en tabell basert på SSBs definisjoner i nasjonalregnskapet med offentlige landstall til og med 2022 og fylkestall til og med 2020. Fylkestall for 2021 ikke er klare før desember 2023. SSB har heller ikke oppdatert historiske tall for fylkesendringer. Basert på våre data om skogbruk og regnskap for bedrifter i Rindal og Halså de siste år, har vi lagt til 12 millioner i verdiskaping og 18 millioner i produksjonsverdi innen skog og 60 millioner i verdiskaping og 180 millioner i produksjonsverdi for skogrelatert industri hvert år 2015-2019. Trøndelagstall for 2020-2022 er videre estimert basert på skogbruksdata, regnskapsdata og vanlige forholdstall mellom produksjonsverdi og bruttoprodukt i hver sektor.

Våre beregninger er på 869 millioner kroner i bruttoprodukt i trøndersk skogbruk i 2021 (kapittel 6 og 9). Forskjellene fra denne tabellens 518 millioner kroner, er i hovedsak at vi har tatt med skogrelaterte tilleggsnæringer i full bredde. Våre beregninger er på 2610 millioner i bruttoprodukt i trøndersk skogrelatert industri i 2021 (kapittel 6 og 9). Forskjellene fra denne tabellens 2 794 millioner kroner, er i hovedsak at vi har tatt med skogrelatert møbelindustri.

Teknologi for et bedre samfunn
www.sintef.no